

ΚΥΠΡΙΑΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΤΕΤΟΣ Δ'

ΑΡ. 7

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- Α ΑΝΤ. ΙΝΤΙΑΝΟΥ: Ὁ Σαούλ στὸ μαρτύριο τοῦ Στεφάνου (ποίημα)
Ι ΝΙΚΟΥ ΚΡΑΝΙΔΙΩΤΗ: Ἴπποτικό (ποίημα)
Ι ΝΙΚΟΥ ΝΙΚΟΛΑΪΔΗ: Τὸ χωριὸ χωνεύεται (διήγημα)
Ι ΚΥΠΡΟΥ ΧΡΥΣΑΝΘΗ: Νεοελληνικὸς Παρνασσισμὸς (μελέτη)
Ι ΚΛΕΑΝΘΗ ΓΕΩΡΓΙΑΔΗ: Ἀφροδίσια καὶ Ἀδώνια.—Ἡ σημασία τους στὴν ἐξέ-
Ι λίξη τῆς κυπριακῆς κοινωνίας (μελέτη)
Π ΠΑΥΛΟΥ ΛΙΑΣΙΔΗ: Πκιέρωσε....(ποίημα)
Π Γ. Χ. ΠΑΠΑΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥΣ: Τὸ Σκληρόπουλλον (δημοτικὸ τραγούδι)
Σ SURESH VAIDYA (μετάφρ. Ὁ λ γ α ς Δ ι κ α ί ο υ): Ἡ Θεοφοβούμενη (διήγημα)

(Συνέχεια ἀπὸ μέσα)

ΚΥΠΡΟΣ

ΝΙΟΒΡΗΣ, 1939

ΚΥΠΡΙΑΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΜΕΛΕΤΗΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗΣ

Διευθυντής: ΝΙΚΟΣ Ι. ΚΡΑΝΙΔΙΩΤΗΣ,

Κερύνεια

Τυπογραφείο: «ΝΕΟΣ Κόσμος» Θωμά Γ. Κυριακίδη.

ΛΕΥΚΟΣΙΑ - ΚΥΠΡΟΣ

ΖΩΗ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ: ΚΩΣΤΑ ΠΡΟΥΣΗ: Σάν τὰ πουλιά . . . —ΑΝΤ. ΙΝΤΙΑΝΟΥ: Στοιχεία γιά τή βιογράφηση καί τò ἔργο τοῦ Ὀνούφριου Ι. Ἰασονίδη —Κ ρ ι τ ι κ ή: ΝΙΚΟΥ ΚΡΑΝΙΔΙΩΤΗ: Τ. Μελά «Πλάνες κι όνειροπολήματα», "Γύρω από τή ζωή", "Ἐγνιες καί ξεγελάσματα".— Δ. ΧΑΜΟΥΔΟΠΟΥΛΟΥ: Σ. Μιχαηλίδη "Ἡ σύγχρονη μουσική σχολή"— Τύπος.— Ειδήσεις.— Βιβλία.

ΣΤΟ ΕΠΟΜΕΝΟ :

ΤΕΥΚΡΟΥ ΑΝΘΙΑ : Ἰντερμέδιο (δύο ποιήματα)

ΝΙΚΟΥ ΚΡΑΝΙΔΙΩΤΗ : Χίμαιρα (διήγημα)

ΠΥΘ. ΔΡΟΥΣΙΩΤΗ: Ἄπάντηση σ' ἓνα γράμμα (ποίημα)

ΧΡ. ΛΙΒΑ : Κυπριακές παροιμίες γιά τόν καιρό (μελέτη)

THOMAS MANN : Τò παιδί θαῦμα (διήγημα).

Πηριακὰ Γράμματα

Δ
Τ' 7

ΚΥΠΡΟΣ

ΝΟΕΒΡΗΣ, 1939

Ο ΣΑΟΥΛ ΣΤΟ ΜΑΡΤΥΡΙΟ ΤΟΥ ΣΤΕΦΑΝΟΥ

(ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ)

Μ' ἔξαλλην ὄδευε καρδιά
Στῆς πολιτείας τὰ πλακωτά,
Τ' ἀνεμιστὰ φορέματα πλατάγιζαν γαλάτες·
Τὰ μάτια του τροχίζανε
Καί σπίθιζαν ὀλάνοιχτα,
Κ' ἐνῶ εἶχαν φῶς δὲ βλέπιζαν·
Καί τοῦ ὄχλου τὰ ξεφωνητά
Δὲν ἄκουγε, καί πήγαιναν ἓνα μαζί του οἱ στράτες.

Κατάποδα του τράβαγε
Ἄντρες, γυναῖκες καί παιδιά,
Κ' ἔστρεφε πίσω ἐκστατικός γιὰ νὰ χαρεῖ τὸ πλήθος·
Μ' ἓνα του νέμα στέκονταν·
Μ' ἄλλο χυγόντουσαν πλατεία
Θάλασσα· κι ὄλων οἱ καρδιές
Μέσ' στῆ δική του τὴν καρδιά,
Ψηλὴ μι' ἀψίδα θριαμβοῦ τ' ἀγκύλωναν τὸ στήθος.

Κάρφωνε βλέμμα καί μυαλὸ
Στὸ θῶρι του τὸ λαμπερὸ,
Κομπολογοῦσε τ' ἀφερά του λόγια ποῦ ἀπ' τὸ στόμα
Πύρινος κύλαε ποταμὸς·
Κι ὅλος πῶς γήλιος αὐγινὸς
Ποῦ σοζυγιάζει νὰ ὑψωθεῖ
Στὸν οὐρανὸ θριαμβικός,
Κι ἀγγελικὲς τὸν σήκωναν φτεροῦγες ἀπ' τὸ χῶμα :

Κάθε του λόγος καί καρφή
 Κι άστραποφέγγιζε ή μορφή·
 Δροσιά στο βύθος, πώς άνθοί, φανέρωναν τά μάτια·
 Κι ως κοίταζε τά ούράνια
 Σάν νάβρεχαν μάνα, τροφή,
 Κ' ήταν άλάθεφτη σπαθιά
 Τοῦ ζωντανοῦ χεριοῦ ή στροφή,
 Που τά παλιά διδάγματα κατώστρωνε κομμάτια.

Κατάντικρυ του καθιστοί
 Γένους, θρησκείας οί προεστοί
 Φτιά, μάτια κλείσαν, τήν πνοή κρατήσαν καί τά χεϊλα—
 Σγουρώσαν μ' ένα θρό τραχύ,
 Σάν κύμα πώχει κυλιστεί
 Σ' άκρόγιαλο κ' ένω γυρνᾶ
 Σέρνει με κατρακυλιστή
 Βία κοχλάκια· τρίξανε τά δόντια, άνατριχίλα!

Τ' Αρχιερέα ό τιναγμός
 Στα μέλη ξέσκασε σπασμός
 Κι ως νάχε ή φτέρνα άνέγνοιαστη πατήσει καί γλιστρήσει
 Σ' όχεντρα, τώρα φλόγιнос
 "Ορθρισε κ' έπειτα χλωμός
 "Εδυσε· καί μαζώχτηκε
 Στο λάρυγγα κόμπος σκληρός
 'Ο τρόμος π' άφηνε κραυγή πνιγμοῦ νά διασκίσει.

Κ' είδε πού φειδοδέθηκαν
 Τήν κρίσιμη, στερνή στιγμή
 Τρόγυρα άπ' τήν άμόλυπτη τών προφητών Διαθήκη.
 Στη μάχη πώς οί άντρείοι φρουροί
 Γύρω άπ' τό λάβαρο, πυκνή
 Μι' άσπίδα, μονοκόμματη
 Ζώνη, χωρίς μιá χαραμή,
 Στα μάτια μιá πολυκυκλη άστραπή: στάχτη είτε νίκη!

Κι όλος κορμί, πνέμα, ψυχή
 Φλόγινη γλώσσα τρέκλιζε·
 Μιá βάρκα άνεμοδέρνοντας σέ λίκνισμα κυμάτων.
 Βυθοῦσε μιá στο παρελθό
 Κι άναπηδοῦσε άπ' τό βυθό,
 Καί καβαλοῦσε στήν κορφή
 Τ' άβριο πάλι κ' έβλεπε
 Τ' άπλετο φώς νά χύνεται τών νέων όραμάτων.

Κι ὅμως στ' ἄλωνι τῶν φρενῶν
 Τὰ λόγια του πῶς λιχνιστῆς
 Ἄνέμιζε καὶ χῶριζε ξεκάθαρη ἢ βλαστήμια·
 Τὸν νόμο καταπάτησε
 Τοῦ Ναζωραίου διαλαλητῆς·
 Κ' ἔλυωνε μπρὸς του νὰ θωρεῖ
 Μ' ἄσωτο πόνο τῆς ψυχῆς,
 Τοῦ Μαρτυρίου τὴν Κιβωτὸ σ' ἀνείπωτα συντρίμια.

Κ' ἔτσι μὲ βία γλίστραε
 Στῆς πολιτείας τὰ πλακωτὰ,
 Τ' ἀνεμιστὰ φορέματα πλατάγιζαν γαλάτες·
 Τὰ μάτια του τροχίζανε
 Καὶ σπίζιζαν ὀλάνοιχτα,
 Κ' ἐνῶ εἶχαν φῶς δὲ βλέπιζαν·
 Καὶ τοῦ ὄχλου τὰ ξεφωνητὰ
 Δὲν ἄκουγε, καὶ πήγαιναν ἓνα μαζί του οἱ στράτες.

ΑΝΤ. ΙΝΤΙΑΝΟΣ

ΙΠΠΟΤΙΚΟ

Ἔχουμε τὰ «μεγάλα» στὴν ψυχὴ μας
 μὰ τὰ «μικρὰ» διαρκῶς μᾶς κυβερνοῦν.
 Λυγίσανε οἱ καιροὶ τὴ θέλησή μας
 κ' οἱ ἐλπίδες μας μαζί μὲ μᾶς γερνοῦν.

Ἐπεριμέναμε πολὺ. Τὰ θεῖα δῶρα
 ποῦ ἐντὸς μας ἀγροικήσαμε μὴ ἀύγῃ
 στοῦ Φθινοπώρου ξέφτυσαν τὴν μπόρα
 χωρὶς μιὰ ἐξιλαστήρια κᾶν κραυγὴ.

Καὶ τώρα, ὡς συντριμμένοι πιά ἱππότες
 γυρνοῦμε ἀπὸ ταξίδι μακρυνό,
 ὅσο ποῦ ὀρμώντας μὲ τὶς χίμαιρες τὶς πρῶτες
 θὰ φύγουμε μὴ ἀύγῃ στὸν οὐρανό... .

ΝΙΚΟΣ ΚΡΑΝΙΔΙΩΤΗΣ

ΤΟ ΧΩΡΙΟ ΧΩΝΕΥΕΤΑΙ

Χαρισμένο στο φίλο μου Βύρωνα Πασχαλίδη

Τὸ χωριὸ ἦτανε σιμὰ στὴν πόλῃ· μονάχα ποὺ ἓνα ξεροπόταμο τὸ κρατοῦσε σ' ἀπόσταση· καὶ ἦτανε σὲ μιὰ λακούβα μέσα—ἐκεῖ ποὺ μιὰ φορὰ ἀδειάζανε τὰ κάρα τοῦ Δημαρχείου.

Ἡ ἀρχὴ τοῦ ἦτανε τὰ καλυβόσπιτα τῶν ξεδιαλεχτάδων τῶν σκουπιδιῶν ποὺ τὰ στήσανε μὲ γκαζοτενεκέδες γιομισμένους βότσαλα.

Αὐτὰ τὰ σπιτάκια, καθὼς καὶ τ' ἄλλα ποὺ ἀργότερα ἀρχίσανε νὰ κάνουν μὲ τοῦβλα ὠμά, ἀπὸ λάσπη σμιγμένη μὲ σκουπίδια, χτίζονταν μὲ τὴν ἀνοχὴ τοῦ δήμου, γιατί ἐκρίθη πὼς οἱ ξεδιαλεχτάδες τῶν σκουπιδιῶν ἐξυπηρετοῦσαν τὴν ὑγιεινὴ τῆς χώρας: Σκαλίζοντας, γυρίζοντας καὶ ξαναγυρίζοντας στὸν ἥλιο τὸ δημόσιο σκουπιδариό, δὲν τ' ἀφίνανε νὰ σαπίζει καὶ νὰ δίνει ἀποφορές. Κάνανε, δηλαδή, τὴ δουλειὰ τῶν κορακιῶν, ποὺ, μὲ τὸ νὰ τρῶνε τὰ ψοφίμια, ἐξυπηρετοῦνε τὴν ὑγιεινὴ. Ὅταν ὁ δήμος ἀπόχτησε «αὐτοκίνητα καθαριότητος», «κλιβάνους»... κοντολογίης: ὅταν ἀπόχτησε «ἐπιστημονικὴν ὑγιεινὴν ὑπηρεσίαν» κ' ἐπάψανε τὰ κάρα ν' ἀδειάζουν στὴ λακούβα, τὸ σκουπιδόχωρὶ μετροῦσε μιὰ σαρανταριά χαμόσπιτα ὅπου ἓνας μεγαλύτερος ἀριθμὸς ἀνθρώπων, ζοῦσε, γεννοβολοῦσε κι ἀναδευότανε.

Πάνε κάμποσα χρόνια ἀπὸ τότες, καὶ ὁ πληθυσμὸς τοῦ χωριοῦ περιορίστη σὲ λίγα γερασμένα ἀνθρώγυνα—γέρους χηρεμένους, γρηῆς χηρεμένες—γιατί, ὅταν τὰ κάρα πάψανε ν' ἀδειάζουν στὴ λακούβα, ἡ πρόσδο τοῦ σκουπιδόχωριοῦ ἔπαψε, καὶ τὰ παιδιὰ, ποὺ πρωτύτερα βγαίνανε σὰ μανιτάρια στὴν κοπριά, ἀρχίσανε νὰ λιγοστεύουν. Ἡ νεολαία πῆρε τὸ δρόμο τῆς μετανάστευσης, καὶ οἱ γέροι ζοῦσανε μονάχα τὴ ζωὴ τους στὸ χωριὸ τους... δίχως νὰ σπέρνουν—δίχως νὰ θερίζουν.

Περάσανε κάμποσα χρόνια ἀκόμη, καὶ σιγὰ-σιγὰ τὸ ἄπλωμα τῆς χώρας ἀπὸ τὴ μιὰ, -τὸ ἄπλωμα τοῦ προαστείου ἀπὸ τὴν ἄλλη, ἔσφιγγε τὸ χωριοῦδάκι ὅπου μιὰ εἰκοσαριά γεροντάκια καὶ γρηοῦλες τελειώνανε ἥσυχχα-ἥσυχχα τὴ ζωὴ τους.

Ἡ ἔνωση τῆς χώρας καὶ τοῦ προαστείου ἦτανε ζήτημα λίγων ἐτῶν. Ὁ μηχανικὸς τοῦ δήμου εἶχε «ἐκπονήσει» σχέδιο, ὅπου τὸ ξεροπόταμο, ἡ λακούβα καὶ τὸ χωριοῦδάκι, δὲν ὑπῆρχανε καὶ στὴ θέση τους χαρᾶχτήκανε: μιὰ μικρὴ πλατεία καὶ κάμποσα οἰκόπεδα. Τὸ σχέδιο αὐτὸ «ἐνεκρίθη ὑπὸ τοῦ οἰκείου ὑπουργείου» καὶ ἐκδόθηκε διάταγμα «*δυνάμει τοῦ ὁποίου τὸ σχέδιον τῆς πόλεως περιλαμβάνει καὶ τὸ προάστιον*». Τὸ διάταγμα ἐπρόβλεπε ὅλες τίς λεπτομέρειες, καὶ αὐτὴ τὴ φορὰ τὸ χωριοῦδάκι δὲ λησμονήθη. Ὁ χώρος ὅπου κρατοῦσε ἔκοβε μερικὰ οἰκόπεδα· καὶ οἱ σκουπιδόχωρίτες εἰδοποιήθηκαν μ' ὄλους τοὺς τύπους νὰ κατεδαφίσουν τὰ χαμόσπιτά τους καὶ νὰ φύγουνε.

—Μὰς διώχνουν ἀπὸ τὸ χωριὸ μας! εἶπαν οἱ γέροι... Μποροῦν;... ἢ ἡ ἔγνοια αὐτὴ τοὺς χάλασε τὴν ἡσυχία.

Ἄρχισαν νὰ κάνουν ἐνέργειες, διαδηλώσεις, καὶ μὲ φωνές καὶ ψήφισματα διακηρύττανε: πὼς αὐτὸ πού γίνεται «εἰς βάρος» τοὺς εἶναι παράνομο.

—Οἱ σκουπιδοχωρίτες πρέπει ν' ἀδειάσουνε τὸν τόπο... εἶπε ὁ κ. Δήμαρχος.

Καὶ τὰ γεροντάκια εἶπαν:

—Ἄς κριθοῦμε. Καὶ πήγανε στὰ δικαστήρια.

Ὁ δικηγόρος τοὺς καυχῆθη πὼς θὰ βάλει ἀντιμέτωπος δυὸ νόμους: τὸν νόμο τῆς «*Ἀτομικῆς Ἰδιοκτησίας*» καὶ τὸ νόμο τῆς «*γενικῆς ὠφελείας*»... ἰσχυρὰ ὅποιοι δικαστὴ τοῦ βαστάει ἄς βγάλει ἀπόφαση πού νὰ θίγει τὸν πρῶτο!...

Ἡ δίκη τράβηξε σὲ μᾶκρος καὶ πῆρε βάθος καὶ πλάτος. Ἄλλαζε ἀνχιχνὰ φάσεις, καὶ τὰ γεροντάκια βρίσκονταν μιὰ στὸ φῶς-μιὰ στὸ ὄσσοκοτάδι, ἐξαιτίας πού τὰ καλύβια τοὺς δὲν εἶχανε θεμέλια πού νὰ ἀρραβωνίσουν τὴ γῆ καὶ οὔτε καμμιά σχέση μὲ τὸ κτηματολόγιο. Τέλος ἀρραβωνίστηκε ἡ ἀπόφαση πού ἀνεγνώριζε τὰ χαμόσπιτα ὡς ἰδιοκτησία τῶν ἀποβιβάσιμων: «*δυνάμει τῆς πολυχρονίου καὶ ἄνευ ὀχλήσεως κατατοχῆς*».

Τότε ὁ κ. Δήμαρχος, πρότεινε στοὺς σκουπιδοχωρίτες νὰ τοὺς ἐξοφῶσι τὸ τόπο βορειοδυτικώτερα, καὶ μάλιστα καὶ τὰ μέσα γιὰ νὰ χτινοῦσιν οἰκία ἀνθρωπινώτερα· μὰ οἱ γέροι ἀρνήθησαν.

—Ποτές! ἀγαποῦμε τὸ χωριὸ μας.

—Ποτές! γράψανε καὶ τὰ παιδιὰ τοὺς, πού δουλεύανε στὴν Ἄμεση, γιὰτί καὶ αὐτοὶ ἀγαποῦσανε τὸ χωριὸ τοὺς, καὶ παραγγείλανε οἱ τοῦτοι γέροντες νὰ μὴ τὸ στέρξουνε.

Μὰ ὁ κ. Δήμαρχος, ἀδυσώπητος ὑπὲρ τῶν συμφερόντων τῆς πόλεως, κατάρθωσε νὰ βγάλει τὴν κυβέρνησι ἀπὸ τὴν οὐδετερότητα, καὶ νὰ ἀρραβωνίσῃ τὸν ὑπουργὸς τῶν Δημοσίων Ἔργων, καθὼς καὶ ὁ κ. ὑπουργὸς τῆς Ἰσοῦς καὶ Κοινωνίας, πολεμήσανε μὲ λύσσα «*ὑπὲρ τῶν κοινῶν συμφερόντων*». Ἐπειδὴ ἡ ἀστικὴ καὶ πολιτικὴ συνείδησι ἑνὸς Δημάρχου καὶ δυὸ ὑπουργῶν, συγκρούστη μὲ τὴν ἰδιωτικὴ συνείδησι τῶν σκουπιδοχωριτῶν.

—Εἶναι ἀπάνθρωπο!... εἶπανε τὰ γεροντάκια... ἀγαποῦμε τὸ χωριὸ μας...

—Οἱ γέροι θ' ἀδειάσουνε τὸν τόπο, «*δυνάμει τοῦ περὶ ρυμοτομίας νόμου*». Εἶπε ὁ κ. ὑπουργὸς τῶν Δημοσίων Ἔργων καὶ ἔφερε στὴν οὐβουλὴν νόμοσχέδιο «*ὑπὲρ ἀπαλλοτριώσεως τῶν γηπέδων*», ὅπου κρατοῦσαν τὰ χαμόσπιτα. Τὸ νομοσχέδιο αὐτό, τὸ δέχτηκε ἡ βουλή, τὸ ψήφισε, καὶ ἐγένετο νόμος καὶ θὰ ἐφαρμοστεί.

Μὲ εἰδικὸ διάταγμα ἀπαγορευτὴ «*πᾶσα ἐπισκευὴ ἢ ἀνοικοδόμησις*» οὐδεὶς νὰ τελειώσῃ ἢ ἐργασίᾳ τῆς ἐκτιμητικῆς ἐπιτροπῆς, γιὰ νὰ μεταβληθῇ ἡ ἀποζημίωσις καὶ ν' ἀρχίσῃ ἡ κατεδάφισι.

II

Σὲ λίγα δέντρα, λευκές, πού ὑψώνονταν στὴ βορεινὴ ἄκρη τοῦ σκουπιδοχωριοῦ, ἀκούμπησε τὸ φθινόπωρο. Τ' ἀρρώστησε, καὶ ἡ ἀγώ-

νία τῆς φθορᾶς στὰ κίτρινα φύλλα, προξενούσε θλίψη. Μιά μέρα, Φθινόπωρο, ἀπ' ἐδῶ, θά τιναχτεῖ στὰ γέρικα χαμόσπιτα.

Νάτο!

Καί ἡ πνοή, πού σάρωσε τὰ κίτρινα φύλλα, ξεμόνταρε τὰ παρὰ παραθυρόφυλλα κ' ἔκανε νά τρίζουν οἱ γέρικες στέγες.

Τέτοια ἐποχή οἱ σκουπιδοχωρίτες κράζανε ἀπό τῆ χώρα ἕνα ραγκῶ-ἕνα χτίστη καί μπαλώνανε τὸ χωριό τους, ἐπιδιορθώνοντας χαλασμένα καί τὰ ἐτοιμόρροπα· μὰ φέτος αὐτὴ τὴν πράξη τὴν ἀπορεύει ὁ νόμος!

Τρελλοὶ ἀέρηδες φυσούσανε κάθε λίγο στὸ χωριό, λές καί θέλνὰ κάνουν χοντρά ἀστεῖα μὲ τοὺς σκουπιδοχωρίτες. Κι ἀλήθεια! ν' ἀρπάζουμε μιὰ σκουριασμένη λαμαρίνα ἀπὸ τὴ στέγη, ἕνα ψάθῃ ἢ σανιδένιο φράγμα ἀπὸ τὴν αὐλή, στὰ περασμένα φθινόπωρα, ἦταν παρὰ ἕνα χωρατὸ ποῦκανε τίς γρηοῦλες καί τὰ γεροντάκια βγαίνουνε ἀπὸ τίς τρύπες τους γιὰ νὰ τὰ ξανακαρφώσουν, μουρμυρίζοντας ἄκακες κατάρες· μὰ φέτος ἦτανε μιὰ ἀπονιά, γιὰ τὴν ἄστυχία, οἱ λαμαρίνες κ' οἱ ψάθες δὲ ξαναμπαίνανε στὴ θέση τους. Εἶχε τοποθετηθεῖ φύλακες γιὰ νὰ μπουδίζουε «πᾶσαν ἐπισκευὴν ἀνοικοδόμησιν». Καί ὅταν σὲ λίγο ἡ παιγνιδιάρικη τρέλλα τοῦ φθινόπωρου ἔγινε λύσσα μανιασμένη, καί τράνταζε τὰ χαμόσπιτα δημιουργήθη ἕνα δρᾶμα παράξενο, γιομάτο ἀθλιότητα.

—“Ὅ,τι τὸ χεινόπωρο ἄρχισε θά τὸ ἀποτελειώσῃ ὁ χειμῶνας... ε φαφούτικα ἕνα γεροντάκι.

—Τὸ χεινόπωρο ὅ,τι σάλεψε θά γκρεμιστεῖ τὸ χειμῶνα... συνέχῃ ἕνα ἄλλο. Καί ἕνα τρίτο εἶπε:

—‘Υπομονή!

‘Υπομονή· μὰ μὲ τὴν πρώτη νεροποντὴ τὸ σπίτι τοῦ γέρο Ζῶ γκρεμίστη κ' ἔγινε πῆττα σὰ λάσπη. Κι ὅταν κακὰ-ψυχρὰ βγῆκε ὁ χειμῶνας κ' ἔμπαινε ἡ ἀνοιξη, τὸ σπιτάκι τῆς γρηᾶς Χαρίταινας σωροὺς λιάστη, ὑψώνοντας ἕνα σύγνεφο σκόνῃ. Σὲ λίγο ἔμεινε ξεσπίτωτος καὶ ὁ γέρο-Θανασοῦλας καί πήγε νὰ περάσῃ μὲ τὸ γέρο-Σωτήρη στὴ γωνιά τῆς εἰχε ἀδειάσῃ ἡ γρηᾶ του. Μὰ καί τὸ γεροσαντρόγυνο οἱ Καλαποδάκι ποὺ τὰ δούλια τῆς στέγης τοὺς σελλῶσανε, καλὰ κάνανε καί περὶ ὅσον στῆς χήρας Θεοδοῦλας, γιὰ νὰ μὴ θαφτοῦνε ζωντανοὶ κάτω ἀπὸ τὴν στέγη, πού ὥρα τὴν ὥρα θά γκρεμιστεῖ. Ὁ γέρο Νάσος μιὰ μέρα εἰσέκομψισει στὸν τοῖχο μιὰ σκαλίτσα καί προσπαθοῦσε ν' ἀνέβῃ ἐπὶ τὴν στέγη, μὰ ὁ χωροφύλακας ἔτρεξε καί τοῦ κούνησε τὴ σκάλα. «Ἄπαρεῖται» εἶπε!

—“Ἀφισέ με, ἀδερφέ μου, γιὰ ὄνομα τοῦ Θεοῦ... παρακάλεσέ με ὁ γέρο-Νάσος, θά ξεφράξω τὴν καμινάδα γιὰ τὴν μᾶς πνίγει ὁ καπνὸς μὰ ὁ ἄνθρωπος τοῦ Νόμου εἶπε πῶς: «Αὐτὸ δὲν ἐπιτρέπεται!...»

—Πῶς εἶναι δυνατό!...

—Δὲν ἐπιτρέπεται... Τὸ χωριὸ εἶναι καταδικασμένο!

Τὴ σκληρότητα, ὁ χωροφύλακας, ὅταν δὲν τὴ θεωρεῖ καθῆκο, θεωρεῖ χωρατὸ!

Μιά μέρα, πήρε ὁ ἀέρας τὴ λαμαρίνα ποῦριχνε τὸ νερὸ ἀπὸ τὸν κατὰτροχης στέγης πέρα ἀπὸ τὸν τοῖχο. Βγῆκανε νὰ τὴ βάλουε

τη ρη της. Ἦταν στὸ σπίτι τοῦ Γέρο-Λούλα πού εἶχε ἀρρωστήσει γιὰ
ρομπιποσο καιρό, καὶ λέγανε πὼς θὰ τότε χάνανε. Τώρα εἶχε γίνει καλὰ
τότ. τὸν ἀγαπήσανε διπλὰ, σάν ἕνα χωριανὸ πού κόντευε νὰ τοὺς φύγει.
χωρ. χωροφύλακας πῆγε νὰ τοὺς μοδισει.

— «Ὅχι!... εἶπανε, αὐτὸ δὲ θὰ τὸ μοδισεις! Καὶ τὸ εἶπανε ἔτσι, πού
ρωχωροφύλακας ἀποτραβήχτη. Τὸ θέλανε πολὺ αὐτὴ τὴ φορά καὶ ὁ χωρο-
φύλακας «ἔδωσε τόπο τῆς ὀργῆς». Δὲν τὸ θέλανε πάντα ἔτσι. Καὶ ὅταν
γλ. λίγες μέρες ὁ χωροφύλακας ἔβγαλε τὴ λαμαρίνα, καὶ τὰ νερὰ τῆς
πρξέγγης ποτίζανε τὸν τοῖχο καὶ περνοῦσε ἡ ὑγρασία μέσα, δὲν τὸ κάνανε
μητητημα. Μονάχα ὅταν ὁ γέρο Λούλας ξανακύλησε, τὰ γεροντάκια στυλω-
νηκῆκανε, ξαναβάλανε τὴ λαμαρίνα στὴ θέση της, καὶ ὁ χωροφύλακας, ὄχι
κῆνονάχα δὲν ἀντιστάθηκε, μὰ καὶ τοὺς βοήθησε ξεκαρδισμένους στὰ γέλοια.

* Ὅλοτριγυρὰ τους χτίζανε-χτίζανε, καὶ τὰ πολυόροφα σπίτια σιμώ-
ωνχανε ὀλοένα. Οἱ δημαρχιακὲς ἐκλογὲς φέρανε ἄλλο Δήμαρχο, καὶ
πγύύγκαιρα μιὰ κυβερνητικὴ κρίση ἔφερε νέον ὑπουργὸ τῶν Δημοσίων
ργξΕργων. Τὰ γεροντάκια, δοκιμάσανε νὰ συγκινήσουν τοὺς «νιοφερμένους
ἄτιτὰ πράματα.» Εἶχε μάλιστα διαδοθεῖ πὼς μελετᾶται νέος τρόπος
πρξ. λειτουργίας τῆς ἐκτιμητικῆς ἐπιτροπῆς. Ὅμως τὰ γεροντάκια ἀκούσανε
ρῶπὼς τὸ χωριὸ εἶναι καταδικασμένο καὶ ἂν ἐξακολουθήσουνε νὰ δυστρο-
πῶπῶν: «θὰ διαταχθῆ ὁ κ. Ἀστίατρος νὰ συντάξῃ ἔκθεσιν
πρξ. χαρακτηρίζουσιν τὸ χωριὸν ὡς ἐστίαν μολύνσεως καὶ
ἂθὰ κληθῆ ὁ κ. ὑφυπουργὸς τῆς ὑγιεινῆς νὰ χαρακτηρίσῃ
τὸ πᾶν ἐκκένωσιν ὡς ἐπείγουσαν». Ὡς τόσο κάτι λεγότανε-κάτι
μῆδῆ δημοσιεύτη: Κάποια τροποποίηση εἶχε γίνει στὸ σχέδιο τοῦ μηχανικοῦ
πρξ. τοῦ δήμου. Τὸ νέον ὑπουργεῖον «ἀνέστειλε τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ διατάγμα-
πρξ. τοῦ τῆς ἀπαλλοτριώσεως»... Τέλος, μιὰ ἐλπίδα ἐφάνη...

* Καὶ ἦρτε ξανά τὸ φθινόπωρο ἀπάνω στὰ λευκὰ σύγνεφα πού
νλγ. γίνονταν μόρικα τὸ δειλὶ, καὶ μαυρίζανε τὸ βράδυ, καὶ ἀλλάζανε σχή-
πμ. ματα καὶ βιαζόντανε νὰ διαβοῦν. Καὶ ἄρχισε ἡ παιγνιδιάρικη τρέλλα τοῦ
νδ. ἀνέμου, πού χτυποῦσε τὰ ξεχαρβαλωμένα παραθυρόφυλλα καὶ ἄρπαζε
πκ. καμινάδες. Καὶ ἄρχισε ἡ λύσσα του πού σάλευε στέγες.

Στὴν ἀρχὴ τοῦ χειμῶνα, πέθανε ὁ γέρο-Λούλας, καὶ σπίτι του πέ-
πρξ. ρασε ἡ γρῆ Εὐδοκία, πού τῆς εἶχε μείνει τὸ δικό της ἐξέκεπο.

Φέτος δὲν ὑπῆρχανε χωροφύλακες γύρω «στὸ καταδικασμένο χω-
μρ. ριὸ» καὶ φαινόντανε πὼς ἂν θέλανε νὰ διορθώσουν τὰ χαμόσπιτά τους,
δὲ θὰ μοδιζόνταν ἀπὸ κανένα' μὰ κανεῖς δὲν τὸ ἐπιχείρησε. Εἶχε
πδ. πεθάνει ἕνα γεροντάκι ἀκόμη, καὶ στὴ γωνιά πού ἄδειασε, πέ-
μρ. ρασε ἄλλο πού τὸ καλυβόσπιτό του ἦταν ἐτοιμόρροπο. Σφιγμένοι ὁ
πδ. ἕνας κοντὰ στὸν ἄλλο, πέρασαν ἕνα χειμῶνα ἀκόμη, καὶ τὴν ἄνοιξη,
πδ. τίς μέρες τοῦ ἡλίου, τοὺς ἔβλεπε νὰ προβάλλουν συντροφιαστὰ
πδ. ἀπὸ τίς τρύπες τους, ντυμένοι στὶς καλὲς τους φορεσιές,—κομμένες καὶ
πδ. ραμμένες στὸν παλαιϊκὸ τρόπο,—νὰ πηγαίνουν καὶ νὰ κάθονται στοὺς
πδ. σωροὺς τῶν χαλασμάτων, πού ἦταν σκεπασμένοι ἀπὸ λειχῆνες.

Μιλούσανε μὲ ἐξέχωρη εὐχαρίστηση καὶ κάμανε ὅτι μποροῦσανε,
γ. γιὰ νὰ ξεγελοῦν τὸν ἑαυτὸ τους, πὼς εἶχανε σπιτικό, χωριὸ... καὶ πὼς θὰ

τὰ εἶχανε πάντα. Ἦτανε καλὰ πληροφορημένοι πιά, πῶς «ἡ ἀναγκαῖα ἀπαλλοτριώσεις» δὲ θὰ γινόταν, ἐπειδὴ «τὸ σχέδιον τῆς πόλεως ἐ ποιοιῆθη», καὶ μάλιστα μιὰ μέρα, εἰδοποιηθήκανε, μὲ ὄλους τοὺς πους, πῶς μποροῦνε νὰ πουλήσουν τὰ γήπεδά τους, σὲ ἰδιῶτες ἢ ἐ ρεῖτες... πῶς μποροῦσαν νὰ χτίσουν, ἂν θέλανε, ἀλλὰ:.. «τετρα- φους οἰκίας, καὶ ἐπὶ τῇ βάσει ὀρισμένων σχεδίων...» Ἰδιῶτες ἐταιρεῖες, τοὺς προσφέρανε καλὴ τιμὴ, μὰ τὰ γεροντάκια ἀπαντοῦσα μὲ ἀξιοπρέπεια, πῶς δὲν τοὺς περισσεύει γῆς γιὰ πούλημα, καὶ προ- τανε μὲ ὕφος, πού ἔκοβε κάθε συζήτηση, πῶς θὰ χτίσουνε!

—Θὲ ν' ἄρθουνε τὰ παιδιὰ ἀπὸ τὴν Ἀμερικὴ μὲ παράδες... .

Καὶ πραγματικά, οἱ ξενητεμένοι, σὲ στιγμὲς πού νοστάλγοῦσ τὸν τόπο τους, ἢ συγκινημένοι ἀπὸ τίς παρορμήσεις τῶν γερόντ γράφανε πῶς: «βέβαια καὶ θὰ ἔλθωμεν νὰ χτίσωμεν εἰς τὸ ἀγαπη μας χωρίον!». Καὶ τώρα οἱ γέροι, δὲν ἔχουνε παρὰ νὰ περιμένουν. Νὰ ζοῦνε καὶ νὰ περιμένουν.

III

Πέρασαν ἀκόμη μερικὰ χρόνια. Λιγότεψαν ἀκόμη οἱ χώριαν χωνευόταν ὀλοένα τὸ χωριό.

Κάθε πού ἐρχόταν ἄνοιξη, λέγανε: «Δόξα σοι ὁ Θεός.» Ἀναφ ρωνόταν ἡ ἐλπίδα, καὶ περιμένανε ἕνα γράμμα πού νὰ λέει: «Ἐρχόμαστ «Ἐρχόμαστε νὰ χτίσουμε...»

Κ' ἐρχόταν ἕνα γράμμα πούλεγε: «Ὁ Θεός βοήθησε καὶ τὴν ἐργ μεν ἄνοιξη θὰ χτίσουμε» μὰ μὲ τὸ κατοπινὸ ταχυδρομεῖο ἐρχότ ἕνα ἄλλο, πού ἔλεγε πῶς: «πρέπει νὰ κάνουμε ὑπομονὴ ἀκόμη, για εἶναι δύσκολα τὰ πράματα... δὲν εἶναι οἱ καιροὶ πού κερδίζουν τὸ χρῆμα...» Δυὸ ἀδέρφια, παιδιὰ τῆς γρηᾶς Σόφης, γράψανε π ἔχουνε πολλὰς ἐλπίδες σὲ μιὰ ἐπιχείρηση πού καταπιαστήκανε, καὶ κόρη τοῦ γέρο-Ζώτου, ἔγραψε: πῶς ἔχει τὴν ἐλπίδα τῆς στὸ κέρδος ἐν λαχείου, ἀπὸ τὰ πολλὰ πού ἔχει ἀγορασμένα... καὶ μ' ἕνα ταχυδρ μεῖο ζητήσανε τὰ σχέδια. Πέρασε ἡ ἄνοιξη καὶ θὰ περάσουνε πολλ ἀκόμη, γιατί τὰ λεφτὰ πού οἰκονομηθήκανε δὲ φτάνουν γιὰ χτίσιμο τέτια σχέδια. Πιὸ κοντὰ ἦταν ἐκείνη πού ἔλπιζε στὸ λαχεῖο!...

Γύρω τους ὄλο καὶ χιτίζανε. Χειμῶνα, καὶ καλοκαίρι τὸ χτίσιμο σταματοῦσε. Ἔχουνε χωματώσει καὶ τὸ ξεροπόταμο, καὶ σὲ μεγάλ μέρος καὶ τὴ λακούβα. Πάνω στὰ χαλάσματα, πλάι στοὺς ἐτοιμό, ροπους τοίχους, ἀκουμπούσανε μάρμαρα, πέτρες πελεκημένες, σκαλ σμένα κεφαλοκόλωνα καὶ λογιῆς ὕλικό. Τώρα, τὰ ψηλὰ σπίτια κόβα τὸν ἥλιο. Πρωτῖ, ὅταν γενιόταν, χτυποῦσε ἀντίκρυ, στὸ τελευταῖο π τῶμα-δεῖλι, ὅταν βασιλευε, χτυποῦσε ἀπὸ τὴν ἄλλη, κ' ἔτσι ἀντίς ἡλ εἶχανε ἀντηλιά... Οἱ πολῖτες τοὺς ἐχθρεύονταν. Ὁ καθείς, καὶ ὁ π ταπεινὸς ἀκόμη, ἦταν περήφανος γιὰ τὴν πρόοδο τῆς χώρας, καὶ ἔμπροσθι πού σήκωνε τὸ σκουπιδοχώρι δὲν τὸ ὑπόφερνε.

—Ἀνακόπτει τὴν πρόοδο, λέγανε.

—Θὰ χτίσουμε κ' ἐμεῖς, ἀπαντοῦσανε μὲ ἀξιοπρέπεια οἱ γέροι, κ μιλοῦσανε γιὰ τὰ παιδιὰ τους καὶ τὸ χτίσιμο πού μιὰ μέρα θ' ἀρχί

Ήταν μερικοί που μέσα στο δράμα τους άποχτήσανε ένα πεοή-
ροσφύρος, κάτι τὸ ἀγέρωχο στὴν ἔκφρασή τους, που ἔκαμε παράξενη
ἡ προση με τὴν κακομοιριά τους.

ἀφιέρωσαν ἀκόμη μερικά χρόνια. Σωριάζονταν, χρόνο με τὸ χρόνο,
ἀτυπιασμένα, πεθαίνανε χρόνο με τὸ χρόνο, οἱ γέροι· καί: πὼς πήγαινε
σφιγμένα-γρήγορα ἕνας παπᾶς καὶ σήκωνε τὸ πεθαμένο γεροντάκι; ἔτσι
κονοναν, γρήγορα-γρήγορα, οἱ ἐργάτες τοῦ δημαρχείου καὶ στρώνανε
ἀλλήλασματα στὴ λακούβα. Τὰ χτίσματα γύρω, εἶχανε συμπληρωθεῖ.
Ἀπληκθῆκανε τὰ σπίτια, καὶ φωτισθῆκανε τὰ παράθυρα.

Π—Πούφ!... «Αὐτὴ ἡ ἀσκήμια!!.. Πότε θὰ λείψει;!..» λέγανε οἱ πολί-
τες βλέποντας τὰ λίγα γεροντάκια, καὶ τὰ δύο-τρία χαμόσπιτα που
θρονηθοῦσανε νὰ σταθοῦν ὀρθὰ καὶ νὰ ἐλπίζουν. Μὲ περισσότερη γα-
ῖο δὲν περιμένανε οἱ πεθαμένοι στοὺς τάφους, τὴ στερνὴ σάλπιγγα,
ἀπὸ τὴν ἀποκάλυψη, παρ' ὅση οἱ ζωντανοὶ τὸ ξαναστή-
σανε τοῦ χωριοῦ τους.

Μιὰ νύχτα, ἡ στέγη τῆς γρηᾶς Σόφης ἔπεσε καὶ τὴν ἔθαψε ζωντανή.
Μὲ πρόφαση τῆς φιλανθρωπίας, σηκώσανε ὄσα γεροντάκια εἶχαν ἀ-
ντιβίει, καὶ τὰ πήγαινε στὸ γηροκομεῖο... Τὰ παιδιά ἐκείνων που εἶχαν
ἀντιβίει, ξεχνούσανε σιγὰ-σιγὰ τὸ χωριό τους... μὰ σιγὰ-σιγὰ ξεχνου-
σανε καὶ τὸ χωριό καὶ τοὺς γέρους καὶ ὅσοι εἶχαν ἀκόμη γονιούς στὸ
γηροκομεῖο. Τὸ χωριό χωνεύτη. Ὡς καὶ τὸ μαυροφίδι—στοιχεῖο τοῦ
πολοῦ—σύρθη κ' ἔφυγε μακριά...

Μιὰ φορὰ, ἔφταξε στὸν τόπο ἕνας μεσόκοπος ἀμερικάνος. «Πόσο
εἶχε ἡ χώρα!» σκέφτηκε. Σιγὰ σιγὰ ἄρχισε νὰ θαυμάζει. Δὲν πίστευε
εἰς εἶχε γίνεи μιὰ τέτοια πρόοδο. Θᾶπρεπε νὰ ρωτήξει: «Ἀπὸ ποῦ
οὐκ εἶχε στὸ Σκουπιδοχωρι;»

Μιὰ πλατεῖα στρωμένη με γρασιδί-φυτεμένη με φοινικοειδή. Μαρμα-
ρινοὶ πάγκοι, καὶ ὁμορφοσκαλισμένο συντριβάνι... Προχώρησε, τρά-
ξε λίγο δεξιὰ-λίγο ἄριστερά...

Προχώρησε λίγο ἀκόμη... καὶ γύρισε πίσω στὴν πλατεῖα. Κάθησε
ὀρθὸς ἀπὸ μιὰ τέντα, στὸ πεζοδρόμιο, σ' ἕνα ζαχαροπλαστεῖο... Ἐκεῖ, ἐνῶ
ἔφαγε τὸ παγωτό του, ἐξακρίβωσε πὼς βρισκόταν στὸ χωριό του.

—Νάτο!... εἶπε με ὑπερηφάνεια.

ΝΙΚΟΣ ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΠΑΡΝΑΣΣΙΣΜΟΣ

Οί ξένες επιδράσεις σὲ μιὰ λογοτεχνία εἶναι εἴτε παραγωγικὲς εἴτε ἀντιγραφικές. Παραγωγικὲς ὅταν ὑποβοηθοῦν γιὰ δημιουργικὰ προεχτάσεις μὲ σύγχρονο τοπικὸ καὶ χρονικὸ πνευματικὸ ἔδαφισμὸν. Ἀντιγραφικὲς ὅταν ὑποβοηθοῦν εἴτε στὴ δημιουργία ἔργων ἔξω ἀπὸ τὸ τοπικὸ καὶ χρονικὸ πνευματικὸ ἔδαφισμὸν, εἴτε στὴ μαστορικὴ ἐπανάληψη καὶ ἀντιγραφή (ὀλότελα δουλικὴ μίμηση). Καὶ τὶς ξένες αὐτὲς ἐπιδράσεις καμμιά λογοτεχνία—προπαντὸς ὅταν αὐτὴ βρίσκεται καὶ στὸ πρωτοφανέρωμά της—δὲν μπορεῖ ν' ἀποφύγει. Βλέπουμε στὴν Ἱστορία τῆς Τέχνης πόσο συχνὲς εἶναι οἱ ἐπιδράσεις κ' οἱ ἀλληλοεπιδράσεις ἀνάμεσα καὶ στὰ πιὸ προοδευμένα κράτη. (1)

Κ' ἡ νεοελληνικὴ λογοτεχνία στὸ πρωτοφανέρωμά της δέχτηκε ἕνα πλήθος ἐπιδράσεων, ἄλλων ὠφέλιμων καὶ ἄλλων καταστρεπτικῶν. Οἱ ἐπιδράσεις αὐτὲς προέρχονται ἀπ' τὴ γαλλικὴ, ἰταλικὴ, γερμανικὴ καὶ τελευταία ἀπ' τὴ ρωσικὴ (2) καὶ ἀγγλικὴ λογοτεχνία. Ἡ πιὸ καταθλιπτικὴ ὅμως ἀπ' αὐτὲς ἦταν ἡ γαλλικὴ ἐπίδραση, χρονολογούμενη, ἀπ' τοὺς καιροὺς τῆς Ἑλληνικῆς Ἀπελευθέρωσης καὶ προπαντὸς ἀπ' τὶς ἀρχὲς τῆς πνευματικῆς κίνησης τῶν Ἀθηνῶν. "Ἔτσι στὴν ἀρχὴ δεχτήκαμε—θανασισμὸν πληγμὰ—τὶς ἐπιδράσεις τοῦ γαλλικοῦ ρωμαντισμοῦ, ποῦ ἔγινε αἰτία γιὰ τὴ γένεση τοῦ ἑλληνικοῦ ψευτορωμαντισμοῦ στὸν περασμένον αἰῶνα. Κι ὁ ρωμαντισμὸς ἦταν ἡ πιὸ παρεξηγημένη σχολή, ποῦ φυτεύτηκε στὴν Ἑλλάδα, παρόλο ποῦ ἔδαφος γιὰ ἀνάπτυξή της ὑπῆρχε τότε, γιὰτὶ εἶναι γνωστὸ πὼς ἡ ρωμαντικότητά τι λίγο τι πολὺ βασιλεύει σχεδὸν σ' ὅλες τὶς ἐκδηλώσεις τοῦ Νεοέλληνα ἀκόμα καὶ ἴσαμε σήμερα.

Λιγότερο παρεξηγημένη—πολλὲς φορές παραγωγικὴ—ἦταν στὴν ποίηση τοῦ Βαλαωρίτη, ἂν καὶ δυὸ πράγματα τὸν βοήθησαν: πρῶτα ἡ δημοτικὴ γλῶσσα καὶ δεύτερα οἱ ἐπιδράσεις τοῦ δημοτικοῦ τραγουδιοῦ, στὸ βᾶθος καὶ αὐτοῦ πολὺ ρωμαντικοῦ.

"Ὑστερα ἀπ' τὸ ρωμαντισμὸν ἔρχεται ὁ παρνασσισμὸς (3) καὶ ὁ συμβολισμὸς. Ὁ συμβολισμὸς ὅμως δὲν ἔφτασε μὲ τὴν μορφή τοῦ πραγματικοῦ γαλλικοῦ συμβολισμοῦ ἀλλὰ μὲ τὴ μορφή τοῦ ζανμορεασμοῦ (4) τῆς περιόδου τῶν «Stances».

(1) Παράδειγμα φέρνω τὴ Γαλλία καὶ Γερμανία, ποῦ δὲν εἶναι μόνο στὸ οικονομικὸ καὶ πολιτικὸ ἐπίπεδο προαιώνιοι ἀντίπαλοι, ἀλλὰ καὶ στὸ ἐπιστημονικὸ καὶ γενικὰ πνευματικὸ, κι ὅμως οἱ ἀλληλοεπιδράσεις δὲν λείπουν π. χ. ρωμαντισμὸς κλπ.

(2) Τὶς ρωσικὲς ἐπιδράσεις τὶς βρίσκουμε πιὸ πολὺ—σχεδὸν ἀποκλειστικά—στον πεζὸ λόγο καὶ προπαντὸς στὸ διήγημα, ἀνάμιχτες μὲ τὶς σκανδιναυικὲς. Τὶς ἀφείλομε στὴν προλεταρικὴ τέχνη, χωρὶς μ' αὐτὸ νὰ θεωρῶ προλεταριακοὺς συγγραφεῖς ὅσοι λίγο-πολὺ τὶς δέχθηκαν στὸ ἔργο τους.

(3) Τὰ ὄνόματα «παρνασσισμὸς», παρνασσιακὴ σχολή, παρνασσιστὲς» δόθηκαν ἀπ' τὸ ὄνομα τοῦ ἐπίσημου ὄργανου τῶν παρνασσιστῶν «Le Parnasse Contemporain.» Ἄλλοι τὰ θεωροῦν ὡς ἐπινόηση τοῦ ἐκδότη, ποῦ τύπανε τὰ βιβλία τῶν παρνασσιστῶν.

(4) Ζανμορεασμὸς: ὄρος ποῦ προτείνω γιὰ νὰ δηλώνουμε τὶς ἐπιδράσεις ἀπ' τὸν Jean Moréas κ' ἰδιαίτερα ἀπ' τὶς περίφημες «Stances» του.

νοζζανμορεασμός ἐπρόσφερε στὴ νεοελληνικὴ ποίηση κι ὠφέλειες
 ρες. Ὁφέλειες, γιατί ἔσπρωξε, μὲ τὸν κρότο πού δημιούργησεν
 ἴτιστὴν Ἑλλάδα, τίς νεώτερες γεννιές στὴν πιὸ βαθιὰ μελέτη τῆς
 ποιητικῆς κίνησης. Βλάβες, γιατί σὰν κομμυτιαστὰ πού μετα-
 ὄτ τὸ ἔργο του—τουλάχιστο στὴν ἀρχή—ὀδήγησε σὲ ἀπλὴ μί-
 μιση μίμηση μάλιστα τῶν πιὸ ἄψυχων κ' ἐπουσιωδῶν—ὅμως ἐντυ-
 ο νιν στοιχείων του. Οἱ βλάβες ὅμως αὐτὲς πιὸ ξεκάθαρες παροῦ-
 ο νι στοὺς νέους, πού δὲν ξαίρουν καὶ δὲν μελέτησαν ἀπευθείας
 ἱκτικὴ τέχνη, ἂν καὶ δὲν τίς ἀποκλείουμε κι ἀπ' τοὺς ἄλλους. Στὸν
 ο ὅυ στάθηκε ὁ ζανμορεασμός λιγάκι παραγωγικός εἶναι ὁ Μα-

ἴτ τίς ξένες ὅμως ἐπιδράσεις ὁ πιὸ δημιουργικός κι ὁ μόνος πού
 ἰθῶώθηκε ἐδαφικὰ σ' ἐμᾶς ἦταν ὁ παρνασσισμός (5). Κι αὐτὸ γιατί
 ορασσιακὴ ποίηση ἦταν πλαστικὴ. Κ' ἡ ἔκφραση τοῦ Νεοέλληνα
 εφορεῖ μέσα σὲ μιὰ τέτια φωτεινότητα περιβάλλοντος νὰ εἶναι
 ορατὰ πλαστικὴ, ὅπως καὶ ὅλων τῶν μεσογειακῶν λαῶν. Ἡ μου-
 οφφραση ἀνήκει σχεδὸν ἀποκλειστικὰ στοὺς βόρειους λαούς, πού
 οκτικὸ περιβάλλον κ' ἡ ψυχοσύνθεσή τους τοὺς προσηλώνει τόσο
 ὄτιστὸν ἑαυτό τους, ἔτσι πού νᾶναι χίμαιρα ἢ προσπάθεια πρὸς
 ορημνήσῃ τῆς στὴν Ἑλλάδα.

οτρεταπολεμικὰ εἰσδύσανε καὶ νέες σχολές στὴν Ἑλλάδα, σὰν τὸν
 κροῦαλισμό, τὸν ἄδολο λυρισμό κι ἄλλες, πού δίνουν ὅλες τους με-
 οπ προσοχὴ στοῦ ἐξωλογικοῦ στοιχείου. Οἱ σχολές ὅμως αὐτές, σὰν
 οτασεδαφικὰ ἀπροσάρμοστες, δὲν θὰ μπορέσουν νὰ γίνουν,—παρόλες
 ὄχιχόν προσαρμοστικὲς προσπάθειες,—δημιουργικὲς, γιατί τοὺς λείπει
 οραστικὴ ἔκφραση, αὐτὴ ἢ ἀναγκαία προϋπόθεση γιὰ μιὰ εὐδοκίμηση
 ο Ἑλλάδα.

ο ἱκὸ ἑλληνικὸς παρνασσισμός μαζί μὲ τὸ δημοτικισμό ἦταν μιὰ
 ἰνή ἀντίδραση πρὸς τὸν παρεξηγημένο καθαρευουσιάνικο ψευτο-
 ονταντισμό τοῦ περασμένου αἰῶνα, πού δυνάστευε καταθλιπτικὰ τὴν
 ορηνα καὶ τὴν Πόλη, ἀκριβῶς ὅπως κι ὁ γαλλικός, πού ἦταν ἀντί-
 ορηνη στὸν στατικὸν πιὰ κι ἀντιγραφικὸ ρωμαντισμό. Κ' οἱ ἀντιδράσεις
 ορες ἦταν πιὰ φυσικὲς ἀνάγκες. Γιατί ἡ ἀντίδραση γενιέται ὅταν ἡ
 οροσρα μορφή τῆς Τέχνης καταντῆσει στατικὴ κι ἀντιγραφικὴ. Ἡ
 οροσρα ὅ ; ὁ πρῶτος σύντομα μὲ τὸ δόγμα «ἡ Τέχνη γιὰ τὴν Τέχνη» ἔπεσε
 ο ὄρια τῆς ἀπάθειας καὶ κατάντησε στατικός· ἐνῶ ὁ δεῦτερος, ἔχον-
 ο ἰθ βοθηθὸ τῇ γλώσσα καὶ τίς καταχτήσεις τῆς, ὡς καὶ τῇ δημιουργία
 ο ἰθικῆς καλλιτεχνικῆς παράδοσης καὶ μὲ ὅλες τίς ὠθήσεις τῶν δημι-
 ο ογιγούμενων ἔθνικῶν ἀξιών—ἀνάγκη ἐλευθερούμενου ἔθνους—δὲν
 ο ὄρισε στὰ ὄρια τῆς ἀπάθειας καὶ τῆς στατικότητας. Λίγη ἀπάθεια καὶ
 ο ἰθικότητά παρατηρήθηκε καὶ στὸν ἑλληνικό, ἀλλὰ ἀπλῶς ἐπιφανειακὰ
 ο ἰθ λόγους πού θ' ἀναφέρω πιὸ κάτω. Καὶ σὰν ἀντίδραση στὸν πρῶτο

5) (5) Κι ὁ παρνασσισμός ὅπως κ' οἱ πιὸ πολλὲς σχολές, μεταφυτεύονται σ' ἐμᾶς
 ο ἰθ τῇ Γαλλίᾳ ἢ μέσον τῆς Γαλλίας, ἔτσι πού δίκαια νὰ θεωροῦν μερικοὶ τὴν
 ο ἰθ νεοελληνικὴ Τέχνη σὰν μεταναστευμένη θυγατέρα τῆς γαλλικῆς.

—άντιδραση αναγκαία—δημιουργήθηκε ὁ συμβολισμὸς μὲ τὰ διὰ παρακλάδια του. Γιὰ τὸν δεύτερο ὅμως ὅλες οἱ ἀντιδράσεις ποὺ ρατηρήθηκαν δὲν εἶναι ἀπόρροια ἀπολύτου ἀνάγκης, ὅπως στὸν λικό, ἀλλὰ μιὰ μανία πρωτοτυπίας τῶν νέων καὶ μιὰ παρεξηγη ἀντίληψη συγχρονισμοῦ καὶ μίμησης ρευμάτων τῆς Εὐρώπης, ποὺ μποροῦν δημιουργικὰ νὰ προσαρμοστοῦν στὴν νεοελληνικὴ πραγματικότητα, γιατί οἱ πνευματικὲς ἀνάγκες τοῦ τόπου μας κ' ἡ ψυχὸς τοῦ νεοέλληνα εἶναι διάφορες ἀπ' τὶς τέτιες τῶν προχωρημένων τῆς Εὐρώπης.

Πηγὴ τοῦ ἑλληνικοῦ παρνασισμοῦ εἶναι ὁ γαλλικὸς. Ὅπως πρὶν ἀνω, ὁ γαλλικὸς παρνασισμὸς γεννήθηκε σὰν ἀντίδραση ἀχαλίνωτης αἰσθηματολογίας καὶ τῆς μετρικῆς ἀτημελησίας τῶν μαντικῶν. Ἡ ἐπίδρασή του στὴν Ἑλλάδα παρατηρεῖται σ' ἓνα μετ' ἀριθμὸ τῶν νεοελλήνων ποιητῶν. Ἰδιαιτέρως ὅμως δεχτήκανε τὴν δρασὴ του οἱ σχολῆς τῆς Ἀθήνας καὶ τῆς Πόλης. Ἀπ' τὴν ἐπὶ σιακὴ σχολὴ μονάχα, ὅχι ἀρκετὰ ἔκδηλη, τὴ δέχτηκε ὁ Μαβίλης περίφημά του ἐντεκασύλλαβα σοιέτα. Στὴ σχολὴ τῆς Ἀθήνας δέχτηκαν ὁ Δροσίνης κι ὁ Παλαμᾶς. Στὴ σχολὴ τῆς Πόλης ὁ Γρυπὲς κι ὁ Μπεκές. Ἐχτὸς ἀπ' αὐτοὺς σὰν παρνασιστὲς μπορεῖ νὰ θεωρηθῶν ὁ Ἀργυρόπουλος κι ὁ Τσιριμῶκος. Ἀπ' ὅλους ὅμως σὰν παρνασιστὴ καὶ σὰν πολὺ ἐξωπαρνασιστὴ μπορεῖ νὰ θεωρήσουμε Παλαμᾶ, μὲ τὴν πολύτροπη τέχνη του, ποὺ περνάει ἀνάμεσα σ' ἓ τὶς τεχνοτροπίες καὶ τὰ ρεύματα κ' ἔχει σ' ἀρκετὸ μέρος τὶς οὐγκ ἐπιδράσεις.

Δείγματα τῶν παρνασιστικῶν καταχτήσεων ἀναφέρνουμε τὸ «Δὸ κάλογο τοῦ Γύφτου» τοῦ Παλαμᾶ καὶ τοὺς «Σκαραββαίους καὶ Τερκότες» τοῦ Γρυπάρη, ποὺ οἱ τελευταῖες πρὶν γνήσια παρνασιστικὲς χνουν ξεκάθαρη τὴν ἐπίδραση τοῦ Ρενιέ καὶ Ἐρεντιά. Οἱ δυὸ αὐτὰ γάλλοι παρνασιστὲς μαζί μὲ τὸν Κοπέ καὶ τὸν πρόδρομο τοῦ παρνασισμοῦ Μπωντλαῖρ ἀποτελοῦν τοὺς δασκάλους στὴν Ἑλλάδα, ἀπ' ὅ δέχτηκαν οἱ νεοέλληνες ὅλες τὶς παρνασιστικὲς ἐπιδράσεις.

Τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ γαλλικοῦ παρνασισμοῦ, προτοῦ ἀναφῶν τὰ τοῦ ἑλληνικοῦ, θὰ τ' ἀπαριθμήσω γιὰ σκοποὺς σύγκρισης. Αὐτὰ εἶναι: (α) μετρικὴ ἀρτιότητα, (β) διαλεχτὴ καὶ φανταχτὴ λέξη κ' ἰσθετο, (γ) λαγαρὴ καὶ σπάνια ρίμα. Δηλ. γενικὴ μορφικὴ ἐντέλεια. (6)

Τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ νεοελληνικοῦ παρνασισμοῦ εἶναι:

1. Λατρεία κ' ἐκμετάλλευση τῆς ἱστορίας, παράδοσης καὶ μύθου. Ἱστορία, βέβαια, κ' ἡ παράδοση δὲ χρησιμοποιήθηκε ἀποκλειστικὰ ἐπὶ τοὺς παρνασιστὲς. Ὅλοι οἱ νεοέλληνες τὶ λίγο πολὺ ἐκμεταλλεύτην τοὺς θησαυροὺς τους, ὁ καθένας μὲ δική του προοπτικὴ. Κι αὐτὸ γιὰ σ' αὐτὲς βρῖσκουν τύπους κατασταλαγμένους καὶ γεγονότα τετελεσμένα μὲ τὰ ὅποια κάνουν συγκεκριμένα τὰ ἀόριστα συναισθηματὰ τοῦ (Κι ἀπ' τοὺς σκοποὺς τῆς Τέχνης εἶναι νὰ καταστήσει συγκεκριμένα ἡ χεροπιαστὰ τ' ἀξειδιάλυτα καὶ διάφανα συναισθήματα τῆς ζωῆς.) Κι ἀ

(6) Τὶς ἐπιδιώξεις τῆς σχολῆς τὶς συνοψίζει στὸ ἐξῆς ὁ Γκωτιέ: «μορφικὴ ἐντέλεια καὶ ἀπάθεια».

συνδρομή ιστορίας, παράδοσης και μύθου, περιβάλλοντος κι άτομικῶν γεγονότων: μ' ἄλλα λόγια στοὺς πλατιοὺς ὀρίζοντες μέσα στοὺς ὁποίους κουνιέται ὁ ἑλληνικὸς παρνασσισμός.

III. Γλῶσσοπλασία: Τὰ αἷτια τῆς τάσης αὐτῆς θὰ τ' ἀποδώσουμε πρῶτα στὴν προαναφερμένη πολλαπλότητα αἰσθημάτων και συναισθημάτων τῶν παρνασσιστών, και δευτέρα στὴ συνειδητὴ μανία τῆς λεξιθηρίας μὲ σκοπὸ τὴν ἐπίδειξη. Ὑποβοθητικὸ αἷτιο θὰ θεωρήσουμε τὸ ἀκατέργαστο ἀκόμα τῆς δημοτικῆς γλῶσσας, ποὺ ἔτσι ὑποβοθηθεῖ μὲ τὴν ἀτέλειά της κάθε γλῶσσοπλαστικὴ τάση.

Ἡ γλῶσσοπλασία συνίσταται: στὴ διαλεγμένη λέξη, στὴ δημιουργία συνθέτων και παραγῶγων, στοὺ ξανάνιωμα λέξεων τῆς μεσαιωνικῆς ἑλληνικῆς γλῶσσας και στοὺ δάνεισμα ἀπ' τὶς σημερινές διαλέχτους. (α) Ἡ διαλογὴ τῶν λέξεων δὲν γίνεται ἀπὸ μέσα στις ἄβρες και ἀνάλαφρες τέτιες ὅπως συμβαίνει μὲ τοὺς συμβολιστές, ἀλλὰ ἀνάμεσα ἀπ' τὶς πιὸ χτυπητές, σπάνιες και λαμπερές. Κι αὐτὸ γιατί μονάχα μ' αὐτές μποροῦν νὰ ἐκφραστοῦν πλαστικά και φωτεινά. (β) Τὰ σύνθετα και τὰ παράγωγα τὰ χρησιμοποιήσαν σὲ μεγάλο βαθμὸ στα ἔργα τους, ἔτσι, ποὺ νὰ μπορεῖ νὰ ποῦμε ὅτι τὸ πιὸ μεγάλο μέρος τῆς εὐλυγισίας και πλαστικότητας τῆς δημοτικῆς ὀφείλεται σ' αὐτὴ τὴν ἱκανότητα παραγωγῆς συνθέτων και παραγῶγων τῆς παρνασσιακῆς σχολῆς. Ἐννοεῖται σ' αὐτὸ βοήθησε πολὺ κι αὐτὴ ἡ ἴδια ἡ γλῶσσα ποὺ ἔχει γιὰ χαρακτηριστικὸ της τὸ φαινόμενο αὐτὸ ὅπως ἡ γερμανικὴ κ' ἡ τουρκικὴ. (γ) Τὸ ξανάνιωμα λέξεων μεσαιωνικῶν τὸ ἀπαντοῦμε πιὸ συχνὰ σὲ ποιήματα π' ἀναφέρονται στοὺν μεσαιωνικὸ ἑλληνισμό. Ὑπερβολικά τὸ μεταχειρίστηκαν ὁ Παλαμᾶς και ὁ Γρυπάρης. (δ) Τὸ δάνεισμα ἀπ' τὶς σημερινές διαλέχτους ἔγινε, γιατί ἡ ἀθηναϊκὴ διάλεκτος εἶχε ὀρισμένες γλῶσσικές ἑλλείψεις, προπάντων στὴν ὀνομασία ἀντικειμένων και πράξεων ποὺ συναντιοῦνται στὴν ἐπαρχία ἢ εἶναι εἰδικές ὀρισμένης ἐπαρχίας. Οἱ ἑλλείψεις αὐτές εἶναι πιὸ ἐκδηλές σήμερα μὲ τὴν εἴσδυση τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ και τῆς μεγάλης ξενολατρίας τῶν πόλεων. Ἐτσι ἀναγκάστηκαν οἱ ποιητές νὰ δανειστοῦν ἀπ' τὶς λέξεις τοῦ τόπου τους. Σ' αὐτὸ τοὺς ἔσπρωξε κ' ἡ ἀσυνειδητὴ χρησιμοποίησι τῶν λέξεων αὐτῶν μιὰ και ἦταν ἡ παιδικὴ τους γλῶσσα. Ἀργότερα οἱ λέξεις αὐτές πλάϊ στις συνηθισμένες—στις ἐπίσημες νὰ ποῦμε—κι ἀπ' τὸ πολυμεταχειρίσιμα ἔπαψαν νὰ θεωροῦνται τρυχίες και χρησιμοποιοῦνται πιχ ἀρκετὰ ἄνετα.

IV. Κοσμητικά μέσα: Εἶναι τὸ πιὸ ἐντυπωσιακὸ στοιχεῖο τῆς τεχντροπίας και σ' αὐτὸ ὀφείλεται ὁ ρητορισμός, ποὺ ἀπαντιέται στα ἔργα τῆς σχολῆς. Τὰ κοσμητικά μέσα εἶναι τὸ κοσμητικὸ ἐπίθετο, ἢ βαρβάτη κι ἀσυνήθιστη ρίμα, οἱ ἄφθονοι φραστικοὶ τρόποι, οἱ παρηχῆσεις και τὸ πλῆθος τῶν λαμπρῶν εἰκόνων και παρομοιώσεων. Οἱ εἰκόνες κ' οἱ παρομοιώσεις εἶναι σὲ τέτιο μάλιστα βαθμὸ, ποὺ νὰ μπορεῖ νὰ ποῦμε οἱ παρνασσιστές μιλοῦν μὲ εἰκόνες και παρομοιώσεις, παίρνοντας μ' ἄλλα λόγια τοὺς ἐλιγμοὺς και πλάγιους δρόμους, παρά τὸν ἴσιο ποὺ πάει ἀμέσως στοὺ διατυπούμενο νόημα. Τὶς παρηχῆσεις δὲν πρέπει νὰ τις θεωροῦμε σάν ξένες ἐπιδράσεις, γιατί εἶναι γνωστὸ πόσο οἱ ἀρχαῖοι ρήτορες τις χρησιμοποίησαν. Τὸ ἐπίθετο εἶναι τὶς πιὸ

Κοι πολλές φορές νέο σύνθετο ή σπάνιο δάνεισμα και περιορίζεται σχεδόν απλά απόλυτα στον κοσμητικό χαρακτήρα. Δεν είναι δηλαδή αναγκαίο συμπλήρωμα της έννοιας του ονόματος, που ανήκει. Και αυτό τον χαρακτήρα του επιθέτου τον βλέπουμε σ' όλη τη νεοελληνική ποίηση, έτσι, οποιουδήποτε είδους διαφορά απ' την αρχαία ελληνική, που χρησιμοποιούσε τις πιο πολλές φορές το επίθετο σαν συμπληρωματικό έννοιας.

Και στα κοσμητικά αυτά μέσα μαζί με την έξαντλητική έκμετάλλευση του σονέτου οφείλουν οι Έλληνες παρνασιστές τη λίγη απάθεια, που περιέχει ή σχολή της. 'Απ' αυτά τον σπουδαιότερο ρόλο στη γένεση της απάθειας έπαιξε ή εικόνα κ' ή παρομοίωση: για δυο λόγους: πρώτα γιατί ο ποιητής αναζητώντας τη σπάνια εικόνα και παρομοίωση έξασθενεί το βαθμό της συγκίνησης του με τις υποχωρήσεις του, και δεύτερα γιατί ή σκέψη του άναγνώστη δεν πάει άπευθείας στο έκφραζόμενο νόημα, αλλά για να το φτάσει περιπλανάται ανάμεσα από έλιγμούς κ' έτσι μένει άσυγκίνητη, μάλιστα όταν δεν δείχνει και καμμία συμπάθεια προς τη σχολή.

Αυτά είναι τα κυριότερα χαρακτηριστικά του ελληνικού παρνασισμού, χωρίς να τα αποκλείουμε λίγο-πολύ και στους νεοέλληνες των άλλων σχολών π. χ. ή γλωσσοπλασία κ' ή έκμετάλλευση της ιστορίας και παράδοσης όπως και τα κοσμητικά μέσα έχουν σχεδόν καταστεί μανία νεοελληνική. 'Αλλά σαν ανάγκη και κυρίαρχη αρχή άπαντιούνται μονάχα στους παρνασιστές, που τα χρησιμοποιούν συνειδητά για τη δημιουργία πλαστικής και πνευματικά έδαφικής τέχνης. Το ότι ο ελληνικός παρνασισμός συνέβαλε άρκετά στην πνευματική πρόοδο της Ελλάδας και στη δημιουργία ποιητικής έδαφικής παράδοσης, είναι πια άναμφισβήτητο γεγονός.

Το θέμα για τον ελληνικό παρνασισμό με αυτή τη σύντομη μελέτη δεν έξαντλείται. Έχει μεγάλη σπουδή άκόμα, μιά και συνδέεται τόσο στενά με άρκετά νεοελληνικά προβλήματα, προβλήματα που μπορώ να πω πως είναι άπειρα.

ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

ΑΦΡΟΔΙΣΙΑ ΚΑΙ ΑΔΩΝΙΑ

Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΟΥΣ ΣΤΗΝ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΚΥΠΡΙΑΚΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

Ένα άρθρο πού διάβασα τελευταία σ' ένα 'Αθηναϊκό περιοδικό, μ' έσπρωξε στην εξέταση του θέματος τούτου, πού είμαι βέβαιος πώς δέν προσέχτηκε από τους διάφορους έρευνητές της Κυπριακής 'Ιστορίας και Λαογραφίας. Κι όμως είμαι απόλυτα πεπεισμένος πώς τó θέμα είναι ανάγκη νά εξεταστεί προσεχτικώτερα, γιατί ασφαλώς οί γιορτές πού γίνονταν στην Πάφο πρòς τιμή της 'Αφροδίτης και στην 'Αμαθοῦντα πρòς τιμή του 'Αδωνη, θά είχαν τεράστια σημασία στην καθολική ανάπτυξη της Κυπριακής κοινωνίας. Για νά βρούμε τή σημασία τούτη είναι ανάγκη ν' ανατρέξουμε στην άπωτερη αρχαιότητα, στην έποχή εκείνη πού πρωτοϊδρύθηκαν οί 'Ελληνικές άποικίες στην Κύπρο. Γιατί και τά 'Αφροδίσια και τά 'Αδώνια ήταν γιορτές 'Ελληνικές, χωρίς νά περικλείουν τίποτα τó φοινικικό, όπως υποστηρίχθηκε από πολλούς επιστήμονες· και τούτο θά τó δοῦμε με τήν πρόοδο της έρευνας αύτης.

Η έπιστημονική αναζήτηση του πότε εγκαταστάθηκαν στό νησί μας οί πρώτοι 'Ελληνες δέν θά μās άπασχολήσει έδω, γιατί τó ζήτημα τó έχω έρευνήσει σέ ειδικό βιβλίο για τήν καταγωγή τών Κυπρίων. Έκει είχα καταλήξει στό συμπέρασμα πώς οί πρώτοι 'Ελληνες εγκαταστάθηκαν στην Κύπρο πρòς τά τέλη του ΙΕ' ή τις αρχές του ΙΔ' αιώνα π. Χ., μεταξὺ του 1425 και 1360 π. Χ.

Η παράδοση όμως θέλει τήν εγκατάσταση τών πρώτων 'Ελλήνων στα μέσα του ΙΒ' οίωνα. Σύμφωνα μ' αύτή, μετά τόν Τρωικό πόλεμο (1184—1174 π. Χ.) πολλοί 'Ελληνες γενάρχες, εγκαταλείποντας τήν Τροία για τόν ένα ή τόν άλλο λόγο δέν κατέληξαν στις πατρίδες τους στην 'Ελλάδα, αλλά πήραν ή βγήκαν σ' άλλη κατεύθυνση. Μερικοί εγκαταστάθηκαν στην Κύπρο κ' έγιναν ιδρυτές διαφόρων άποικιών, πού γίνηκαν έδρες ίδιων βασιλέων. Αν ή ίδρυση τών πόλεων τούτων ήταν προσχεδιασμένη ή αν έφτασαν έδω τυχαία, δέν τó ξέρουμε: δέν μās λείει δηλαδή ή παράδοση αν πρόκειται περι προμελετημένου έποικισμού του νησιου. Για τόν Τεύκρο, επί παραδείγματι, ξέρουμε πώς δέν ήταν δυνατό νά πάει στην πατρίδα του τή Σαλαμίνα, γιατί ó πατέρας του Τελαμών ήταν σφοδρά θυμωμένος μαζί του, κι ούτε καν τόν αναγνώριζε για παιδί του, γιατί δέν είχεν έμποδίσει τόν αδελφό του Αϊαντα ν' αυτοχτονήσει. Έτσι αναγκάστηκε νά ρθει με τους ανθρώπους του στην Κύπρο, όπου έχτισε μιά πόλη, κοντά στη σημερινή 'Αμμόχωστο, πού τήν ώνόμασε Σαλαμίνα για νά θυμάται τήν πατρίδα του. Όπως τυχαία ó 'Αγαπήνωρ, έπειδή συνάντησε τρικυμία ρίχτηκε στις άχτές της Πάφου, όπου έχτισε τή Νέα Πάφο. Ό Πράξανδρος έχτισε τή Λάπηθο και τήν Κερήνεια, ó 'Ακάμας τήν 'Ακαμαντίδα, ó Δημοφών τήν Αίπεια (έπειτα Σόλους), ó Χύτρος τους Χύτρος, ó Γόλγος τους Γόλγους κι άλλοι άγνωστοι ήρωες άλλες πόλεις.

“Ὅλες αὐτὲς οἱ πόλεις ἔγιναν ἔδρες μικρῶν βασιλείων, πού ἦταν ἀνεξάρτητα τὸ ἓνα ἀπὸ τ’ ἄλλο. Ἔτσι ἡ Κύπρος σὲ μιὰ ἐποχὴ ἦταν διαιρεμένη σὲ 14 βασιλεία, πού κατόπιν κατέληξαν σὲ 9, γιατί τὰ δυνατώτερα βρῆκαν τὴν εὐκαιρία νὰ καταβροχθίσουν κάποτε τὰ πιὸ ἀδύνατα.

Ἀπὸ τὴν ἔκθεση τῶν γεγονότων τούτων γεννῶνται μοιραῖα μερικά ἐρωτήματα: Ἡ διαίρεση αὐτῆ τῆς Κύπρου σὲ βασιλεία, ὅπως τὴν παρουσιάζουμε ἐδῶ, γεννήθηκε μετὰ τὸν Τρωϊκὸ πόλεμο. Ποιά ἦταν λοιπὸν ἡ κατάστασις τὴν Κύπρο πρὸ τῆς ἐποχῆς αὐτῆς; Μήπως ὑπῆρχε κανένας κυρίαρχος, πού ἡ ἐξουσία του νὰ ἐπεκτείνονταν σ’ ὅλο τὸ νησί; Κι ἂν συνέβαινε τοῦτο, γιατί νὰ μὴν ἐξακολουθῆσει ἡ ἴδια κατάστασις καὶ κατόπι; Ποιὲς συνθηκὲς μεσολάβησαν στὴν ἀλλαγὴ αὐτῆ; Μήπως ὁ ἰσχυρὸς ἐκείνος κυρίαρχος δὲ θὰ μπορούσε νὰ ἐπιβάλλει τὴ θέλησὴ του στοὺς λίγους ἐκείνους ναυαγούς καὶ ἢ νὰ τοὺς ἐμποδίσει νὰ χτίσουν τίς πόλεις ἢ νὰ τοὺς ἀναγκάσει, μετὰ τὴν ἴδρυσή τους, σὲ ὑπακοή; Ἡ μήπως πάλιν καὶ πρὸ τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου ὑπῆρχε ἡ διαίρεσις αὐτῆ καὶ ἡ παράδοσις περὶ ἐποικισμοῦ καὶ ἰδρύσεως τῶν πόλεων εἶναι ἀπλῶς συμβολικὴ; Γιὰ ν’ ἀπαντήσουμε στὰ ἐρωτήματα τοῦτα πρέπει ν’ ἀνατρέξουμε σὲ πηγὰς πού ἀναφέρονται στὴν ἐποχὴ πού προηγῆθηκε ἢ καὶ σὲ σύγχρονη τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου. Τέτοια πηγὴ εἶναι τὰ Ὀμηρικὰ Ἔπη, ἢ Ἰλιάς καὶ ἡ Ὀδύσεια.

Ὁ Ὀμηρος στὴν Ἰλιάδα, περιγράφοντας τὸν θῶρακα τοῦ Ἀγαμέμνονα, ἀναφέρει τὰ ἀκόλουθα (Ἰλ. Α. 19—23):

Δεύτερον αὖ θῶρηκα περὶ στήθεσιν ἔδυνε,
τὸν ποτέ οἱ Κινύρης δῶκε ξεινήιον εἶναι.
πεύθετο γὰρ Κύπρονδε μέγα κλέος, οὔνεκ Ἀχαιοὶ
ἔς Τροίην νήεσσιν ἀναπλεύσεσθαι ἔμελλον
τοὔνεκ’ οἱ τὸν δῶκε χαριζόμενος βασιλῆι.

Ἀπὸ τὴν περικοπὴ τούτῃ γίνεται φανερό, ὅτι στοὺς χρόνους τῆς Τρωϊκῆς ἐκστρατείας βασιλεύε στὴν Κύπρο ὁ Κινύρας. Νεώτερες πηγὰς μᾶς δίνουν πολλὰς πληροφορίες γιὰ τὸν Κινύρα τοῦτο, ὅλες δὲ τείνουν στὸ νὰ τὸν παρουσιάσουν ὡς βασιλέα τῆς Πάφου, μὰ πού ἡ δύναμὴ του ἐκτείνονταν καὶ σ’ ὅλες τίς ἄλλες πόλεις καὶ πρὸ παντὸς στὴν Ἀμαθοῦντα. Φαίνεται λοιπὸν πὼς καὶ στὴν ἐποχὴ τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου ἡ Κύπρος ἦταν διαιρεμένη σὲ βασιλεία, μὲ τὴν διαφορὰ πὼς ὁ Κινύρας μπόρεσε νὰ ἐπιβάλλει στοὺς ἄλλους βασιλεῖς τὴ θέλησὴ του ὅπως δὲ φαίνεται ἀπὸ πολλὰς πηγὰς, τὴ δύναμη τούτῃ τὴν πῆρε ἐξ αἰτίας τοῦ βαθμοῦ πού εἶχε, γιατί ἦταν ἀρχιερεὺς τῆς Ἀφροδίτης στὸ ναὸ τῆς Πάφου.

Ὅτι στὴν Κύπρο ὑπῆρχαν κι ἄλλοι βασιλεῖς, φαίνεται πάλιν ἀπὸ δυὸ στίχους τοῦ Ὀμήρου στὴν Ὀδύσεια, ὅπου (ρ 442—43) ἀναφέρει τὰ ἀκόλουθα:

Αὐτὰρ ἔμ’ ἐς Κύπρον ξείνῳ δόσαν ἀντίασαντι
Δμήτορι Ἰασίδῃ, ὅς Κύπρου ἴφι ἄνασσεν.

Ἀπὸ τοὺς στίχους αὐτοὺς φαίνεται πὼς ὁ Ἰασίδης ἦταν βασιλεὺς ὅλης τῆς Κύπρου, ἀλλά, ὅπως πολὺ εὐστοχα ὑπέδειξεν ὁ Engel, ἦταν στὴν πραγματικότητά βασιλεὺς μόνον τοῦ Κουρίου, καὶ μάλιστα ἦταν

Ἑλληνικῆς καταγωγῆς, καταγόμενος ἀπὸ τὴν οἰκογένεια τοῦ Ἰάσου, βασιλῆα τοῦ Ἄργους.

Ἐχτὸς ἀπ' αὐτοὺς τοὺς δυὸ δὲν ἀναφέρονται ἄλλοι βασιλεῖς τῆς Κύπρου σύγχρονοὶ τους, ἀπὸ τῆ σιωπῆ ὅμως τούτη δὲν μποροῦμε νὰ ἰσχυρισθοῦμε πὼς δὲν ὑπῆρχαν. Ἀντίθετα ἡ λογικὴ μᾶς ἐπιβάλλει νὰ υποθέσουμε τὴν ὑπαρξή τους· γιατί ἂν ὁ Κινύρας μπόρεσε νὰ ἐπιβάλλει τὰ θελήματα καὶ τὴ δύναμή του καὶ σ' ἄλλες πόλεις, ὅπως θέλουν νὰ τὸν παρουσιάσουν διάφορες πηγές, σημαίνει πὼς καὶ στίς ἄλλες πόλεις ὑπῆρχαν ἄρχοντες-βασιλεῖς, πού ἦσαν ὅμως πιὸ ἀδύνατοι ἀπὸ τὸν Κινύρα καὶ ἀσήμαντοι ἴσως γιὰ νὰ μὴ τοὺς ἀναφέρει ὁ Ὅμηρος.

Τώρα γεννιέται τὸ ἐρώτημα: Πότε ἡ Κύπρος διαιρέθηκε σὲ βασιλεια, μὲ ξεχωριστὸν ἄρχοντα τὸ καθένα; Στὸ ἐρώτημα τοῦτο εἶναι ἀδύνατο νὰ δοθεῖ βεβαιωτικὴ ἀπάντηση, γιατί πολὺ λίγα ξέρουμε γιὰ τὴν πολιτικὴ καὶ κοινωνικὴ ὀργάνωση τῶν προϊστορικῶν Κυπρίων. Πάντως θὰ προσπαθήσουμε νὰ δώσουμε μιὰ λογικὴ ἀναπαράσταση τῆς ὀργάνωσης αὐτῆς στηριζόμενοι στὰ δεδομένα τῆς ἀρχαιολογίας, χωρὶς νὰ ἔχουμε τὴν ἀξίωση νὰ ποῦμε πὼς ἡ ἔρευνα αὐτὴ λύει τελειωτικὰ τὸ ζήτημα.

Ὅτι σὲ ἐποχὴ πιὸ παλιὰ ἀπ' τὸν Τρωϊκὸ πόλεμο τὸ νησί δὲν ἦταν διαιρεμένο σὲ βασιλεια, μπορεῖ νὰ βεβαιωθεῖ ἀπὸ τὴ γενικὴ κατάσταση τῶν ἀνθρώπων πού ζοῦσαν ὄχι μονάχα στὴ Κύπρο ἀλλὰ καὶ σ' ὅλον τὸν τότε γνωστὸ κόσμον, στὴν Αἴγυπτο καὶ τὴν Ἑγγύς Ἀνατολή. Τόσο στὴν Αἴγυπτο ὅσο καὶ στὴ Βαβυλωνία τὸ πολίτευμα ἦταν φαινομενικὰ μονοκρατορία μὲ ἄρχοντες κληρονομικούς, σὲ τρόπο πού μιὰ οἰκογένεια ἔχανε τὸ ἀξίωμα μόνον κατόπιν ἐπαναστάσεως ἢ ὑποταγῆς τῆς χώρας σὲ ξένο λαό. Ἡ μονοκρατορία ὅμως ἦταν φαινομενικὴ, γιατί στὴν πραγματικότητα τὴ δύναμη τὴν εἶχαν στὰ χέρια τους οἱ εὐγενεῖς, οἱ ἀριστοκράτες, πού καὶ στίς δυὸ περιπτώσεις ἦταν οἱ *ιερεῖς*. Ὅστε ὀρθότερα μποροῦμε νὰ ποῦμε, ὅτι στίς χώρες αὐτὲς ἴσχυε ἡ ἱεροκρατία καὶ ὄχι ἡ κληρονομικὴ μονοκρατορία (βασιλεια).

Ἡ κατάσταση τούτη δὲν εἶναι ἄμοιρη βαθύτερης σημασίας, πρὸ πάντων ψυχολογικῆς. Οἱ ἄνθρωποι τῆς παναρχαίας ἐποχῆς δὲν ἦταν βέβαια τόσον ἀνεπτυγμένοι ὅπως εἶναι οἱ σημερινοί· εἶναι δὲ παρατηρημένο πὼς ἄνθρωποι καθυστερημένοι ἀποδίδουν πολὺ μεγάλη σημασία στὴ θρησκεία, εἶναι δηλαδὴ θρησκολόητοι. Ἔτσι οἱ ἀπλοῖκοι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἦταν ὅλοι θρησκομανεῖς, τὴν ἀδυναμία τους δὲ τούτῃ τὴν ὑποβοηθοῦσαν καὶ οἱ ἐπιτήδειοι, πού εἶχαν κάθε συμφέρον φυσικὰ νὰ ἔχουν τὸν λαὸ δεμένο κάτω ἀπὸ τὶς προλήψεις. Ἄν ἀναλογισθοῦμε τὴ δύναμη πού εἶχαν καὶ τὸν τεράστιο ρόλο πού ἔπαιξαν στὴν ἱστορικὴ Ἑλλάδα τῶν τελευταίων ἀκόμα προχριστιανικῶν χρόνων οἱ ἱερεῖς, τόσο τῶν διάφορων μαντείων ὅσο καὶ τῶν διάφορων θεοτήτων σ' ὅλες τὶς Ἑλληνικὲς κοινότητες, θὰ μπορέσουμε νὰ ἐννοήσουμε πόση σημασία θ' ἀπέδιδαν στὰ πρόσωπα αὐτὰ οἱ ἀρχαιότεροι, προϊστορικοὶ ἄνθρωποι. Ὅτι δὲ οἱ ἱερεῖς αὐτοὶ δὲν ἦταν πάντοτε ὑπεράνω κάθε ὑποψίας, ἀλλ' ἀντίθετα ἐργάζονταν γιὰ τὸ ἀτομικὸ τους συμφέρον, μποροῦμε νὰ τὸ μαντέψουμε ἀπὸ πολλὰς ἀρχαῖες μαρτυρίες, ὅπως συνέβη μὲ τὸ περιστατικὸ τοῦ Αἰσώπου στὸ μαντεῖο τῶν Δελφῶν καὶ μ' ἐκεῖνο τοῦ

Κυλώνειου ἄγους καὶ τῶν Ἀλκμεωνιδῶν. Μήπως ἦταν ἐν τάξει τὸ μαντεῖον ὅταν διέτασσε τὴν ἔξωση τοῦ Μεγακλῆ καὶ ὅλης τῆς οἰκογένειας τῶν Ἀλκμεωνιδῶν κ' ὕστερα ἐπέβαλλε τὴν ἐπάνοδο τοῦ Κλεισθένη καὶ ὅλης τῆς ἔκπτωτης οἰκογένειας; Δὲν εἶναι ὑποπτη ἡ στάση του τούτη, ἀφοῦ μάλιστα ξέρουμε, ὅτι ἡ ἔκπτωτη τούτη οἰκογένεια, ποῦ ἦταν πλουσιωτάτη, ἔδωσε ἓνα τεράστιο ποσὸ γιὰ τὶς ἀνάγκες τοῦ μαντείου; Κι ἂν αὐτὰ τὰ ἄτοπα γίνονταν σὲ ἐποχὴ ποῦ οἱ ἄνθρωποι εἶχαν φτάσει σὲ ὑψηλὸ πολιτισμὸ, δὲν θὰ γίνονταν στὴν προϊστορικὴν ἐποχὴ, ποῦ οἱ ἄνθρωποι ἦταν πολὺ πιὸ θρησκόληπτοι;

Ἔτσι λοιπὸν ἐκεῖνοι ποῦ πραγματικὰ διοικοῦσαν τοὺς λαοὺς ἦταν οἱ ἱερεῖς κι ὄχι ὁ βασιλιάς, ποῦ ἡ δύναμή του στηριζόταν στὴν ἐπιρροὴ ἐκείνων. Ὡστε μπορούμε νὰ ποῦμε πῶς ἡ ἀρχαία πολιτεία ἦταν ἱεροκρατικὴ.

Στὴν Κύπρο ἀσφαλῶς θὰ συνέβαινε τὸ ἴδιο, κι αὐτὸ τὸ κρίνουμε ἀπὸ τὸ γεγονός, ὅτι οἱ Κύπριοι ἦταν κι αὐτοὶ κατ' ἐξοχὴν θρησκόληπτοι· καὶ τοῦτο εἶναι ἐνῶπιον προκειμένου γιὰ λαὸ γεωργικὸ, ὅπως ἦταν οἱ κάτοικοι τοῦ νησιοῦ μας. Οἱ πανάρχαιοι Κύπριοι, μητροκρατούμενοι κατ' ἀρχὰς (κ' ἡ μητριαρχία εἶναι ἐνδεικτικὸ τῆς ἐπιδόσεως τῶν κατοίκων στὴ γεωργία), λάτρευσαν ὡς θεὰ τὴν ἴδια τὴ γῆ, τὴν Μεγάλῃ Μητέρα τῶν ποιητῶν. Ἡ γῆ, ἡ βλάστησή της κ' ἡ γονιμότητά της ἀποτελοῦσαν σημαντικὸ παράγοντα στὴ ζωὴ τῶν κατοίκων κ' ἔπρεπε νὰ λατρεύουν καταλλήλως τὴ θεὰ ποῦ κυβερνοῦσε τὴ φύση, τὴ βλάστηση. Κ' ἔγιναν θρησκόληπτοι τόσο, ποῦ σπάνια βρίσκονται ἀρχαῖοι τάφοι ποῦ νὰ μὴ ἔχουν ἀγαλματάκια ποῦ παριστάνουν τὴ θεὰ. Πολὺ ἠνωρὶς δημιουργήθηκε καὶ ἡ τάξη τῶν ἱερέων. Πόσο πραγματικὰ πολῦτιμο εἶναι γιὰ μᾶς ἓνα εὔρημα ποῦ βρέθηκε στοὺς Βουνοὺς τῆς Κερήνειας! Εἶναι μίᾶ ἀναπαράσταση τῆς λατρείας τῆς θεᾶς μέσα σὲ ὑπαίθριο περικυκλωμένο ἱερό, ποῦ διευθύνεται ἀπὸ ἱερεῖς. Μεγάλῃ μυστικότητα κρατεῖται σ' ὅλη τὴν ἱεροτελεστία. Στὴν εἴσοδο παραφυλάουν ἄνθρωποι γιὰ νὰ μὴ μπεῖ κανένας· ἓνας ὅμως περιέργος σκαρφαλώνει στὸ ἐξωτερικὸ τοῦ τοίχου καὶ θέλει νὰ παρακολουθήσει τὸ μυστήριον. Εἶναι πραγματικὰ ἀνεχτίμητο τὸ εὔρημα τοῦτο. Οἱ ἱερεῖς θέλουν νὰ κρατήσουν γιὰ τὸν ἑαυτὸ τους ὅλα τὰ μυστικὰ τῆς λατρείας γιὰ νὰ μποροῦν, δείχνοντας ἔτσι τοὺς ἑαυτοὺς τους ἀνώτερος καὶ προνομιούχους, νὰ ἐλκύουν τὴ γενικὴ συμπάθεια καὶ ἐχτίμησι κ' ὕστερα νὰ αἰχμαλωτίσουν καὶ νὰ ἐπιβάλουν τὴ θέλησή τους σ' ὅλους τοὺς ἀπλοῖκοὺς λάτρες τῆς θεᾶς τους! Καὶ τὸ εὔρημα τοῦτο χρονολογεῖται μεταξὺ τῶν ἐτῶν 3000—2500 π. Χ. Ἦδη τὴν ἐποχὴν ἐκείνη, τὴν πρωτοκυπριακὴν, στὴν Κύπρο ἴσχυε ἱεροκρατικὸ καθεστῶς. Τὴ δύναμη τὴν ἔχουν οἱ ἱερεῖς ποῦ διευθύνουν ὅλες τὶς ὑποθέσεις τῶν Κυπρίων. Καὶ δὲν εἶναι μόνον τὸ εὔρημα τοῦτο ποῦ ὀδηγεῖ σὲ τέτοιο συμπέρασμα. Τὸ μαρτυροῦν τὰ ἱερά τεμένη ποῦ ἐρευνηθήκαν στὴν Κύπρο καὶ ποῦ μερικὰ χρονολογοῦνται σὲ πολὺ παλῆν ἐποχὴ.

Τὴ δύναμή τους τούτη οἱ ἱερεῖς δὲν τὴν ἔχασαν διόλου καθ' ὅλο τὸ διάστημα τῆς προϊστορικῆς ἐποχῆς. Ἀργότερα, ὅπως δεῖχνουν ἄλλα

εὐρήματα, οἱ ἄρχοντες⁽¹⁾ βλέποντας τὴ δύναμη τῶν ἱερέων, θέλησαν νὰ τὴν ἀφαιρέσουν ἀπ' αὐτούς. Πῶς ἦταν δυνατό ὅμως ἓνα τέτοιο πρᾶγμα, τὴ στιγμὴ πού θὰ εἶχαν ν' ἀντιμετωπίσουν ὀλόκληρα ζητήματα κ' ἐπαναστάσεις τοῦ λαοῦ, ἂν φρόντιζαν νὰ ὑποδουλώσουν καὶ νὰ ἐξευτελίσουν τοὺς ἀντιπροσώπους τοῦ θεοῦ ἐπὶ τῆς γῆς; Ἦταν δύσκολο νὰ γίνει τοῦτο· κι ὅμως ἦταν ἀπαραίτητο κ' ἔπρεπε νὰ βρεθεῖ κάποιος τρόπος. Καὶ πραγματικά βρέθηκε. Ἀπλούστατα, οἱ ἄρχοντες θὰ γίνονταν καὶ ἱερεῖς! Γιατὶ τάχα αὐτοί, πού ἔχουν τὴν ἐντολὴ ἀπὸ τοὺς θεοὺς νὰ κυβερνοῦν τοὺς ἄλλους, νὰ μὴ ἀντιπροσωπεύουν καὶ τοὺς ἴδιους τοὺς θεοὺς στὴ γῆ, νὰ τοὺς παρακαλοῦν ὑπὲρ τῶν ὑπηκόων των; Ἔτσι δημιουργήθηκε νέο καθεστῶς μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τοὺς βασιλεῖς-ἱερεῖς, πού ὡς πολιτειακοὶ πιά ἄρχοντες μπορούσαν νὰ ἐνεργήσουν μὲ ὅλα τὰ μέσα γιὰ νὰ ἐπιβάλουν τὴ θέλησὴ τους ὄχι μόνο στὴν πόλιν τους ἀλλὰ καὶ στὰ περίχωρα, πού ἦταν πρὸ ἀδύνατα. Ἔτσι μὲ τὸν καιρὸ ἄρχισαν νὰ δημιουργοῦνται μικρὲς ἢ μεγαλύτερες περιοχὲς διοικούμενες ἀπὸ ἓνα ἄρχοντα, τὸν βασιλέα-ἱερέα τῆς πρωτεύουσας. Οἱ ἀνασκαφὲς τῶν Σουηδῶν στὸ Ἰδάλιο (Δάλι) μᾶς βοηθοῦν πολὺ στὰ συμπεράσματά μας τοῦτα. Στὸ χωριὸ τοῦτο ἀνασκάφηκε ὀλόκληρη ἡ Ἀκρόπολις μὲ ὅλα τὰ ὄχυρά της καὶ ἦταν πραγματικὴ ἐπιτυχία ἀπὸ ἱστορικὴ ἄποψη ἢ ἀνεύρεση ἀπάνω σ' αὐτὴ ἐνός ἱεροῦ. Τὸ ἱερὸ χτίστηκε γιὰ πρώτη φορὰ στὴν ὑστεροκυπριακὴ ἐποχὴ, περίπου στὰ 1250—1200 π. Χ. Πάνω στὴν ὄχυρωμένη δυτικὴ Ἀκρόπολις, κάτω ἀπὸ τὴν ὁποία ἦταν χτισμένο τὸ ἀνάκτορο τοῦ βασιλεῖς: ἀντίθετα, τὰ σπίτια τῶν ὑπηκόων βρίσκονταν στὸ ἀντίθετο ἀνατολικὸ μέρος, στὸν κάμπο μέσα. Εἶναι φανερὸ ἀπὸ τὴ θέση πού βρέθηκε, πὼς ὁ βασιλεὺς ἦταν ταυτόχρονα ἀρχιερεὺς καὶ πολιτειακὸς ἄρχοντας. Φαίνεται ὅμως πὼς εἶχε κι ἄλλους βοηθοὺς ἱερεῖς, γιὰτὶ μέσα στὸν περίβολο τοῦ ἱεροῦ ἦταν χτισμένα καὶ τὰ δωμάτια τῶν βοηθῶν καὶ τῶν φυλάκων τοῦ ναοῦ.

Ἐνα ζήτημα ὅμως γεννιέται ἀπ' ὅλα αὐτά: πρῶτοι οἱ Κύπριοι ἄρχοντες σκέφτηκαν νὰ συγκεντρώσουν στὴν ἐξουσία τους καὶ τὸ ἀρχιερατικὸ ἀξίωμα; Στὸ ἐρώτημα τοῦτο ἀδισταχτὰ ἀπαντοῦμε ἀρνητικὰ καὶ σ' αὐτὸ ὀδηγοῦμεθα καὶ πάλιν ἀπὸ τὴν ἀρχαιολογία. Πρὶν ἀπὸ τὴν Ὑστεροκυπριακὴ ἐποχὴ ὅλα τὰ τεμένη ἦταν ἰδρυμένα σὲ μέρη ἀπόμερα καὶ κατὰ κανόνα ἦταν ὑπαίθρια, ἄστεγα. Μόνο στὴν Ὑστεροκυπριακὴ ἐποχὴ ἀρχίζουν νὰ χτίζονται τὰ ἱερά μέσα σὲ μέρη ὄχυρωμένα, ὅπου καὶ τὰ ἀνάκτορα τῶν βασιλέων⁽²⁾ δηλαδὴ μόνο κατὰ τὴν Ὑστεροκυπριακὴ ἐποχὴ παρουσιάζεται ὁ θεσμὸς τῶν βασιλέων-ἱερέων. Πῶς ὅμως καὶ γιὰτὶ ἡ ἀπότομη τούτῃ μεταβολὴ σ' αὐτὴ τὴν ἐποχὴ; Ἔτσι αὐτόματα Κύπριοι μὲ δυνατὴ προσωπικότητα πῆραν τὴν ἐξουσία ἀπὸ τοὺς ἱερεῖς; Ἦ μήπως ὁ θεσμὸς εἶναι ξενικὸς καὶ ἐπίσαστος καὶ οἱ πρῶτοι βασιλεῖς-ἱερεῖς δὲν ἦταν γνήσιοι Κύπριοι, αὐτόχθονες; Ἀσφαλῶς αὐτὸ τὸ

1) Ὅταν λέγουμε «ἄρχοντες» ἐννοοῦμε τοὺς ἀνθρώπους ἐκείνους, πού αἰσθάνονται βαθειὰ μέσα τους τὸ αἶσθημα τῆς ἀνωτερότητος καὶ πού μὲ τὴν προσωπικότητά τους μπόρεσαν νὰ ἐπιβληθοῦν στοὺς ἄλλους. Μόνο ἔτσι μποροῦμε νὰ ἐξηγήσουμε τὴ δημιουργία τῶν ἀρχόντων, ἢ θεωρία δὲ αὐτὴ δὲν πρέπει νὰ μᾶς ἐκπλήττει. Μήπως καὶ σήμερα δὲν ὑπάρχουν τέτοιοι ἄνθρωποι μὲ ἰσχυρὴ προσωπικότητα, πού ἐπιβάλλονται στοὺς ἄλλους ὡς ἀπόλυτοι μονάρχαι; Τέτοιοι δὲν εἶναι οἱ δικτάτορες;

τελευταίῳ θὰ συμβαίνει καὶ μάλιστα ἡ ὅλη μεταβολὴ πρέπει νὰ συνδυσασθεῖ μὲ τὸ κοσμοϊστορικό γεγονός τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, μὲ τὴν ἐξάπλωση δηλαδὴ τῶν Μυκηναίων καὶ τοῦ Μυκηναϊκοῦ πολιτισμοῦ στὸν τότε γνωστὸ κόσμον, καὶ στὴν Κύπρον.

Στὴν Κρήτην ὁ θεσμὸς τῶν βασιλέων-ιερέων εἶναι στὴν πατρίδα του. Στὴν Κνωσσὸ καὶ τὴν Φαιστό ἀνασκάφηκαν τὰ ἀνάχτορα τῶν βασιλέων καὶ μέσα σ' αὐτὰ βρέθηκαν καὶ τὰ ἱερά τῆς θεᾶς τῶν ὄφρων καὶ πελέκεων. Καὶ ξέρουμε σήμερα ὅλοι ὅτι ὁ Κρητικὸς—Μινωϊκὸς ὅπως λέγεται—πολιτισμὸς πολὺ νωρὶς μεταφέρθηκε καὶ στὴν Πελοπόννησον ἀπὸ Κρητῆς ἐμπόρους, ποὺ ἴδρυσαν σ' αὐτὴ διάφορες ἀποικίες, ὅπως ἦταν ἡ Ἀσίγη. Ὅταν ἀργότερα, στὸν Ιε' αἰῶνα, κατέβηκαν στὴν Πελοπόννησον οἱ Ἕλληνες Ἀχαιοί, ποὺ ἦταν λαὸς ἀκόμη ἄξεστος καὶ βάρβαρος, βρῆκαν τὸν ὑψηλὸ Μινωϊκὸ πολιτισμὸ καὶ τὸν παράλαβαν σ' ὅλες του τὶς λεπτομέρειες. Μὲ βάση τὸν πολιτισμὸ τοῦτο ἀναπτύχθηκε ὁ λαμπρὸς πολιτισμὸς τῶν Ἀχαιῶν, ποὺ ὠνομάστηκε Μυκηναϊκὸς ἀπὸ τὶς Μυκῆνες ὅπου πρωτοδημιουργήθηκε. Οἱ ἀρχηγοὶ τῶν Μυκηναίων-Ἀχαιῶν μαζί μὲ τὸν ἄλλο Μινωϊκὸ πολιτισμὸ ἐγκολπώθηκαν καὶ τὸν θεσμὸ τῶν βασιλέων-ιερέων. Στὶς Μυκῆνες, στὴν Τύρινθα, στὴν Ἀσίγη καὶ σ' ὅλα τὰ κέντρα ποὺ βρέθηκαν ἴχνη Μυκηναϊκοῦ πολιτισμοῦ, μέσα σ' ἀνάχτορα καὶ τὶς ἀκρόπολεις χτίζονταν καὶ τὰ ἱερά. Μὲ τὴ θρησκεία στὰ χέρια θὰ μπορούσαν νὰ ἐπιβάλουν τὴ θέλησὴ τους στὸ λαὸ, χωρὶς νὰ τὸν ἔχουν ἐχθροὺς. Ὁ θεσμὸς ἀκριβῶς τοῦτος κράτησε σὲ φιλικὲς σχέσεις καταχτητῆς καὶ δούλου καὶ συνέβαλε ὅσο τίποτε ἄλλο στὴ δημιουργίαν τοῦ λαμπροῦ Μυκηναϊκοῦ πολιτισμοῦ. Ὅλες οἱ Μυκηναϊκῆς αὐτὲς πόλεις εἶχαν τοὺς βασιλεῖς ἱερεῖς των ποὺ ἦταν ἀνεξάρτητοι.

Στὸν Ιε' αἰῶνα ὁ Μυκηναϊκὸς πολιτισμὸς ἀρχίζει νὰ σκορπίζεται παντοῦ καὶ Μυκηναῖοι ἔμποροι ἱδρύνουν ἀποικίες σ' ὅλα τὰ νησιά, στὴν Μ. Ἀσία καὶ τὴ Συρία. Μεταξὺ τῶν νησιῶν ἦταν καὶ ἡ Κύπρος, ποὺ ἐγίνε δεῦτερο κέντρο Μυκηναϊκοῦ πολιτισμοῦ, ὅπως μαρτυροῦν τὰ εὐρήματα τῆς Ἐγκώμης καὶ τοῦ Κουρίου. Δὲν μπορούμε ὅμως νὰ ποῦμε πῶς οἱ πρῶτοι αὐτοὶ ἄποικοι δημιούργησαν καὶ στὴν Κύπρον βασιλείαν—μὲ τὴν πραγματικὴ σημασίαν τῆς λέξης—μὲ βασιλεῖς-ιερεῖς ποὺ νὰ ἔχουν ἐπιρροὴ ἔξω ἀπὸ τὰ ὄρια τῶν ἀποικιῶν τους, γιατί δὲν ἦταν ἀκόμα πολὺ δυνατοὶ γιὰ νὰ μποροῦν νὰ ἐπιβάλουν τὴ θέλησὴ τους στοὺς παλιοὺς κατοίκους. Ἀργότερα οἱ ἄποικοι πληθύνθηκαν καὶ στὸν ΙΓ' αἰῶνα ἡ Κύπρος ἦταν ὀλότελα ἐξελληνισμένη. Οἱ ἀρχηγοὶ τῶν ἀποικιῶν ὀχυρῶνουν τὶς πόλεις τους κατὰ τὸν Μυκηναϊκὸν τρόπο (Ἰδάλιον, Παλαίπαφος), χτίζουν τὰ ἀνάχτορά τους καὶ σ' αὐτὰ ἐγκαθιδρύουν τὴ λατρεία τῆς θεᾶς τους καὶ γίνονται καὶ οἱ ἀρχιερεῖς τῆς. *Τότε ἀκριβῶς ἱδρύνονται τὰ πρῶτα πραγματικὰ βασιλεία, στὰ μέσα τοῦ ΙΓ' αἰῶνα π. Χρ.*

Ἀργότερα, στὸν ΙΒ' αἰῶνα, νέοι ἄποικοι ἀρχίζουν νὰ ἔρχονται στὴν Κύπρον, τὴ φορὰ ὅμως τούτη εἶναι Φοίνικες. Αὐτοὶ εἶναι ἔμποροι κατὰ πρῶτον λόγον, ἀλλὰ εἶναι ἀνάγκη νὰ ἔχουν μόνιμα κέντρα γιὰ νὰ μποροῦν νὰ παραλαμβάνουν τὰ ἐμπορεύματα (κυρίως χαλκὸ καὶ ξυλείαν) ἀπὸ τὸ ἐσωτερικὸ τοῦ νησιοῦ, καὶ νὰ κάμνουν τὴν ἐξαγωγή. Τέτοια κέντρα ἱδρύνουν στὸ Κίτιο καὶ στὴν Ταμασσό. Οἱ Ἕλληνες αἰσθάνονται τὸν κίνδυνον ποὺ τοὺς ἀπειλεῖ. Πρέπει ν' ἀντισταθοῦν στὴν πρόοδο τῶν Φοινί-

κων καὶ ν' ἀντιδράσουν, σὲ τρόπο πού νά μὴν ἀφήσουν τὴν Κύπρο νὰ ἐκφοινικισθεῖ. Πρέπει πρῶτα-πρῶτα νὰ δώσουν στοὺς Φοίνικες νὰ καταλάβουν, πῶς δὲν ἔχουν νὰ κάμουν μὲ εὐκολη λεία. Ἀνάγκη ὅμως γιὰ τὸ σκοπὸ τοῦτο ὅλοι νὰ συσσωματωθοῦν καὶ ὅλοι μαζί ἐνωμένοι ν' ἀντιδράσουν. Πῶς εἶναι ὅμως δυνατό τοῦτο; Μεγάλο μέρος τῶν αὐτοχθόνων βρίσκεται ἀκόμα ἄθιχτο στὸ νηοί. Πρέπει κι αὐτοὶ νὰ νοιώσουν πῶς ἔχουν κοινή τὴν καταγωγὴ τους μὲ τοὺς ἄλλους Ἕλληνες. Ἀλλὰ μὲ ποῖο τρόπο; Εἶναι ἀνάγκη νὰ τοὺς θίξουν στὸ εὐαίσθητο σημεῖο, κι αὐτὸ ἦταν τὸ θρησκευτικόν. Ἀσπάζονται ὅλοι τὴ μεγάλη θεὰ τους τῆς φύσεως καὶ τῆς βλαστήσεως καὶ τὴν ἐξελληνίζουν, τὴν κάμνουν Ἀφροδίτη. Ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά, ὁ Τρωϊκὸς πόλεμος εἶναι γεγονός κοσμοϊστορικὸ γιὰ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη. Ἡ ἄλωση τῆς Τροίας κάμνει ὅλους τοὺς Ἕλληνες ὑπερήφανους. Τρισευχισμένοι οἱ ἄνθρωποι πού ἔχουν γενάρχες τους ἥρωες τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου. Θὰ ἦταν πάντα ὑπερήφανοι γι αὐτό. Ἐπωφελοῦνται οἱ Κύπριοι τῆς φήμης αὐτῆς. Τὰ Κυπριακὰ βασίλεια πρέπει νὰ μείνουν ἀνέπαφα ἀπὸ τοὺς Φοίνικες, γιὰ εἶναι ἱερά, εἶναι ἰδρύματα Τρωϊκῶν ἡρώων. Ἡ Σαλαμίς δὲν ἤμπορεῖ νὰ δεχθεῖ Φοίνικες ἀποίκους, γιὰ εἶναι χτίσμα τοῦ Τεύκρου, κ' ἡ Πάφος, ἡ Νέα Πάφος, χτίστηκε ἀπὸ τὸν Ἀγαπήνορα. Κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο δὲν ἤμποροῦν νὰ ἐκφοινικισθοῦν οἱ Χύτροι, οἱ Γόλγυ, ἡ Αἵπεια, ἡ Λάπηθος καὶ τὰ ἄλλα βασίλεια, γιὰ τὰ κόκκαλα τῶν θριαμβευτῶν τῆς Τροίας θὰ τρίζουν στὸν τάφο τους. Ἔτσι γεννήθηκε ἡ παράδοση τῆς ἰδρύσεως τῶν κυπριακῶν βασιλείων ἀπὸ τοὺς ἥρωες τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου. Ὅτι δὲ πράγματι περὶ παραδόσεως πρόκειται, γίνεται ἀντιληπτὸν ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι καὶ τὸ Κούριο καὶ πρὸ παντός ἡ Σαλαμίς ἦταν Ἑλληνικὲς δυὸ-τρεις αἰῶνες πρὶν ἀπὸ τὸν Τρωϊκὸν πόλεμον, ὅπως ἀποδεικνύεται ἀπὸ τὰ εὐρήματα τῶν ἀνασκαφῶν.

Στὴν Παλαίπαφο βρίσκεται μεγάλο μέρος αὐτοχθόνων κ' ἐκεῖ εἶναι δυνατό νὰ στρέψουν τὸ βλέμμα τους οἱ Φοίνικες. Γιὰ ἀντίδραση ὁ Κινύρας γίνεται ἀρχιερεὺς τῆς Ἀφροδίτης καὶ ἐγκαθιδρύει τὴ λατρεία της. Ἀφαρπάζει τοὺς ὑπηκόους του μὲ λαμπρὲς ἑορτές, πού γίνονται λαμπρότερες μὲ τὴ συμμετοχὴ ὄλων τῶν Κυπριακῶν βασιλείων. Συνδυάζει τὸ ὄνομά του μὲ ἐκεῖνο τῆς θεᾶς καὶ ὅλοι τὸν νομίζουν ἰσόθεο.

Οἱ Φοίνικες ὅμως ἔχουν ἀνάγκη καὶ ἀπὸ ἄλλο ἐμπορικὸ κέντρο, παραθαλάσσιο. Τὸ Κίτιο δὲν εὐνοεῖ ἐντελῶς τοὺς σκοπούς τους καὶ ζητοῦν νὰ ἐπεκταθοῦν. Στὴ Σαλαμίνα εἶναι ἀδύνατο νὰ ξεμυτίσουν, τὸ ἴδιο δὲ καὶ στὸ Κούριο. Στὴν Ἀμαθοῦντα τὸ ἔδαφος εἶναι κατάλληλο. Ἐκεῖ καὶ στοὺς ἱστορικοὺς ἀκόμα χρόνους ὑπῆρχαν κατὰ τὸν Σκύλακα πολλοὶ αὐτόχθονες. Τρέπονται λοιπὸν πρὸς τὰ ἐκεῖ. Ὁ Κινύρας ὅμως ὑποτάσσει τὴν Ἀμαθοῦντα καὶ γιὰ νὰ μὴ ἀντιδράσουν οἱ κάτοικοι δημιουργεῖ καὶ ἐκεῖ γιορτὲς ἐν ὀνόματι τῆς Ἀφροδίτης καὶ πρὸς τιμὴν τοῦ Ἄδωνη. Νέοι θυροὶ λοιπὸν δημιουργοῦνται, νέες γιορτὲς. Ἡ Πάφος καὶ ἡ Ἀμαθοῦς γίνονται τὰ κέντρα πού θυμίζουν σ' ὅλους τὴν κοινὴ τους καταγωγὴ, ἐνῶ ἡ Σαλαμίς, ἡ Νέα Πάφος καὶ ὅλες οἱ ἄλλες ἀποικίαι τῶν ἡρώων τῆς Τροίας τοὺς θυμίζουν τὴν ἀνώτερη καταγωγὴ τους, τὴν ἑλληνική. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο δημιουργήθηκαν στὴν Πάφο τὰ Ἀφροδίσια (γιορτὲς τῆς Ἀφροδίτης) καὶ στὴν Ἀμαθοῦντα τὰ Ἀδωνία (γιορτὲς τοῦ Ἄδωνη).

Οἱ γιορτὲς αὐτὲς ἔπαιζαν στὴν Κύπρῳ τὸν ἴδιον ρόλον μὲ κείνον ποῦ ἔπαιζαν στὴν Ἑλλάδα οἱ γιορτὲς τῆς Ὀλυμπίας. Στὸ στάδιον τῆς Ὀλυμπίας ὅλοι οἱ Ἕλληνες, Ἀθηναῖοι, Σπαρτιᾶτες, Κορίνθιοι, Αἰτωλοὶ, Θεσσαλοὶ καὶ Ἡπειρώτες, ὅλοι ἀνεξαιρέτως αἰσθάνονταν τὸν δεσμόν ποῦ τοὺς ἔνωε, τὴν κοινὴν τους καταγωγὴν. Καὶ ἡ Ἀμαθοῦς ἔγινε ἡ Ὀλυμπία τῆς Κύπρου. Ἀπὸ παντοῦ ἔρχονταν ἀγωνιστὲς γιὰ ν' ἀγωνιστοῦν ἐν ὀνόματι τῆς θεᾶς καὶ νὰ αἰσθανθοῦν πῶς ὅλοι εἶναι ἀδελφοί, ὁμόφυλοι. Στοὺς ἀγῶνες ἦταν καὶ ποιετικοὶ καὶ ὁ Στασίνοσ ἔπαιξε τεράστιον ρόλον σ' αὐτοὺς μὲ τὰ Κύπρια Ἔπη του, στὰ ὅποια ὑμνοῦσε τοὺς ἥρωες τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου καὶ ἀσφαλῶς καὶ τοὺς οἰκιστὰς τῆς Κύπρου. Παράλληλα ἡ Πάφος ἔγινε οἱ Δελφοὶ τῆς Κύπρου. Ἦταν τὸ κέντρο τῆς Κυπριακῆς Ἀμφικτιονίας καὶ οἱ ἱερεῖς τῆς εἶχαν τεράστιον κύρος καὶ δύναμιν. Ἐκεῖ ὅλοι οἱ Κύπριοι ἀδελφωμένοι ἔβλεπαν τὸν μεγάλο δεσμόν ποῦ τοὺς ἔνωε, καὶ ποῦ τὸν δυνάμωνε πιὸ πολὺ ἢ λαμπρότητα τῶν ἑορτῶν.

Ἔτσι μόνον ἂν ἐξετάσουμε τὰ Ἀφροδίσια καὶ τὰ Ἀδώνια θὰ μπόρουμε νὰ καταλάβουμε τὸν τεράστιον ρόλον ποῦ ἔπαιξαν στὴ ζωὴ τῆς Κυπριακῆς κοινωνίας καὶ πολιτείας. Χάρις σ' αὐτὲς μπόρεσαν οἱ Κύπριοι νὰ κρατήσουν τὸν ἐθνισμόν τους καὶ στίς πιὸ δύσκολες στιγμὲς, ὅταν κτυποῦνταν ἀπὸ Φοίνικες καὶ Πέρσες μαζί, καὶ χάρις σ' αὐτὲς μπόρεσαν νὰ φυλάξουν ἀκέραιον τὸν χαραχτηῆρα τους, πρᾶγμα ποῦ ὑπῆρξεν εὐεργετικώτατον, ἔστω καὶ ἂν χαραχτηρίζονταν ἀπὸ ὄλους ὡς ὀπισθοδρομικοὶ. Στὰ Ἀφροδίσια καὶ Ἀδώνια καὶ οἱ σημερινοὶ ἀκόμα Κύπριοι χρωστᾶμε πολλὰ.

ΚΛΕΑΝΘΗΣ ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ

ΠΚΙΕΡΩΣΕ...

Ψευκιά μου, ποῦ ἔν τοὺς φίλους σου ξοπίσω ποῦ σὲ τρέχαν
μὲ καρφωμένα πάνω σου τ' ἀμμάδκια ποαλέτριν;
Τὸ πρόσωπον σ' -ο- γύρισεν ποῦ κάμπος κουτσοπέτριν,
τζί' οἱ σβουρτωτὲς κουτάλες σου γιὸν βράκαν πυκνοπρέχαν.

Κρίμασ-τα τόσα κάλλη σου! τὰ φίτσια σου, τζί' ἐσβύσαν!
Ἦ λύπη πκιὸν ἐφούλιεψεν μὲς τὰ γρουσόστηθά σου,
γιατ' ἠῦρασ σε τὰ κρίματα, καμοὶ ποῦ τὰ γεννησαν.
Πκιέρωσε μὲ τὰ δάκρυκα τζί' ἀναστενάματά σου!

ΠΑΥΛΟΣ ΛΙΑΣΙΔΗΣ

ΤΟ ΣΚΛΕΡΟΠΟΥΛΛΟΝ

- Σήμερον ἔσουνέφκιασεν, σήμερον ἔν νά βρέξη
 Σήμερον τὸ Σκληρόπουλλον ἀγάπην νά δκιαλέξη.
 Νά φέρη σκλάβαν ἔσσω του, σκλάβαν νά τοῦ δουλεύκη
 Ἐπῆεν εἰς τὸν τζ'ύριν του εὐτζ'ῆν νά τοῦ χαρίση.
- Ἀφέντη, ὅς μου τὴν εὐτζ'ῆν στοῦ Κωσταντᾶ νά πάω 5
 Τῆγ κάλην του φουμίζουν τὴν, νά πᾶ νά τοῦ τῆμ πάρω,
 Νά φέρω σκλάβαν ἔσσω μας, σκλάβαν νά μᾶς δουλεύκη
 Τζ'αἰ νά μᾶς στρώννη π' ἀνωρίς τζ'αἰ νά μᾶς μαειρεύκη.
- Ἐπαρ' μου λλίην πομονῆν νά μπῶ ν' ἀστρονομῆσω. ¹
 Τζ'αἰ πέντε ὄρες τῆς νυκτοῦς μπαίνει τζ'ι ἀστρονομᾶ του 10
 Τζ'αἰ δκυὸ ὄρες τῆς ἡμεροῦς βκαίνει καλημερᾶ τον.
- Καλημερουδκια, γιούλλη μου, κορμίμ μου θεωράτον,
 Στοῦ Κωσταντᾶ νά μέμ πάης, γιαι' ἠῶρα σε παρκάτου. ²
 Ὁ Κωσταντᾶς ἔμ πάντορμος, κάλλιοσ σου παλληκάριν,
 Κάλλιοσ σου παίζει τὸ σπαθίν, κάλλιοσ σου τὸ κοντάριν. 15
- Οὔλοι πᾶν εἰς τὸν τζ'ύριν τους εὐτζ'ῆν νά τοὺς χαρίση
 Τζ'αἰ γιῶ ῥτα στόμ πατσόγερον νά μοῦ παραλαλήση. ³
- Πῆαινε, γυιέ μου, στὸ καλόν, θεὸς νά βοθηήση
 Για στὰ ἴλα ⁴ σου γιὰ στ' ἄμε ἔν νά σοῦ τὸ θθυμήση
 Τζ'ι ὀρπίζω τὰ κρηάτα σου σ'ύλλους νά τὰ ταῖση. 20
 Τζ'αἰ πῆεν εἰς τῆμ μάναν του εὐτζ'ῆν νά τοῦ χαρίση.
- Μάνα μου, ὅς μου τὴν εὐτζ'ῆν στοῦ Κωσταντᾶ νά πάω
 Τῆγ κάλην του φουμίζουν τὴν, νά πᾶ νά τοῦ τῆμ πάρω,
 Νά φέρω σκλάβαν ἔσσω μας, σκλάβαν νά μᾶς δουλεύκη
 Τζ'αἰ νά μᾶς στρώννη π' ἀνωρίς τζ'αἰ νά μᾶς μαειρεύκη. 25
- Ἐπαρ' μου λλίην πομονῆν νά μπῶ ν' ἀστρονομῆσω.
 Τζ'αἰ πέντε ὄρες τῆς νυκτοῦς μπαίνει τζ'ι ἀστρονομᾶ του
 Τζ'αἰ δκυὸ ὄρες τῆς ἡμεροῦς βκαίννει καλημερᾶ τον.
- Καλημερουδκια, γιούλλη μου, κορμίμ μου θεωράτον,
 Στοῦ Κωσταντᾶ νά μέμ πάης, γιαι' ἠῶρα σε παρκάτου. 30
 Ὁ Κωσταντῆς ἔμ πάντορμος, κάλλιοσ σου παλληκάριν,
 Κάλλιοσ σου παίζει τὸ σπαθίν, κάλλιοσ σου τὸ κοντάριν.
- Οὔλοι πᾶν εἰς τῆμ μάναν τους εὐτζ'ῆν νά τοὺς χαρίση
 Τζ'αἰ γιῶ ῥτα στήν πετσολαγκοῦν ⁵ τζ' ἔν νά μοῦ τσαμπουνίση. ⁶
 Πηπᾶ τζ' ἔκαβαλίτζ'εψεν στοῦ Κωσταντᾶ τζ'αἰ πάει' 35
 Ἄννοίει τές ἀγκάλες του εἰς τὸθ Θεὸν τὸν ἔνα.
- Θεέ, τζ'ι ἄν εἶμαι πλάσματος σου, ἀκούεις μου τζ' ἔμέναν'
 Τζ'αἰ νά ἴβρα τζ'αἰ τὸν Κωσταντᾶν [ξαρμάτωτον] στὸ δῶμαν καθισμένον,
 Τὸν σ'ύλλον τὸν ἀδρωποφᾶν στὸν ἄλυσον δημμένον,
 Τὴν σ'ύλλαν τῆγ κουλουτζ'ιαρκάν ⁷ στὸλ λάκκο λ-λατο'ισμένην, 40
 Τζ'αἰ νά ἴβρω τζ'αἰ τῆγ κάλην του ἀποῦ λουτροῦ λουμένην,
 Ἄπο λουτροῦ ὡς ἔκκλησ'ιᾶν τέλεια περιποιημένην.

- Θέλεις ὁ νιὸς ἀγιὸς ἦتون Θεὸς ἐπάκουσέν του :
- Τζ'αὶ βρίσκει τζ'αὶ τὸν Κωσταντᾶν ξαρμάτωτον στὸ δῶμαν [καθισμένον] 45
 Τὸν σ'ύλλον τὸν ἀδρωποφᾶν στὸν ἄλυσσον δημμένον,
 Τὴν σ'ύλλαν τὴν κουλουτζ'ιαρκάν στὸλ λάκκο λ-λατσ'ισμένην,
 Τζ'αὶ βρίσκει τζ'αὶ τὴν κάλην του ἀποῦ λουτροῦ λουμένην,
 Ἄπο λουτροῦ ὡς ἐκκλησ'ιάν τέλεια περιποιημένην.
 Ποῦ τὸθ θωρεῖ ὁ Κωσταντᾶς ἐπροσηκῶθηκέν του.
- Καλῶς ἦρτες, Σκληρόπουλλον, νὰ φᾶς, νὰ πῆς μιτά μας, 50
 Νὰ φάης ἄγρη τοῦ λαοῦ, νὰ φᾶς ὄφτομ περτίτζ'ιν,
 Νὰ φᾶς ἀρκοτζ'εράμιδον, ποῦ τρώσιν οἱ ἀρκόντοι,
 Νὰ πῆς γλυκόποτογ κρασίν, ποῦ πίνουν φουμισμένοι
 Τζ'αὶ πίνουν το οἱ ἄρρωστοι τζ'αὶ βρέθονται γιαμμένοι.
- Ἐν τζ' ἦρτεν τὸ Σκληρόπουλλον νὰ φᾶ, νὰ πῆ μιτά σας, 55
 Νὰ φάη ἄγρη τοῦ λαοῦ, νὰ φᾶ ὄφτόν περτίτζ'ιν,
 Νὰ φᾶ ἀρκοτζ'εράμιδον, ποῦ τρώσιν οἱ ἀρκόντοι,
 Νὰ πῆ γλυκόποτογ κρασίν, ποῦ πίνουν φουμισμένοι
 Τζ'αὶ πίνουν το οἱ ἄρρωστοι τζ'αὶ βρέθονται γιαμμένοι:
 Τὴν κάλησ σου φουμίζου την τζ' ἦρτα νὰ σοῦ τὴν πάρω. 60
- Ἐπαρ' μου λλίην πομονὴν νὰ μπῶ νὰ τὴν [ι-] σκουφῶσω.
 — Ποσκούφωτην τὴν ἔθελα, ποσκούφωτην τὴν ἠῦρα.
 Ἐσοῦ ἐν τζ' ἐν νὰ μπῆς τωρὰ νὰ πᾶ νὰ τὴν [ι-] σκουφῶσης
 Τζ'αὶ μόνον ἐν ν' ἀρματωχῆς ἐμέναν νὰ σκοτώσης.
 Τζ'αὶ πιάννου τζ'αὶ τὸγ Κωσταντᾶν, ἀξάγκωνα ⁸ τὸδ δὴννου· 65
 Ἐράψασιν τ' ἀμμάδκια του, τρεῖς δίπλες τὰ ραφίδκια,
 Ἐράψαν τζ'αὶ τὰ σ'εῖλη του μὲ τὰ ψιλ' ἄλυσίδκια·
 Ἐβάβλαν πὰ στὴ ράσ'ιην του ἀλουάρκαστα μολύβκια.
 Τζ'αὶ πολοᾶται ἡ καλὴ τοῦ Κωσταντᾶ τζ'αὶ λέει.
- Τοῦτα 'ναι, Κῶστα, τοῦτα 'ναι, τοῦτα 'ναι ποῦ μοῦ λάλες, 70
 Τοῦτα ἐν τὰ χουμίσ'ια σου τζ'αὶ τὰ χουμιστικὰ σου,
 Ποῦ 'χελες σ'ίλιους στὸ σπαθιν τζ'αὶ σ'ίλιους στὸ κοντάριν
 Τζ'αὶ τῶρα πολεμίζουσ σε στ' ἄστρη τζ'αὶ στὸ φεγγάριν ;
- Πῆαινε, κόρη, στὸ καλόν, θεὸς νὰ σὲ βοηθήση,
 Μιτά μου ἐμ ποῦ μπούκκωσες, μιτά μου 'ν νὰ δειπνήσης· 75
 Ἐπαρ' μου λλίην πομονὴν, πέρκι ⁹ τοὺς βγάλου τζ'άξω
 Γιατὶ βρωμίζου τὰ στενά, πότε 'ν νὰ τοὺς πετάξω ;
 Παίρνει τοῦ λλίην πομονὴν τζ'αὶ βκῆκαν ποῦ τὴχ χώραν.
 Ἐκρόννοιξεν τὰ σ'εῖλη του, κόβκεται τ' ἄλυσίδιν,
 Κροννοῖει τζ'αὶ τ' ἀμμάδκια του, κόβκεται τὸ ραφίδιν, 80
 Ἀντίναξεν τὴ ράσ'ιην του τζ' ἐππεσεν τὸ μολύβιν.
 Ἐπῆεν εἰς τ' ἀρμάρκα του τζ' ἐπιασεν τ' ἀλλαχτά του
 Τζ' ἐπιασεν τὲς πιστόλες τοὺς τζ' ἐζώστην τὰ σπαθικὰ του.
 Ἐπῆεν εἰς τὸν στάβλον του ἀποῦ 'σεν τ' ἄλογά του:
 Ὅσα ἐξέραν πόλεμον, γαῖμαν ἐκατουροῦσαν, 85
 Ὅσα 'ν ἐξέραν πόλεμον ἐγέρναν τζ' ἐσοφοῦσαν.
- Ποῖος ἐν ἄξιος τζ'αὶ πότορμος νὰ φτάση τὴν τζ'υράν του ;
 Τζ'αὶ πολοᾶται ὁ γεράππαρος ἀπὸ τὴν ἔσω πάχνην :
 — Ἐγίω 'μαι ἄξιος τζ'αὶ πότορμος νὰ φτάσω τὴν τζ'υράν μου,

- Γιατί μὲ κρυφοτάιζεν κριθάριν στήν ποδικιάν της 90
 Γιατί μὲ κρυφοπότιζεν νερόμ μεσ' τήλ λεένην. ¹⁰
 Ἄ' βάλης χάσ'ες δώδεκα τζ'αί χαλινάρκα δέκα,
 Τζ'αί πσιλλίνες ¹¹ δεκαχτώ μέμ' πάω ἔμπρὸς τζ'αί πίσω
 Τζ'αί φτερισιτήριμ μέβ βάλης μὴ σέ κακα(δ)ιτζ'ήσω. ¹²
 Βάλλει του χάσ'ες δώδεκα τζ'αί χαλινάρκα δέκα 95
 Τζ'αί πσιλλίνες δεκαχτώ, βάλλει τζ'αί φτερισιτήριν.
 Εἰς τὸ περούνιν ¹³ τὸν ταβρᾶ, ππηᾶ, καβαλλιτζ'εύκει.
 Φτερισιτηρκάν τοῦ ἔδωκεν, στοὺς οὐρανοὺς τὸν βκάλλει
 Μὲ τὸ φεγγάριν περπατεῖ, μὲ τᾶστρα συντυχάννει. ¹⁴
 Τζ'αί μὲ τὰ λόγια τὰ γλυτζ'ιά τὸμ μαῦρον του ξιβκάλλει. ¹⁵ 100
 — Μαῦρε μου, μαυρογόνατε τζ'αί μαυρογονατίτη,
 Παφίς ¹⁶ ἦσουν τριῶχ χρονων ἔμ με κακαδιτζ'ίστης
 Τζ'αί στὰ γεροντοσύνια σου νὰ μὲ κακαδιτζ'ήσης;
 — Τζ'αί τάνα πὰ στή μέση σου τζ' ἔσ'εἰ ἄρκυρόφ φηκάριν,
 Μέσ' τὸ δκιαρκυροφήκαρον ¹⁷ ἔσ' ἄρκυρόμ μασ'αίριμ. 105
 Τάβρα τ' ἄρκυρομάσ'αιρον ποῦ τ' ἄρκυρόφ φηκάριν
 Τζ'αί τάνα ¹⁸ πὰ 'στὸ πόϊσ σου, κόψε τὸ φτερισιτήριν,
 Νὰ φέρουν φῶς τ' ἀμμάδκια μας τζ'αί νοῦν ἢ τζ'εφαλή μας
 Τζ'αί σωρεμόν τὰ μέλη μας, νὰ πιάσσουμε τὴ στράταν.
 Ἐτάνησε στήμ μέσην του βρίσκει ἄρκυρόφ φηκάριν, 110
 Τζ'αί σὸ δκιαρκυροφήκαρον τὸ ἄρκυρόμ μασ'αίριμ.
 Ταβρᾶ τ' ἄρκυρομάσ'αιρομ ποῦ τ' ἄρκυρόφ φηκάριν
 Τζ'αί τάνησε σὸ πόϊν του, κόβκει τὸ φτερισιτήριν.
 Τζ'αί φέραν φῶς τ' ἀμμάδκια τους τζ'αί νοῦν ἢ τζ'εφαλή τους
 Τζ'αί σωρεμόν τὰ μέλη τους τζ'αί πιάσασιν τὴ στράταν. 115
 Βρίσκει ἕνα σ'οιροβοσκόν, βλέπει τὰ πρόβάτα του.
 Πρῶτα διᾶ του μουστουνιάν ¹⁹ τζ' ὕστερις ἄρωτᾶ τον.
 — Ρέ! μὲν ἔρεξεμ ποῦ δαχαμαί ἕνα μικρὸ φουσατον
 "Ὅσον τῶν δέκα βλάμπουρων, τῶν ἑκατὸ σ'ιλιάων.
 — Σιόρ, ἔσεῖς οἱ ἄρκοντες βλαρκάν ²⁰ ὅπου βαστᾶτε· 120
 Πρῶτα διᾶτε μουστουνιάν τζ' ὕστερις ἄρωτᾶτε.
 Ἐπέρασεμ ποῦ δαχαμαί ἕνα μικρὸ φουσατον
 "Ὅσον τῶν δέκα βλάμπουρων τῶν ἑκατὸ σ'ιλιάων.
 Τζ'αί τζ'αχαμαί ποῦ τῶφτασεν τζ'εῖν' τὸ μικρὸ φουσατον
 Τές νάκρες ἐπιλάτευκεν ²¹ τζ' ἢ μέση ἑκαταλυέτου.
 Τζ'αί στὰ κλωχοῦρίσματα ²² βρίσκει τὸμ πεθθερόν του. 125
 — Ἄτε νὰ φύης, πεθθερέ, σκοτώννω σε τζ'αί σένα
 Τζ' ἢ φύχητα μου πυρομασ'εῖ τζ'αί τὸ σπαθίμ τρέμει.
 Τὸ σ'έριμ μου τζ'αί τὸ ζαβρόν ἐν ἔφαν νὰ χορτάση.
 — Τζ' ἢ φύχητα σ' ἄν πυρομασ'ῆ ²³ τζ'αί τὸ σπαθί σ' ἄν τρέμη 130
 Τζ'αί ἄε πύκουσ τζ'αί βουνά, ὅς του νὰ ποχυμάνη. ²⁴
 Τζ'αί μιὰ σπαθικιά χαρίζει του, κόφκει τὴν τζ'εφαλήν του
 Τζ'αί (στὰ κλωχοῦρίσματα) βρίσκει τὸ Σκερόπουλλο μαζί μὲ τὴν καλήν του.
 — Πέ μου, κόρη, ἄ σέ τίμπησε νὰ κόψω τὰ δκού του σ'έρκα,
 Πέ μου τὸ ἄ σέ φίλησε νὰ κόψω τὰ δκού του σ'εἰλη. 135
 — Γεράκα πκιάννει τὸ πουλλίμ, πκιάννει τὸ ξιφτερᾶ το,

Σὰ θέλει πάλε τρώει το, σὰ θέλει ξαπολαῖ το.

Ἐφίλησεν τζ' ἐσίμπησεν τζ' ὄτ' ἔθελεν ἐποίσεν

Τζ' ἰ ἀνάμεσα τῶν δκυῶ βυζ'ῶν σημάδιν μοῦ ἀφήσεν.

Τζ' αἰ μιά σπαθκιά χαρίζει του, κόφκει τὰ δκυό του σ' ἔρκα

140

Ξαναἰπλάζει τ' ἄλλη μιάν, κόφκει τὰ δκυό του σ' εἰλη.

Τζ' αἰ τζ' ἀχαμ' ἀθθυμήθηκεν τήμ μάναν τζ' αἰ τὸν τζ' ὕριν.

Ξαναἰπλάζει τ' ἄλλη μιάν, κόφκει τήν τζ' ἐφαλὴν του.

Ἐπῆσαν εἰς τήχ χώραν τους μαζῦ μέ τήγ καλήν του.

Ἄτος τζ' εἰπέρα στήφ φουλιάν τζ' οἰμάται τζ' αἰ κουγκάται

145

Ζωήν τζ' αἰ γρόνια νά σ' ετε ὄσοι τζ' ἰ ἂν τὸ γροικάτε.

Τσ' εἰνους πρέπει μακάριση τζ' αἰ. μέναν τ' ὄς πολλὰ τε.

Γ. Χ. ΠΑΠΑΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥΣ

ΞΕΛΛΕΞΙΟΛΟΓΙΟΝ

1 ἀστρονομῶ=προλέγω τὰ μέλλοντα διὰ τῆς ἐξετάσεως τῶν ἀστέρων. 2 παρκά-
ουτου=κατώτερος. 3 παραλαλῶ=λέγω δυσάρεστα λόγια, παραληρῶ. 4 στὰ 'λα σου=στό
πλῆρα σου, στὸν ἐρχομόν σου. 5 πετσολαγκοῦ=ἡ λέξις εἶναι ἀχρηστος παρὰ τῷ λαῶ
ἰσκαὶ δημοῖ ὕβριν ἐναντίον γραίας· εἶναι ἀντίστοιχον τοῦ πατσόγερος (στιχ. 17).
στ ὁ τσαμπουνίζω=φλυαρῶ. 7. κουλουτζ'ιαρκά=ἡ σκύλλα, ἡ ὁποία ἔχει μικροὺς σκύ-
ορηκασκας (κοινῶς κουλουτζ'ια). 8 ἀξ' ἀγκωνα=ὀπισθ' ἀγκωνα. 9 πέρκι=ἴσως. 10 λεένη=λε-
τή. 11 πισιλίνα=τὸ κάτωθεν τῆς οὐρᾶς τοῦ ζώου διερχόμενον λωρίον, τὸ ὁποῖον
ορα χρησιμεύει διὰ νὰ συγκρατῆ τὴν σέλλαν ὥστε νὰ μὴ μετακινήται πρὸς τὰ ἐμπρός·
πιτ' ἀντιθέτως ἡ προσοτιλίνα (ἐμπροσθέλλα) περνᾷ κάτω ἀπὸ τὸ λαιμόν τοῦ ζώου ὥστε
ἂ ἀνά ἐμποδίζῃ τὴν σέλλαν νὰ μετακινήται πρὸς τὰ ὀπίσω. 12 κακα(δ)ικῶ=βλάπτω ἀδίκως.
π Ε/3 περούνιν=μεγάλος λίθος ἢ κτιστὸν πεζούλι, εἰς τὴν ἐξώθυραν τῶν χωρικῶν, ὁ
ὁποῖος χρησιμεύει διὰ νὰ πατοῦν καὶ νὰ καθαλικεύουν εὐκόλα εἰς τὸ ζῶον.
σ 44 συντυχάνω=κουβεντιάζω 15 ξιβκάλλω=παραπλανῶ οὕτως ὥστε νὰ ἐπιτύχῃ νὰ
εθδιάθῃ πράγματα, τὰ ὁποῖα ἄλλως δὲ θὰ ἐμάνθανα. 16 Π' ἀφίς=ἀφ' ὄτου. 17 δκιαρκυρο-
κρήνηκαρον=ἀργυρὸν θηκᾶρι (θηκή). 18 τανῶ (τανύῶ)=τεντώνω τὸ χέρι πρὸς τι. 19 μου
μοιτπουνιά=γροθιά. 20 βλαρκά=βλακώδης ἐγωῖσμός. 21 πιλατεύκω=κτυπῶ ἀνηλεῶς.
βι S2 κλωχοῦρίσματα=κλώθαγοῦρίσματα, εἰς τὰ γυρίσματα. 23 πυροιασ'εἰ=καίει 24 νὰ
υχοιοχυμάνη=νὰ βγάλλῃ τὸν θυμόν του, νὰ ξεθυμάνῃ.

Γ. Χ. Π.

Σημ.—Τὸ Σκληρόπουλλον τὸ ἐπήρα ἀπὸ τὸν ἐκ Δαυλοῦ 65ῆ γέροντα Μηνᾶ Λοιζῆ

SURESH VAIDYA *

Η ΘΕΟΦΟΒΟΥΜΕΝΗ

— «[?]Ω φιλόνηρωπε διαβάτη, δόσε στόν πεινασμένο ζητιάνο μιὰ δεκάρα» ἀκούστηκε ἀπελπισμένη ἡ φωνή τοῦ Τζίβα πού στεκόταν σὲ μιὰ γωνιά τοῦ παζαριοῦ προτείνοντας πρόθυμα τὸ πιατάκι τοῦ στοῦ περαστικό πλήθος.

Μ' αὐτοὶ τὸν προσπερνοῦσαν ἀδιάφοροι, γιατί εἶχαν πιά συνηθίσει τὸ παρουσιαστικό του καὶ τὴ βραχνή του φωνή.

— «[?]Ω φιλόνηρωπε διαβάτη, δόσε μιὰ δεκάρα στὸν κουτσὸ ζητιάνο. Ὁ Θεὸς θὰ σ' ἀνταμείψει μὲ πλῆθὸς παιδιὰ» ξανάειπε ἐπιμονα ὁ Τζίβας κτυπώντας τὸ ξυλένιο του πόδι πάνω στὴν πετρώδικη γῆ γιὰ νὰ τοὺς κάνει νὰ προσέξουν τὴν κουτσαμάρα του.

Κανεὶς ὅμως δὲν πρόσεχε στοῦ παρακάλια του καὶ τὸ παζάρι ἔκλεισε τὸ μεσημέρι.

— «[?]Ε Τζίβα! γιατί δὲν κοιτᾶς νὰ βρεῖς κανένα ἄλλο μέρος γιὰ τὸ ζητιανιὸ σου;» βρυχήθηκε ἡ φωνή τοῦ Δουλαρί πού πουλοῦσε ἐκεῖ δίπλα του κουφέτα καὶ ζαχαρωτά. «Δὲν τὸ καταλαβαίνεις πὼς φοβιστίζεις τὸν κόσμο καὶ δὲν ἔρχεται στὸν πάγκο μου;»

Ὁ Τζίβας κτύπησε ἀποφασιστικά τὸ ξυλένιο του πόδι πάνω στὴ γῆ καὶ γυρνώντας πρὸς τὸ ζαχαροπλάστη διαμαρτυρήθηκε θυμωμένα:

— «Θὰ στέκω ὅπου μ' ἀρέσει· δὲν ἔχεις κανένα λόγο ν' ἀνακατεύεσαι στὶς δουλιές μου μιὰ πού δὲν στέκουμαι μπροστὰ στὸν πάγκο σου.»

— «Μὰ τί σὲ κάνει νὰ μουῖρχεισαι στοῦ παζάρι;» ρώτησε ὁ Δουλαρί θυμωμένος μὲ τὴν ἐπιμονὴ τοῦ ζητιάνου.

— «Εὐχομαί νὰ λυσιάζεις κ' ἐσὺ σὰν ἐμένα ἀπὸ τὴν πείνα γιὰ νὰ νιώσεις τὸ γιατί»

— «Μὰ βλέπεις δὲν σοῦ δίνουν καμμιά προσοχὴ δωπέρα πιά.»

— «Τὸ ἴδιο μοῦ κάνει, πρέπει ν'ἀρχομαι δωπέρα. Ξεύρεις, ἀνθρωπέ μου, πὼς τώρα καὶ τέσσερις μέρες δὲν ἔβαλα μπουκιά στοῦ στόμα μου. Αἰσθάνομαι ἀδύνατος κ' ἐξαντλημένος. Δὲν μοῦ δίνεις ἕνα κομμάτι κέικ ἀπ' τὸν πάγκο σου;» εἶπε μ' ἕνα παρακαλεστικό τόνο.

— «[?]Οχι,» εἶπε ὁ ζαχαροπλάστης γελώντας, «σοῦδῶκα ἀρκετὰ ὡς τώρα. Ἐξάλλου δὲν εἶμαι πλούσιος γιὰ νὰ μπορῶ πάντα νὰ βοηθῶ τοὺς ἄλλους.»

Ὁ Τζίβας μελαγχόλησε. Εἶν' ἀλήθεια πὼς ὁ Δουλαρί τοῦχε δώσει κομμάτια ζαχαρωτά πρὶν. Μὰ βέβαια τώρα μ' ἕνα κομμάτι πού θὰ τοῦδινε σήμερα δὲ θὰ γινόταν λιγώτερο πλούσιος. «Πεινῶ πραγματικά» ἰκέτευσε αὐτὸς μὲ μάτια γεμάτα θλίψη. «Δὲν ἔχω βάλει οὔτε μπουκιά στοῦ στόμα μου τίς τελευταῖες αὐτὲς τέσσερις μέρες κι ἂν λέω ψέμματα μακάρι ὁ Θεὸς νὰ μὲ βουβώσει.»

* Ἰνδὸς διηγηματογράφος, πού γράφει ἀγγλικά. Τὸ διήγημα αὐτὸ δημοσιεύτηκε στοῦ λογοτεχνικοῦ περιοδικοῦ «London Mercury», 1937, σ. 538—541.

— «Δὲ βγαίνει τίποτε μὲ τὸ νᾶρχεσαι σὲ φτωχοὺς ἀνθρώπους σὰν καὶ μένα γιὰ ἐλεημοσύνη» ἀπάντησε ὁ Δουλαρί διώχοντας τὶς μυῖγες ἀπ' τὰ γλυκίσματά του ποὺ ἦτανε μέσα στοὺς δίσκους. «Θάταν καλύτερα ἂν πετούχαινες κάποιο πλοῦσιο. Αὐτὸς θὰ σοῦδινε περισσότερο ἀπὸ κεῖνο ποὺ θὰ σοῦδιναν δέκα σὰν καὶ μένα.»

— «Πλούσιος!» γόγγυσε ὁ Τζίβας, «πλούσιοι δὲν ὑπάρχουν σ' αὐτὴ τὴν πολιτεία» καὶ τὸ βλέμμα του στράφηκε στὸν οὐρανὸ σὰν νᾶχαν μαζευτεῖ προσωρινὰ ἐκεῖ ἀπάνω ὅλοι οἱ πλούσιοι τοῦ κόσμου.

— «Γιατὶ δὲν πᾶς στὸ σπίτι τῆς Κοτουαλίν* ;» ρώτηξε ὁ Δουλαρί μὲ τὸνο γεμάτο ποιοίηση. «Αὐτὴ δίνει πολλὰ χρήματα σ' ἀγαθοεργίες. Ἄν πήγαίνες στὸ σπίτι τῆς καὶ ζητοῦσες ἐλεημοσύνη, εἶναι βέβαιο πὼς θὰ σοῦριχνε ἕνα ἀσημένιο νόμισμα, κάτι ποὺ θὰ ἦταν περισσότερο ἀπ' ὅ,τι θᾶπαιρνες μὲ τὸ νὰ ζητιανεύεις δωπέρα τόσες μέρες».

— «Μ' αὐτὴ μένει πολὺ μακριὰ», μουρμούρισε ὁ Τζίβας σφίγγοντας μιὰ λωρίδα ἀπὸ πετσὶ στὸ ξυλένιο τοῦ πόδι. «Μοῦ εἶναι ἀδύνατο νὰ κάνω ὅλον ἐκεῖνο τὸ δρόμο, φίλε μου! Ξεχνᾶς πὼς εἶμαι κουτσός ;»

— «Ἄ, μὲ δοκίμασε. Δοκίμασε» ἐπέμενε ὁ ζαχαροπλάστης. «Ἴσως νὰ πετούχαινες ἕνα ἀσημένιο νόμισμα. Ἴσως καὶ δυό, ἴσως καὶ περισσότερο ἀκόμα. Ἡ Κοτουαλίν εἶναι θεοφοβούμενη γυναίκα.»

Ὁ Τζίβας ἀναλογίστηκε τὴ συμβουλή, μὰ αἰσθανόταν ὑπερβολικὰ ἀδύνατος κ' ἐξαντλημένος γιὰ νὰ πάει ὡς ἐκεῖ, ἐξἄλλου τὸ ξυλένιο τοῦ πόδι ἐπιανε στὸ κρέας κάτω ἀπ' τὸ γόνατό του. Ἐπειδὴ, ὅμως, πεινοῦσε, ἀποφάσισε νὰ πάει.

Κούτσαλα-κούτσαλα, σέρνοντας τὸν ἑαυτό του πάνω στὸν πετρώδικο δρόμο καὶ βάζοντας ὅλα του τὰ δυνατὰ μπόρεσε νὰ φτάσει ἀσθμαίνοντας κ' ἐξαντλημένος στὸ σπίτι τῆς Κοτουαλίν.

Περιεργάστηκε τὸ σπίτι ἀπὸ μακριὰ καὶ διαλέγοντας γιὰ νὰ σταθεῖ ἕνα παλιὸ μπαλκόνι, ποὺ πίσω του ἦταν τὸ ἰδιαίτερο δωμάτιο τῆς Κοτουαλίν, ἄρχισε μεγαλόφωνα νὰ ζητᾷ ἐλεημοσύνη.

— «ᾠ, φιλάνθρωπη κυρία, δόσε κάτι σ' αὐτὸν τὸν πεινασμένο φτωχό. Δὲν ἔφαγε τίποτα τώρα καὶ τέσσερις μέρες» φώναξε μὲ τὴ βραχνὴ τοῦ φωνή.

Ἡ Κοτουαλίν καθόταν στὸ σοφὰ διαβάζοντας ἕνα θρησκευτικὸ βιβλίο. Συγκινήθηκε ἀπ' τὴ λυπητερὴ φωνὴ τοῦ ζητιάνου καὶ ἀποφάσισε νὰ τοῦ ρίξει ἕνα ἀσημένιο νόμισμα. Μὰ, σὰν βρισκόταν στὴ μέση ἐνὸς κεφαλαίου, τ' ἀνάβαλε μέχρι ποὺ θὰ τέλειωνε. Κατὰ κακὴ τύχη ὅμως, σὰν σισμάτησε τὸ διάβασμα ἄρχισε νὰ βρέχει. «Ἄν πάω τώρα στὸ μπαλκόνι θὰ γίνω μουσκίδι,» σκέφτηκε κοιτάζοντας ἀπ' τὸ τὸ παράθυρο, «ἄσε τὴ βροχὴ νὰ σταματήσει καὶ τότε πάω.»

Μὰ ἡ βροχὴ δὲ σταμάτησε. Ὁ Τζίβας ξακολουθοῦσε νὰ φωνάζει, μὲ τὸν πόνο ποὺ κατάλαβε πὼς δὲν ἀπόμεινε καμιὰ ἐλπίδα γιὰ ν' ἀνοίξει ἢ μπαλκονόπορτα. Στὸ τέλος ἀπογοητεύτηκε. «Θεὲ μου», γόγγυσε κι ἄρχισε νὰ σέρνεται παίρνοντας τὸ δρόμο γιὰ τὸ σπίτι του.

Τὴν ἐπόμενη ἀποφάσισε νὰ ξαναδοκιμάσει. Ἦταν πέντε μέρες τώρα ποὺ δὲν ἔφαγε τίποτα. Ἦταν πέντε μέρες τώρα ποὺ δὲν ἔφαγε

* Κοτουαλίν στὰ Χιντουσιάνι σημαίνει τὴ γυναίκα τοῦ ντόπιου Διοικητή.

τίποτα. Ἡ πείνα του τὸν ἔσπρωξε νὰ ξαναπάει κούτσαλα-κούτσαλα στὴς Κοτουαλίν, μὴν πὸν τὰ πόδια του ἀρνιόντουσαν νὰ τὸν μεταφέρουν ἔστω καὶ μιὰ γιάρδα ἀκόμα. Μὲ τὴν ἐπιμονή του τὰ κατάφερε στὸ στὸ τέλος νὰ φτάσει στὸν προορισμὸ του.

— «᾽Ω, φιλάνθρωπη κυρία» φώναξε στεκάμενος κάτω ἀπ' τὸ μπαλκόνι, μὲ τὴ βραχνιασμένη καὶ τραγικὴ φωνή του. «Δόσε κάτι στὸν πεινασμένο ζητιάνο πὸν τώρα καὶ πέντε μέρες δὲν ἔφαγε τίποτα.»

Ἡ Κοτουαλίν πὸν ἔτοιμαζόταν γιὰ τὴν ἐπέτειο τοῦ θανάτου τοῦ συζύγου της καὶ θᾶχε νὰ φιλοξενήσει τὸ μεσημέρι δυὸ Βραχμάνους, καθόταν στὸ ταπέττο καὶ ξεφλούδιζε μπιζέλια. Ἦταν πιά ἀργά κι ὁ μάγειρος περιμένε στὴν κουζίνα τὰ μπιζέλια. Γι' αὐτὸ ἀποφάσισε νὰ τελειώσει τὴ δουλειά της κ' ὕστερα νὰ πάει στὸ μπαλκόνι νὰ ρίξει τὸ νόμισμα στὸ δυστυχισμένο ζητιάνο πὸν φώναζε ἀπ' ἔξω: «Μακάρι ὁ Θεὸς νὰ τὸν γλυτώσει ἀπ' τὰ βάσανά του,» μουρμούρισε. Σὰν καθάρισε ὁμως τὰ μπιζέλια ξανάρχισε καὶ πάλι ἡ βροχή νὰ πέφτει σὰν χείμαρρος τώρα κ' ἡ Κοτουαλίν δὲ θέλησε νὰ πάρει κρῦο, μιὰ πὸν ἦταν ἐπιρρεπὴς στὴν πνευμονία.

— «᾽Ω φιλάνθρωπη κυρία, ἔλα, δόσε, σὲ παρακαλῶ, κάτι στὸν κουτσὸ φτωχὸ πὸν πεθαίνει ἀπὸ πείνα,» ὁ Τζίβας ἐκλιπαροῦσε μ' ὄλη τὴ δύναμη τῆς φωνῆς του, καὶ μὲ τὰ ροῦχα του μούσκεμμα.

Ὁ Τζίβας καταριόταν τὸν ἑαυτὸ του στὸ δρόμο σὰ γύριζε στὴν πόλη. «Εἶμαι βέβαιος πὸς ἡ καλὴ αὐτὴ γυναίκα θέλει κάτι νὰ μοῦ δώσει, μὰ εἶναι, βλέπεις, τὰ στοιχεῖα τῆς φύσεως πὸν εἶναι ἐναντίον μου.»

Τὴν ἄλλη μέρα, ἂν καὶ πολὺ ἔξαντλημένος, ξανασύρθηκε στὸ σπίτι τῆς Κοτουαλίν ζητώντας ἐλεημοσύνη.

— «᾽Ω φιλάνθρωπη κυρία...»

Ἡ Κοτουαλίν εἰλικρινὰ ποθοῦσε νὰ τοῦ ρίξει σήμερα ἓνα νόμισμα, μὰ τὴ στιγμή πὸν κοίταζε γιὰ νὰ βρεῖ ἓνα στὴν τσάντα της, ἓνας ὑπὲρ-ρέτης μπῆκε λέγοντας. «Κάποιος ὑπάλληλος τοῦ Διοικητηρίου εἶναι δωπέρα καὶ βιάζεται γιὰ νὰ σὰς δεῖ.» Ἔτσι αὐτὴ κατέβηκε νὰ δεῖ τὸν ὑπάλληλο κ' ἔμεινε συνομιλώντας μαζί του γιὰ πολλὴ ὥρα.

Ἦταν ἡ ἀκατανίκητη δύναμη τῆς πείνας πὸν ἔκανε τὸν Τζίβα νὰ βρεθεῖ καὶ τὴν ἄλλη μέρα ἔξω ἀπ' τὸ σπίτι τῆς Κοτουαλίν. Τὸ ξυλένιο πὸν τὸν πονοῦσε ἄσκημα καὶ ἡ φωνή του ἀκουγόταν ἀδύνατα. Ὁρκίστηκε νὰ μὴ γυρίσει στὴν πόλη, ἐχτὸς ἂν ἔπαιρνε κάτι ἀπ' τὴ θεοφοβούμενη γυναίκα. Πὸς μποροῦσε νὰ φύγει ἀφοῦ ἡ βοήθειά της θὰ τὸν ἔσωζε; Κ' ἔτσι ἀποφάσισε νὰ καρφωθεῖ ἐκεῖ πέρα ὄλη τὴν ἡμέρα ἂν τὸ ἀπαιτοῦσε ἡ ἀνάγκη. Ἦταν ἀλήθεια πὸς δὲν εἶχε πιά τὴ δύναμη γιὰ νὰ γυρίσει.

— «᾽Ω φιλάνθρωπη κυρία, δόσε κάτι στὸν πεινασμένο ζητιάνο. Ἐντὶ-μως στὸ λέω πὸς δὲν ἔχω φάει τίποτα τὶς τελευταῖες ἑφτά μέρες' πεθαίνω» φώναξε τεντώνοντας μὲ κόπο τὸ λαιμὸ του.

Ἡ Κοτουαλίν ἄκουσε τὴ φωνή του, μὰ δὲν κινήθηκε ἀπ' τὸ κάθισμά της.

Ὁ Τζίβας ξακολουθοῦσε νὰ φωνάζει μέχρι πὸν ἡ φωνή του δὲν ἀκουγόταν πιά. «Ἐνα παλιόσκυλο πὸν φοβήθηκε ἀπ' τὴ βραχνιάδα τῆς φωνῆς του ἄρχισε νὰ τρέχει οὐρλιάζοντας. «᾽Ω φιλάνθρωπη κυρία...»

Δὲν ὑπῆρχε οὔτε ἓνα νέφος στὸν οὐρανὸ κι ὁ ἥλιος ἔριχτε τὶς

λαμπερές του άχτίδες στά παράθυρα τοῦ μπαλκονιοῦ. Ἡ γλυκειά μυρουδιά τοῦ φαγητοῦ ἔβγαине ἀπ' τὸ σπίτι καὶ γέμιζε τὴν ἡσυχὴ ἀτμόσφαιρα.

—«᾿Ω φιλάνθρωπη κυρία...» φώναζε ὁ Τζίβας ἐπίμονα.

Ἡ Κοτουαλὶν ἀποφάσισε νὰ βγεῖ στοῦ μπαλκόνι, μὰ καὶ πάλι δίστασε.

—«᾿Ω θεοφοβούμενη γυναίκα, ᾿ω φιλάνθρωπη γυναίκα, γιατί δὲν προσέχεις στὴ φωνή τοῦ πεινασμένου ζητιάνου; Πεθαίνω ἀπὸ πείνα. Παρακαλῶ δόσε λίγα χρήματα. Ἔβγα στοῦ μπαλκόνι ἐπὶ τέλους, εὐγενέστατη κυρία.»

Ἡ μπαλκονόπορτα ἄνοιξε τώρα καὶ μιὰ ὥραία μὲ κάτασπρα μαλιά κυρία βγήκε ἔξω. Ἀκούμπησε στά κάγκελα καὶ κοίταξε κάτω τὸν κουτσὸ ζητιάνο. Ἡ ὄψη της δὲν ἔδειχνε καμιὰ συγκίνηση, ἀλλὰ περιέργεια.

Ὁ Τζίβας σὰν τρελλὸς τραβήχτηκε πιὸ κοντὰ κάτω ἀπ' τὸ μπαλκόνι, ψηλώνοντας τὸ πιατάκι του καὶ κτυπώντας τὸ ξυλένιο του πόδι πάνω στὴ γῆ, γιατί τοῦ πλήγωνε τὴ σάρκα, καὶ ζήτησε γιομάτος ἐλπίδα. «Μακάρι ὁ Θεὸς νὰ σ' εὐλογεῖ αἰώνια, ᾿ω κυρία, μοῦ ἔσωσες τὴ ζωὴ. Πεινῶ. Βοήθησέ με,» καὶ ψηλώνοντας τὰ χέρια του γιὰ ν' ἀρπάξει τὸ νόμισμα τὴν κοίταζε μὲ βλέμμα ἐπίμονο καὶ μαρτυρικό.

Ἡ γυναίκα τὸν κοίταξε χωρὶς καμμιά ἀλλαγὴ στὴ μορφή της.

—«᾿Ω, μεγάλη κυρία, μακάρι ὁ Θεὸς νὰ σοῦ χαρίσει ὅλη τὴν εὐτυχία τοῦ κόσμου, παρακαλῶ δόσε μου λίγα χρήματα.»

Ἡ Κοτουαλὶν ψήλωσε τὰ χέρια της καὶ κοίταξε τὸν Τζίβα γιὰ μιὰ στιγμή. Ἐπειτα μ' ἓνα χαμόγελο γλυκὸ τοῦ εἶπε. «Μὰ ἐσὺ πάντα δὲν ζητᾶς τίποτε ἄλλο παρά χρήματα.»

Γύρισε καὶ ξαναμπήκε στοῦ δωμάτιό της κ' ἡ μπαλκονόπορτα ἔκλεισε σιγὰ πίσω της.

(μεταφρ.) ΟΛΓΑ ΔΙΚΑΙΟΥ

ΖΩΗ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ

ΣΑΝ ΤΑ ΠΟΥΛΙΑ...

Ο Νίκος Νικολαΐδης δέν μπορεί νά μείνει πολύ στόν ίδιο τόπο. Σάν τ' αποδημητικά πουλιά. "Όλο καί ταξιδεύει, ταξιδεύει γιά νά χορτάσει τήν τεράστια του περιέργεια νά γνωρίσει τόν κόσμο. Σήμερα ἐδώ, αὖριον ἐκεί, καί σέ λίγο πιά κάτω, γυρίζει ἀσταμάτητα ὅπου τότε φέρεי ὁ πόθος του. 'Ανεξάρτητος ἀπ' ὄλα, πανελεύθερος, ἀνοίγει χωρίς φόβο πλατιούς δρόμους γιά νά περάσει καί δημιουργεί τή ζωή καί τήν τέχνη του ὄλο καί πιά βαθιά, ὄλο καί πιά μεστωμένη. 'Αλλά τή χαρά τῆς ζωῆς, πού μόνος του μ' ἀγῶνες τήν ἀπόκτησε, δέ διαστάζει νά τή μεταδώσει καί στούς γύρω του κάθε φορά. Γιατί τὸ μέγα θάμα τῆς τῆς ζωῆς εἶναι γιά ὄλους· κι ὅσοι τὸ βλέπουν καθαρά καί πιστεύουνε σ' αὐτό, καθῆκο ἔχουν νά τὸ κάνουνε σ' ὄλους κοινό. "Ἐτσι κ' ἡ λάμψη τοῦ Νικολαΐδη φωτίζει ἀφειδώλευτα ὅσους τὸν πλησιάζουν, γιατί χαίρουνται κοντά του τὸν ἄνθρωπο τὸν πῆριο, πού εἶναι ἡ ζωῆ του «ἀσκηση» στήν 'Αρετή καί στήν Τέχνη.

Γι αὐτὸ ἴσα ἴσα εἶναι πού νιώθουμε μεγάλο τὸ κενὸ τώρα πού ἔφυγε ἀπὸ τὴν Κύπρο. "Όσο στενωτέρα σχετισηκαμε μαζί του στούς τέσσερες μῆνες πού ἔμεινε ἐδώ, καί γνωρίσαμε ὄχι μονάχα τὸ μεγάλο τεχνίτη μὰ καί τὸν ἄνθρωπο, πού μᾶς τιμοῦσε μὲ τὴ συντροφιά του, νιώθαμε κάθε φορά νά πολλαπλασιάζεται καί νά δυναμώνει ἡ πίστη κ' ἡ αἰσιοδοξία μας στήν πιά καλή οὐσία τοῦ ἀνθρώπου, κ' ἡ πίστη κ' ἡ αἰσιοδοξία μας γιά τὴ δημιουργία μιᾶς πραγματικῆς ἀνώτερης, συναδελφωμένης κοινωνίας, ὅπου οὔτε τὸ δυνατό ἄτομο νά χάνεται μέσα στὸ πῆθος, καί οὔτε καί τὸ πῆθος νά σέρνεται τυφλὸ ὅπου τὸ τραβῆξει ὁ κάθε ἐπιτήδειος ἀρχηγίσκος. Γιατί ὄλοι ἔχουνε νά παίξουν κάποιο ρόλο στὸ μέγα δράμα τῆς ζωῆς, καί δέν εἶναι βολετὸ κανένας ν' ἀρνηθεῖ τὴν εὐθύνη πού τοῦ ἀναλογεῖ. "Ἐτσι, ὄλοι στόν κύκλο τῆς δράσης τους πρέπει ἀκατάπαυστα νά ἐργάζονται ἐνσυνείδητα κ' εὐσυνείδητα, γιά νά πάει μπροστά τὸ ἀμάξι τοῦ κόσμου. Κι ἂν κάποια βίδα ἔσπασε, ἂν χάλασε κάποια ρόδα καί περπατάει κουτσαινώντας ὁ κόσμος, πρέπει νά κοιτάξουμε μέσα μας μήπως εἶν' ἐμεῖς πού φταίμε, μήπως εἶναι ζαιτίας μας πού βραδυπορεῖ ὁ κόσμος. Θυμοῦμαι, μόλις ξέσπασε ὁ νέος εὐρωπαϊκὸς

πόλεμος, πού ἦρθε σέ μᾶς ἀνήσυχος, ἀλλασμένος ὁ Νικολαΐδης, κι ἀνάμεσα σ' ἄλλα μᾶς εἶπε :

—«Δέν ξαίρω, μὰ ντρέπομαι... ντρέπομαι γι αὐτὸ πού γίνεται... Νομίζω πὼς εἰμ' ἐγὼ πού φταίω, πὼς εἰμ' ἐγὼ ὁ ἔνοχος γιά τὸ φοβερὸ αὐτὸ μακελιό...» καί πέταγαν φωτιές τὰ μάτια του, ἐνῶ τὰ χεῖλια του σφίγγουνταν μὲ πόνο.

Τόσο βαθιά νιώθει μέσα του τὴν εὐθύνη, πού φέρνει σὰ μέλος τῆς ἀνθρώπινης κοινωνίας, ὁ μέγας αὐτὸς ἄνθρωπος πού οὔτε μερμηγκι ποτὲ πείραξε, κι οὔτε ποτὲ ζήτησε τὸ παραμικρὸ ἀπὸ τοὺς ἄλλους !... Πόσο καλύτερος, πόσο λογικὸς, δίκαιος κι ὠραῖος θὰ ἦταν ὁ κόσμος, ἂν ὄλοι μας νιώθαμε ἔτσι βαθιά τὴ θέση μας σ' αὐτόν !

Θαρρῶ πὼς αὐτὸ εἶναι τὸ μεγαλύτερο δίδαγμα πού μᾶς ἔδωσε ὁ Νικολαΐδης. Εἶναι τὸ γενικώτατο καί βασικὸ, πού μέσα του περιλαβαίνονται ὄλα τ' ἄλλα εἶτε στὴ ζωῆ εἶτε στήν τέχνη εἶτε στὴ σκέψη ἀναφέρονται. Γιατί ποτὲ δέν ἦταν ἀποκλειστικὸς καί μονόπλευρος στὶς κουβέντες του. Εἶχε πλοῦτο καί ποικιλία σ' αὐτές, ὅπως καί τὸ ἔργο του εἶναι πλοῦσινο καί ποικίλο. Γι αὐτὸ ἴσα ἴσα στὶς φιλικὲς συγκεντρώσεις μας ἔδινε πάντα ἕνα ἀνώτερο πνευματικὸ περιεχόμενο καί τὸνο ὑψηλό, καί μὲ τὸ βαθυστόχαστο καί ποιητικὸ του λόγο χρωμάτιζε κι οὐσιαστικοποιοῦσε καί τὸ πιά ἀσήμαντο θέμα, πού ἔφερνε ἡ περίσταση.

Ἐέλω νά πιστεύω πὼς κι ὁ ἴδιος κέρδισε μὲ τὸ ταξίδι του στήν Κύπρο : Ξανάειδε μ' ἄλλο μάτι τὸν τόπο του, βρῆκε παλιούς καί νέους φίλους του, καί δοῦλεψε πολύ. Βρῆκε τὴν εὐκαιρία νά ζωγραφίσει ἀρκετὰ κυπριακὰ τοπία, πραγματικὰ ἀριστουργήματα. (Θυμοῦμαι τώρα τὸ ὑποβλητικὸ «Πράσινο ὄραμα», τὴν παραστατικὴ «Κακοπετριά», ἄλλους πίνακές του ἀπὸ τῆ Σολία, τὸν Πρόδρομο, τίς Πλάτρες, τὴν Κερύνια, κλπ.) Ἐργάστηκε πάνω σέ μερικά ἀπὸ τὰ λογοτεχνικὰ του ἔργα. Προπάντων ὅμως κέρδισε σ' ὕψαι, ξανάβρε, μέσα στὴν ἡσχία τῆς Κύπρου, τὴν ψυχικὴ του γαλήνη (πὺ μόνον ὁ θάνατος τῆς ἀδελφῆς του τὴ συνέφιασε), κ' εἶν' ἔτοιμος πάλι, δυνατός κι ἀκμαῖος, νά συνεχίσει τὴ δημιουργικὴ του ἐργασία σ' ὄλα τὰ πεδία, ὅπου οἱ πολλαπλές του δυναμικότητες τότε σπρώχνουν.

Τώρα ἔφυγε γιά τὴν Αἴγυπτο. 'Απ' ἐκεῖ λογαριάζει ἕνα μεγάλο ταξίδι στήν Κεντρικὴ καί Νότια Ἀφρικὴ, ἢ, ἂν τὸ φέρει ἡ περίπτωση, στὶς Ἰνδίες καί στήν Αὐστραλία. Ἐθέλει, φαίνεται, νά δει τοὺς τέλεια πρωτόγονους ἀκόμη ἀνθρώπους καί κείνους πού μιὰ μακραίωνη παράδοση τοὺς ἔδωσε ξεχωριστὴ φυσιογνωμία ἀνάμεσα σ' ὄλους

τους λαούς, για να ολοκληρώσει, ίσως, την αντίληψή του για τον άνθρωπο. Ποιός ξαίρει τι μάς επιφυλάσσει ακόμα το δαιμόνιο του Νίκου Νικολαΐδη ;...

Ἡ Κύπρος θὰ καρτεράει τὰ μηνύματά του ἀπὸ τὴν τέχνη μὲ τὴν ἴδια πάντα ἀγάπη, μὰ καὶ τὸν ἴδιο νὰ ξαναγυρίσει νὰ μᾶς κελαηδήσει ἀπὸ κοντὰ τὸ ἀρμονικὸ τραγοῦδι τῆς ζωῆς του. Στὸ πέταγμα τοῦ ἀνάμεσα πρὸς κόσμου, στὸ πέρασμά του μὲς ἀπ' τὶς μεγάλες λεωφόρους τῆς ζωῆς θὰ τόνε συνοδεύει, καμαρώνοντάς τον, ἡ ψυχὴ τῆς Κύπρου, γιατί ὁ Νικολαΐδης εἶναι τὸ μεγαλύτερό της παιδί σήμερα...

ΚΩΣΤΑΣ ΠΡΟΥΣΗΣ

ΓΡΑΜΜΑΤΟΛΟΓΙΚΑ ΚΥΠΡΟΥ

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΓΙΑ ΤΗ ΒΙΟΓΡΑΦΗΣΗ ΚΑΙ ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ ΟΝΟΥΦΡΙΟΥ Ι. ΙΑΣΣΟΝΙΔΗ

Ὁ Ὀνούφριος Ι. Ἰασσονίδης γενήθηκε τὸ 1846 στὴ Λεμεσό κατὰ πῶς βγαίνει ἀπὸ τὴν ἐπόμενη πληροφορία :

'Jassonidy Onuphris John, 1s John, of Cyprus, Gent. NON-COLL. matric. 21 Oct, 1871, aged 25'.

Ὁ πρὸς ἀρχὴν τῆς Ἰασσονίδης σὲ ἡλικία δεκάοσιπέντε ἐτῶν, πρωτότοκος γιὸς τοῦ Ἰωνά, gentleman, ἀπὸ τὴν Κύπρῳ ἔκανε τὴν ἐγγράφη του ὡς Non-Collegiate χωρίς, δηλαδή, ν' ἀνήκει σὲ κανένα ἀπὸ τὰ πανεπιστημιακὰ κολλέγια μὲν μὲν ἦταν μέλος τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Ὁξφόρδης μὲ πλήρη καθήκοντα καὶ δικαιώματα, στὴν 21η τοῦ Ὀκτωβρίου τοῦ 1871 (δὲς Alumni Oxoniensis, the members of the University of Oxford : Their parentage, birthplace and year of birth, with a record of their degrees, being printed in the Matriculation Register of the University, Alphabetically arranged, revised, annotated by Joseph Forster, Volume II London Joseph Forster, 1888, p. 744a). Τὰ πρῶτα γράμματα θὰ εἶχαν μᾶθει στὴν Ἑλληνικὴ Σχολὴ Λεμεσοῦ, καὶ κατόπι πῆγε στὴν Ἀθήνα, ὅπου φοίτησε ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ. Δὲ μοῦ φαίνεται ὅτι θὰ ἦρε διπλωμα ἀπὸ τὶς πανεπιστημιακὰς σπουδὰς στὴν Ἀθήνα μὲν μὲν τὸ ἀποσπασμα : 'Er stammt von einer der ältesten und angesehensten Patrizierfamilien der Insel ab, welche, wie der name besagt vor einigen Jahrhunderten aus Jonien nach Cypern einwanderte. Nach Beendigung seiner Universitätsstudien in Athen ging er ende der siebziger Jahre nach

Oxford—κατάγεται ἀπὸ μιὰ τῶν πιὸ παλιῶν καὶ τῶν πιὸ ἀρχοντικῶν οἰκογενειῶν τοῦ Νησιοῦ ποῦ, ὅπως φανερώνει τὸνομα, ἦρθε στὴν Κύπρῳ ἀπὸ τὰ Ἴονια νησιά πρὶν ἑκατὸ χρόνια ἀπάνω κάτω. Κατόπι ποῦ τελείωσε τὶς σπουδὰς του στὸ Πανεπιστήμιον τῶν Ἀθηνῶν πῆγε γύρω ἀπὸ τὸ 1870 στὴν Ὁξφόρδῳ (Magda H. Ohnefalsch Richter, Griechische Sitten und Gebräuche auf Cypern, Berlin, 1913, σ. 321). Προτοῦ ὅμως πάει στὴν Ὁξφόρδῳ στάθηκε στὸ Παρίσι γιατί εἶχε ὑπόψη του νὰ συνεχίσει τὶς ἀκαδημαϊκὰς σπουδὰς του ἐκεῖ. Ὁ Γαλλογερμανικὸς πόλεμος τοῦ 1870 τὸν ἀνάγκασε νὰ καταφύγει ἀπὸ τὸ Παρίσι στὴν Ὁξφόρδῳ. Ἰσως νὰ ἔκανε ἐγγραφή καὶ νὰ φοίτησε στὴ Σορμπόνῳ.

Ἀπὸ τὸ παραπάνω γερμανικὸ ἀπόσπασμα (τὶς πληροφορίες, κατὰ πῶς σημειώνει ἡ συγγραφέα, εἶς ἔδωκε ὁ ἴδιος ὁ Ἰασσονίδης) καταγόταν ἀπὸ μιὰ παλιὰ καὶ ἀρχοντικὴ οἰκογένεια τῆς Λεμεσοῦ. Ὁ Κύπριος γενάρχης ἦρθε ἀπὸ τὰ Ἴονια Νησιά, καὶ κατὰ τὴν παράδοση δολοφονήθηκε στὶς σφαγὰς τοῦ 1821 στὴν Κύπρῳ : ὀνομαζόταν Γισσινολογος ποῦ κάποιος ἀδελφός του σπούδασε στὴν Πόλῳ κ' ἔγινε πὸ ὕστερα Καθηγητὴς τῶν Φιλοσοφικῶν στὸ Πανεπιστήμιον τῆς Λειψίας. * Ὁ γιὸς του Ὀνούφριος, πᾶππος τοῦ ποιητῆ, ἀναφέρεται ἀνάμεσα σ' ἐκείνους ποῦ ἴδρυσαν τὴν πρώτη Ἑλληνικὴ Σχολὴ Λεμεσοῦ. (Λ. Φιλίππου, 'Τὰ Ἑλληνικὰ Γράμματα ἐν Κύπρῳ κατὰ τὴν περίοδο τῆς Τουρκοκρατίας 1871—1878' ἐν Λευκωσίῳ, 1930, σ. 235). Ὁ ἴδιος ἀναφέρεται ἐπίσης, πὸ ὕστερα, ἀνάμεσα σ' ἐκείνους ποῦ σάθησαν στὸ ἐξωτερικὸ κατὰ τὴν καταδρομὴ στὸ νησί στὰ 1821 : 'Οἱ ἐκ Λεμησοῦ Δαβὶδ Ἀνδρεάδης ὅστις κατέφυγεν εἰς Βενετία, μετερχόμενος μέχρι τέλους τὸν συμβολαιογράφον, ὁ Ὀνούφριος Ἰασσονίδης καὶ ὁ Δημήτριος Σιβιτάνος' (Γ. Ἰ. Κηπιᾶδου, 'Ἀπομνημονεύματα τῶν κατὰ τὸ 1821 ἐν τῇ Νήσῳ Κύπρῳ Τραγκινῶν Σκηνῶν' ἐν Ἀλεξανδρείῳ 1888, σ. 27). Εἶχε νυμφευθεὶ τὴ Χριστίνα, ἐξαδέλφη τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Κυπριανοῦ, ἴσως ἀδελφὴ τοῦ Οἰκονόμου Πατὰ Σάββα, πατέρα τοῦ Νικολάου Θεσέα ποῦ ὁ ποιητὴς ὀνομάζει μεγάλῳ του θεῖῳ ('Κ. Γρ'. 1939, Ἄρ. 6., σ. 338) καὶ μαζί της ἔκανε δύο κορίτσια, τὴν Ἀναστασία καὶ τὴν Ἀνέττα, καὶ τρία ἀγόρια, τὸν Νικόλα, τὸν Γιάγκο καὶ τὸν Σπύρο. Ὁ Γιάγκος ἦταν ὁ πατέρας τοῦ βιογραφουμένου ποιητῆ, ὁ δὲ Σπύρος ἔγινε ὁ γενάρχης τῆς οἰκογενείας Κωστῆ Ἰασσονίδη, ἐμπόρου, καὶ τῆς οἰκογενείας Βρυωνίδῳ στὴ Λεμεσό.

* Τὴν πληροφορίαν τὴν πῆρα ἀπὸ τὸν κ. Γ. Μ. Σχιζῳ, ἀπόγονο τῆς οἰκογενείας ἀπὸ τὴ Λεμεσό.

Ἡ μητέρα του Ἑλένη ἦταν ἀδελφή τοῦ Γ. Ἀκάμα, μιὰ πολὺ μορφωμένη κυρία, ποὺ φεύγοντας μαζί με τοὺς δίκους της, στὶς σφαγὲς τοῦ 1821, στὴ Γαλλία κατόρθωσε με τὴν ἐνέργεια καὶ τὴ φροντίδα τοῦ ποιητῆ Λαμαρτίνου νὰ σπουδάσει στὴ σχολὴ Saint Dennis στὸ Παρίσι καὶ νὰ μάθει ἐχθὸς ἀπὸ τὴ Γαλλικὴ καὶ τὴν Ἀγγλικὴ γλῶσσα. Γιὰ τὴν κατοργωγὴ της ἀπὸ τὴ Λευκοσιὰτικὴ οἰκογένεια Πετσοπούλη ἔχει γράψει ἀρκετὰ ὁ Γ. Ν. Κυριαζῆς στὰ 'Κυπρ. Χρονικά' 1937, σ. 161 et seq. με τίτλο 'Ἀπὸ τοὺς Προγραφέντας — Ἀοὺ Οἰκογένεια Γεωργιάδης—Πετσοπούλη.—Γ. Ἀκάμας' ὅπου ἐσφαλμένα, ὅμως, ἀναφέρει: 'Ἡ Ἑλένη ἐνυμφεύθη τὸν Γιάγκον, υἱόν, τοῦ κατὰ τὸ 1821 μαρτυρήσαντος Ἰασονίδου'. Στὴ μητέρα του ὁ ποιητὴς πρέπει νὰ ὀφείλει τὴ μεγάλη του ἀγάπη γιὰ τὰ γράμματα καὶ τὴ λογοτεχνία.

Ὁ πάππος του ἦταν ἀκόμα, ὅπως τῶδα με κιόλας, ἓνας ἀπὸ τοὺς πρώτους ἰδρυτὲς τῆς Ἑλληνικῆς Σχολῆς Λεμεσοῦ, ὁ πατέρας του εἶχε ὑπογράψει μαζί με τὸν Σωκράτη Ν. Φραγκοῦδη καὶ τὸν Γ. Δ. Σιβιτανίδη τὴν ἐπίσημὴ ἀπάντησιν σχετικὰ με τὴν τούρκικη κυβερνητικὴ ἔρευνα γιὰ τὴν κατάστασιν τῶν σχολειῶν τῆς Λεμεσοῦ (στὶς 29/1)1860 (Λ. Φιλίππου, *ibid.*, σ. 243). Ὁ ἴδιος ὡς σχολικὸς ἔφορος ὑπογράφει τὸ σχολικὸ ἰσολογισμὸ (στὶς 24/9)1877. (Ι. Περισιάνη, 'Ἱστορία τῶν Ἑλληνικῶν Γραμμάτων ἐν Κύπρῳ ἀπὸ τῆς Τουρκικῆς κατακτῆσεως μέχρι τῆς Ἀγγλικῆς Κατοχῆς (1571—1878), ἐν Λευκοσίᾳ 1931, σ. 253).

Τὸ ἀρχοντικὸ σπιτί τους, με τὸ μορφωμένο πατέρα καὶ τὴν πιδ μορφωμένη μητέρα, στὸ

κέντρο του, θάταν ὁ τόπος τῶν συναντήσεων καὶ τῆς συναναστροφῆς τῶν πνευματικῶν ἀνθρώπων τῆς ἐποχῆς, κ' ἐκεῖ (ὅπως καὶ σ' ἓνα ἡ δυὸ ἄλλα σπιτία) σὲ καιρὸ ποὺ δὲν ὑπῆρχαν εὐπρόσωπά, μὰ οὔτε κἀν ξενοδοχεῖα ἢ ξενῶνες, ἔμεναν ὅποιοι πνευματικοὶ ἢ ἐπίσημοι ἄνθρωποι ποὺ τύχαινε νὰ ἐπισκεφθοῦν τὸ νησι εἴτε γιὰ προσωπικὴ τῶν εὐχαρίστησιν, εἴτε γιὰ ἐπιστημονικὴ ἢ ἄλλη ἔρευνα. "Ἐνας ἀπ' αὐτοὺς ἦταν κι ὁ Δρ. Ludwig Ross ποὺ περιόδευσε τὴν Κύπρον στὰ 1845. Μᾶς τὸ λέει ὁ ἴδιος: 'In two hours I reached Limassol where I lodged with Mr. Ianco Jasonides' (A Journey lo Cyprus tr. from the German by C. D. Cobham, Nicosia 1910, p. 82).

Ὁ ποιητὴς ἦταν πρωτότοκος καὶ μοναχογιὸς κ' εἶχε τρεῖς ἀδερφῆς τὴ Χριστάλλα (; Χριστίνα, βλ. Γ. Σ. Φραγκοῦδη 'Ἱστορία καὶ Γενεαλογία τῆς Μεγάλης Κυπριακῆς Οἰκογενείας Φραγκοῦδη κλπ', Ἀθήναι, 1939, σ. 93) ποὺ παντρεύθηκε τὸν Ι. Π. Βονιτσιάνο, Προξενικὸ Πράκτορα τῆς Γερμανίας στὴ Λεμεσοῦ, τὴν Ὀλυμπιάδα ποὺ ἔγινε γυναίκα τοῦ φημισμένου δικηγόρου καὶ πολιτευτῆ, στὰ πρώτα χρόνια τῆς Ἀγγλικῆς Κατοχῆς, Θεόδωρον Περισιάνη καὶ τὴ Μυριάνθη ποὺ πέθανε σὲ μικρὴ ἡλικία. Στὸν περίβολο τῆς Ἐκκλησίας Ἀγίας Νάπας στὴ Λεμεσοῦ σώζεται ἓνα ἐπιτάφιο, μαρμάρينو μνημεῖο μ' ἓνα ὑπερφυσικὸ, μ' ἀνοιχτὲς φτεροῦδες στὴν κορφή του, αἰετοῦ. Ἐχει ὕψος 1.75 ἐκ. καὶ πλάτος 0.47 ἐκ. με τὴν ἐπιγραφήν ποὺ τὴν ἀντιγραφή της τὴ χρωστᾷ στὸν καθηγητὴ στὸ Γυμνάσιον τῆς Λεμεσοῦ κ. Χρ. Οἰκονομίδη :

ΙΩΑΝΟΥ ΚΕΚΕΥΘΕ ΣΩΜ Η Δ Η ΓΑΙΑ
 ΙΑΣΟΝΙΔΟΥ ΤΗΝ ΚΛΗΣΙΝ ΕΥΣΕΒΟΥΣ ΑΝΔΡΟΣ
 ΟΣ ΠΛΕΙΣΤ ΕΜΟΧΘΗΣΕ ΕΥ ΕΗΝ ΠΑΤΡΗΝ ΠΟΙΩΝ
 ΚΥΠΡΟΥ ΚΑΛΗΝ ΗΣ ΔΕΙΝΟΝ ΩΜΩΞΑΝ ΚΩΜΑΙ
 ΑΙ ΑΙ ΤΕΘΗΚΕΝ ΕΥΘΥΦΡΩΝ ΙΩΑΝΗΣ
 ΣΤΕΝΟΝΘ ΟΙ ΤΕΚΝΑ ΣΗΜΑ ΤΟΥΤ ΕΣΤΗΣΑΝΤΟ
 ΔΑΜΑΡ ΤΕ ΟΥ ΠΑΥΟΥΣΑ ΘΕΡΜΩΝ ΔΑΚΡΥΩΝ
 ΣΤΟΡΓΗΣ ΒΑΘΕΙΑΣ ΕΥΣΕΒΗ ΑΝΑΜΝΗΣΙΝ
 ΑΥΤΟΥ ΚΟΥΡΗ, ΜΝΗΜΑ ΚΕΔΝΗ, ΜΥΡΙΑΝΘΗ
 Η ΦΥΣΑ ΜΗΤΡΟΣ ΕΥΓΕΝΟΥΣ Θ ΑΜΑ
 ΕΣΘΛΟΙΣ ΕΝΕΠΡΕΠ ΕΝ ΝΕΑΝΙΣΙ ΤΡΟΠΟΙΣ
 Ι. Ι. ΕΓΕΝΝ. 1802;1865 Μ. Ι. Ι. ΕΓΕΝΝ. 1850;1864.

Ἡ μητέρα του πέθανε τὸ Νιόβρη τοῦ 1900 ('Ἐφημ. 'Σάλπιγξ' Λεμεσοῦ 17/11)1900) κι ὁ θάνατος στάθηκε ἀφορμὴ νὰ δημιουργηθοῦν κληρονομικὲς περιουσιακὲς διενέξεις ποὺ ἔφεραν ἀδερφὸ καὶ ἀδερφῆς

ἴσαμε τὸ Ἀνώτατο Δικαστήριον τῆς Κύπρου. Ὁ ποιητὴς χάνοντας τὴ δίκη κ' ἔχοντα τὴν ἰδέαν πὼς ἀδικήθηκε ἔδωσε ἐπίμονα τὴ καρδιά του κ' ἔφτασε νὰ μὴ ξαναμιληθῇ ποτέ πιά με τὶς ἀντίδικες ἀδερφῆς (Olyr

prias Peristiani and others v Onufrios J. Iasonides, The Cyprus Law Reports, Cyprus, 1905, pp. 83-4).

Στὸ Πανεπιστήμιον τῆς Ὁξφόρδης, ὅπως εἶδαμε παραπάνω, ἔκανε τὴν ἑγγραφήν του στὴν 21ῃ τοῦ Ὀκτώβριου τοῦ 1871 ὡς non-collegiate με σκοπὸ νὰ σπουδάσει νομικὰ καὶ πολιτικὰς ἐπιστῆμες. Δὲν περιορίστηκε, ὅμως, ἀποκλειστικὰ σ' αὐτὰ τὰ θέματα. Παρακολουθοῦσε διαλέξεις τῆς ἀρχαίας κλασσικῆς καὶ ἀγγλικῆς λογοτεχνίας καθὼς καὶ διαλέξεις γιὰ τὴ θρησκείαν καὶ γιὰ ὅποιον ἄλλο πνευματικὸν θέμα τοῦ θὰ μεγάλωνε τοὺς κύκλους τῶν γνώσεων καὶ τῆς μόρφωσός του. Δὲν ἔζηρούμε ἀκριβῶς ποσοῦ καιρὸ φοίτησε στὸ Πανεπιστήμιον αὐτό, μὰ στὴν ἐκδόσιν Oxford University Calendar Advertiser, 1879, p. 472a βρισκόμεν τὴν ἀκόλουθον καταχώρησιν :

Jassonidy, O. J. Ch. Ch.

ποῦ μᾶς πληροφορεῖ πῶς ὁ ποιητὴς βρισκόταν στὴν Ὁξφόρδην στὰ 1879 καὶ πῶς τῶρα ἀνήκει σ' ἕνα ἀπὸ τὰ πλεονεκτήματα τὰ πλεονεκτήματα ἀριστοκρατικὰ καὶ τὰ πλεονεκτήματα σημαντικὰ κολλέγια, τὸ Christ Church.

Ἦταν τότε ἡ ἐποχὴ πού στὴν Κύπρον, καὶ πρὸ πάντων στὴ Λεμεσό, γενήθησαν πολλὰ διαφορὰ καὶ παρεξηγήσεις μεταξὺ τῶν νέων κυβερνητῶν καὶ τοῦ λαοῦ. Ὁ Ἐπίσκοπος Κιτίου Κυπριανὸς δικαζόταν μετὰ τὴν Διοικήσιν Λεμεσοῦ Οὐάρρεν καὶ τὸ ζήτημα ἔφτασε ἴσαμε τὴς Ἀγγλικῆς Βουλῆς. Τὸ ἀντιπολιτευόμενον τότε φιλελεύθερον κόμμα τοῦ Γλάστωνα ζήτησε νὰ ἐκμεταλλευθεῖ καὶ τὸ Κυπριακὸν ζήτημα καὶ ὁ Ἰασονίδης μαζί μετὰ τὸν Κύπριον Ἀρχιμανδριτὴν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας τοῦ Λονδίνου Ἰερώνυμον Μυριανθεά χρησιμοποιοῦντο ὡς σύνδεσμοι. Ἡ ἀλληλογραφία μεταξὺ τοῦ Ἰασονίδου (ἴσως μέρος τῆς) καὶ τῶν πρωτεργατῶν τοῦ κινήματος Ἐπισκόπου Κιτίου καὶ Α. Κ. Παλαιολόγου δημοσιεύτηκε πολλὰ χρόνια κατόπι ἀπὸ τὸ ἐπεισόδιον, καθὼς ἔ' ἀναφέρουμε παρακάτω, πού πῆγασεν καὶ αὐτὸ, ὡς ἕνα σημεῖον ἀπὸ τὴς τότε διαφορῆς γνώψεως. Τὰ βρίσκει κανένας δημοσιευμένα στὴν ἑβδομαδιαία Ἐφημερίδα τοῦ Λαοῦ Ἰερώνυμου, 1910 Ἄρ. 71-76 καὶ πρὸβλ. Φ. Ζαννέτου Ἱστορία τῆς Νεώσης Κύπρου, ἐν Λάρνακι, 1911, σ. 102 et seq.

Στὰ 1884 διορίζεται Ἑλληνας Μεταφραστής καὶ Διερμηνέας τοῦ Νομοθετικοῦ Συμβουλίου τῆς Κύπρου (Cyprus Gazette, No. 125, Feb. 12th. 1884: 'His Excellency the High Commissioner has been pleased to make the following appointment: Mr. O. J. Jassonides to be Greek Interpreter and Translator to the Legislative Council. Ὁ διορισμὸς του σὲ κυβερνητικὴν θέσιν κ' οἱ καινούργιες του ἀποφύεις σχετικὰ μὲ τὴν πολιτικὴν, πού ἔπρεπε

ν' ἀκολουθῆσαι ὁ τόπος, ἔδωκαν ἀφορμὴν στοὺς ἀδιάλλακτους ἐθνικιστὰς τοῦ κόμματος Παλαιολόγου—Ἀνδρέαν Θεμιστοκλέους νὰ ἐρμηνεύσουν ὡς ἀντεθνικὴ τὴ σημερινὴν του στάσιν καὶ νὰ τὸν κατηγορήσουν ὡς 'πουλημένον κεφάλιν', κ' ὡς ἀνελευθερινὴν τὸν καιρὸν πού ὄντας στὴν Ἀγγλίαν, χρησιμοποιοῦντο ὡς σύνδεσμος μεταξὺ τῶν καὶ τοῦ φιλελεύθερου ἀγγλικοῦ κόμματος. Μιὰ μέρα συναντήθηκε στὸν περιπατοῦ, κοντὰ στὸ σημερινὸν Γυμναστήριον τὰ Ὀλύμπια, κατ' ἄλλους, λιγάκι παρακάτω, κοντὰ στὴν καθολικὴ Ἐκκλησίαν, μετὰ τῶν ἀρχηγῶν τῆς ἀντιθετῆς παρατάξεως. Φράσεις προκλητικῆς ἀπὸ τοὺς μὲν, θυμωμένη ἀπάντησις ἀπὸ τὸν δέ, ὠδήγησαν στὸ ἐπόμενον ἐπεισόδιον πού τὴν περιγραφὴν του παίρνουμε ἀπ' τὴν ἐφημ. 'Σάλπιγξ' τῆς Λεμεσοῦ, Ἄρ. 10., ἡμερ. 25|4|1884: Διάφορα: Τρομερὰ καὶ ἀποτρόπαιος εἰδήσις συνετάραξε τὴν χθὲς Τρίτην ἑσπέρας τὴν πλεονεκτήματα αὐσσομένων. Ὁ κ' Ὀνούφριος Ι. Ἰασονίδης συναντήθη μετὰ τοῦ κ. Α. Κ. Παλαιολόγου εἰς τὸν περιπατοῦ ἐντὸς τῆς πόλεως ἐκτύπησεν αὐτὸν διὰ τῆς ράβδου του· ἐπειδὴ δὲ οἱ μετὰ τοῦ κ. Παλαιολόγου ἐν οἷς καὶ ὁ κ. Ἀνδρέας Θεμιστοκλέους ἠθέλησαν νὰ ὑπερασπίσωσιν τὸν κ. Παλαιολόγον (καθ' ἃ ἐμάσθον) ὁ κ. Ὀνούφριος ἐξαγαγὼν ρεβόλβερ ἐπυροβόλησε τρεῖς κατ' αὐτῶν· εὐτυχῶς ὅμως οὐδὲνα ἐπέτυχον αἱ σφαῖραι. Μετὰ ταῦτα περιεκυκλώθη ἡ οἰκία τοῦ κ. Ὀνούφριου ὑπὸ ἀπείρου πλήθους καταβόωντος ἐναντίον τοῦτου, ἐξήτασεν ὁ Δικαστὴς κ. Μίδλετον, κατοικῶν, εἰς τὴν αὐτὴν οἰκίαν τὴν ὑπόθεσιν, ἐξεδόθη ἐντάλμα συλληψεως, τὸν συνέλαβον καὶ τὸν ὠδήγησαν αὐθαρῆ εἰς τὴν φυλακὴν συρίζοντος κατ' αὐτοῦ τοῦ πλήθους καὶ φωνούντος 'γιοῦχα'. Λυπούμεθα εὐλικρινῶς τὸν κ. Ὀνούφριον τὸν ἐκόλως καταφεύγοντα εἰς τοιαῦτα μέσα πρὸς ἐκδίκησιν κατὰ τῶν μὴ συμφωνούντων ταῖς ἰδέαις του, μέσα πᾶν ἄλλο ἢ τιμὴν περιποιούντα αὐτῷ. Πόσας χήρας καὶ πόσα ὄρφανὰ θὰ ἐβλέπομεν σημερον κλαίοντα, ἔαν αἱ σφαῖραι ἐπέτυχον. Περιμνησόμενον τέλος πάντων τὴν ἐκδίκησιν τῆς ὑποθέσεως. Σήμερον δὲ ἀπεφυλακίσθη κατόπι ἐγγυήσεως. Καὶ πρὸβλ. 'Σάλπιγξ' Ἄρ. 11. ἡμερ. 25|1|1884. Ἐνῶ περιέμεν νὰ δικασθῆ ἡμερ. τεύει στὴν Ἑλλάδα κ' ὁ ἐγγυητὴς Γ. Ἀκάμας, γάπιος του, πλήρωσε ἕνα σεβαστὸ ποσὸν γιὰ τὴν ἐγγύησιν.

Στὴν Ἀθῆναν γνωρίστηκε μετὰ τοὺς λογοτεχνικοὺς κύκλους, ἔγινε μέλος τοῦ φιλολογικοῦ συλλόγου 'Παρνασσῶ' κ' ἀπὸ τὸ βῆμα του, κατὰ πῶς μᾶς πληροφορεῖ ὁ ἴδιος στὸ περιοδικὸν του ὁ Ἑλικῶν πού γι' αὐτὸ θὰ μιλήσομεν παρακάτω, ἔκαμε διαλέξεις κ' ἀπάγγειλε ποιήματα του. Ἀφοῦ πέρασε ἀρ-

κετός καιρός γυρνά από την αυτοεξορία του στην Κύπρο, συλλαμβάνεται, δικάζεται, μα τὸ Δικαστήριο ἐνῶ, τὸν βρίσκει ἔνοχο, δὲν τοῦ ἐπιβάλλει καμιά ποινὴ γιατί θεωρεῖ τὸν χρόνο τῆς ἀπουσίας του ὡς ἄρκετὴ τιμωρία. Ὡς γεγονός ἡ ὑπεράσπιση εἶχε ἰσχυρισθεῖ πὺς οἱ πυροβολισμοὶ ἔγιναν γιὰ ἐκφοβισμό καὶ πὺς, ἂν ἤθελε νὰ βλάψει τοὺς ἀντιπάλους του, θὰ μπορούσε νὰ τὸ κάνει μιά χαρά, καὶ τ' ἀπέδειξε γράφοντας τὸνομα τοῦ με σφαίρες στὸν τοῖχο τῶν φυλακῶν. Εἶχε μεγάλη δεξιότητα στὴ σκοποβολὴ καὶ τὴν ξιφασκία.

Στὸ μεταῦθ χρονικὸ διάστημα ὡσότου γίνετο βουλευτὴς ἀρραβωνιάζεται μὲ τὴ Θεοδώρα Πρέντζη ἀπὸ τὴ Λάρνακα. Ἡ Κα Ν. Γ. Κυριαζῆ, μέσον τοῦ κ. Κλ. Γεωργιάδη Καθηγητῆ στο Λύκειο τῆς Λάρνακος, δίνει τίς ἐπόμενες πληροφορίες σχετικά μὲ τὴ σελίδα τοῦτῃ τῆς ζωῆς τοῦ ποιητῆ: «...ἦταν, πράγματι, ὠραιοτάτη πολὺ, ἄσπρη, ψηλὴ καὶ κομψή. Ὁ γαμνηθήκε στὰ 1860 [περίπου καὶ 16 χρονῶν ἀρραβωνιάστηκε μὲ τὸν λόγιον Ὀνούφριον Ἰασονίδην, ἀπὸ τὴν Λεμεσό, ποῦ τὴν ἔστειλε στὴν Βηρυτὸν γιὰ νὰ μορφωθεῖ κι αὐτῇ. Ὁταν ὅμως ὁ Ἰασονίδης τόσο λόγιος καὶ ἐπομένως σχολαστικὸς ποῦ ἦταν ἀδύνατο νὰ συνεννοηθοῦν καὶ γι αὐτὸ χώρισαν. Τὴν τελικὴν ρῆξιν τὴν προκάλεσε μιά παρατήρησις τοῦ Ἰασονίδη ποῦ ἔκανε στὴ μνηστῆ του, γιατί ἤθελε νὰ λέγει τὰ φυσικὰ τῆς Βηρυτοῦ **πιστάκια** καὶ ὄχι **μιστοῦκια**. Μετὰ παντρεύθηκε σὲ ἡλικία 25 ἐτῶν τὸν Πιο Οὐσμάνη... Ὁταν εὐφροεστάτη καὶ εἶχεν πολὺ χιοῦμορ, ἴδιως ὅταν διηγῶταν τίς ἱστορίες τῆς γιὰ τὸν Ἰασονίδην ποῦ τὸν ἀποκαλοῦσε πάντα λογιώτατον». Ἐχουν σωθεῖ κι ἀκόμα κυκλοφοροῦν πάμπολλα ἀνέκδοτα σχετικά μὲ τὴν προσπάθεια τοῦ νὰ διαπαιδαγωγῆσει, κατὰ πὺς ἤθελε, τὴ μνηστῆ του: Λόγου χάρι, μπροστὰ σὲ κενὰ καθίσματα τῆς ἔδινε μαθήματα ὀποκλίσεων.

Στὰ 1896 ἔβγαίνει βουλευτὴς τοῦ 3ου Ἐκλογικοῦ Διαμερισματος μαζί μὲ τὸν Ἐπίσκοπο [κατόπι Ἀρχιεπίσκοπο] Κιτίου Κυριλλο Παπαδόπουλλο καὶ τὸν Σακράτη Ν. Φραγκοῦδη γιὰ μιά πενταετία (Cyprus Gazette, No 531, Nov. 13|1896 σ. 3187). Φρονῶ πὺς ὄχι ὀρθὰ ἀναφέρει ὁ Κυριαζῆς: Ἐβουλευτοῦ ὑποψηφιότητα ἔθεσε καὶ βραδύτερον ἐπιτυχῶν καὶ πάλιν' (Κυπρ. Χρονικὰ' 1937 σ. 166). Κατὰ τὴν βουλευτικὴ του θητεία κατηγοροῦσε τὸν τότε πᾶρεδρο τῶν Δικαστηρίων Κλεόβουλο Μιχαηλίδη ὡς δωροδοκούμενο καὶ χαριζόμενο σὲ μιά ἀπὸ τίς ἀγορεύσεις του στὸ Νομοθετικὸ μέσο. Τοῦ ἔφεραν ἀγωγή ποινικοῦ λιβέλλου καὶ τὸ Δικαστήριο τὸν καταδίκασε σ' ἓνα μῆνα φυλακισθ. Κ' εὐθὺς κατόπι ἀπὸ τὴν ἀπαγ-

γελία τῆς καταδίκης ὁ Δικηγόρος τοῦ Στέμματος τοῦ ἀπένευμε χάρι ἀπὸ μέρους τοῦ Ἀρμοστοῦ, καὶ τὸ ζήτημα σχολιάστηκε, ὄχι εὐνοϊκὰ, ἀπὸ τὸν τύπο καὶ τὴν κοινὴ γνώμη γιατί ἔτσι ἐπηραζόταν τὸ προνόμιον τῆς βουλευτικῆς ἀουλίας (Φ. Ζαννέτου Ἱστορία τῆς Νήσου Κύπρου', ἐν Λάρνακι 1911, σ. 943—6.)

Μετὰ τὸ τέλος τῆς πενταετίας, σύγκαιρα ἀπάνω-κάτω, μὲ τὸ θάνατο τῆς μητέρας τοῦ, ἀποσύρεται ἀπὸ τὴν ἐνεργὸ πολιτικῆ, * κλείνεται στὸν ἑαυτὸ του καὶ στὴν πλούσια βιβλιοθήκη του κ' ἔτσι τροφοδοτεῖ καὶ καλλιεργεῖ, ἐπικινδύνα, τὴ φυσικὴ του ἐκκεντρικότητα, τὸν ἐγωϊσμό του, τὴ φιλαυτία του, τὴν ὑπεροψία του, τὸ πείσμα του καὶ ἐνθαρρύνει κάποιες ἄλλες ὀρμέφυτες ροπές. Κ' ἐνῶ δὲν ἔπαυσε ποτέ του ν' ἀνασκοπεῖ με κάποια ὑπερφάνεια τὴν ἀνωτερότητα του ἀπ' ἀφορμὴ τὴν καταγωγή του, τὴ μόρφωσή του, πρὸ πάντων τὴ μόρφωση ἐκείνη ποῦ τοῦ εἶχε προσπορίσει, στάλλα, ἔχεις καὶ συμβατικὰ φερσιματὰ, ἀταίριαστα μὲ τὴν περιουριὰ τῆς ἐποχῆς, τὸν πλοῦτο του, καταδέχεται νὰ συναναστρέφεται καὶ νὰ δέχεται σπὶτι του κάποιου τῆς δικῆς του ἀπόλυτης ἐκλογῆς, μορφωμένους ἀνθρώπους καὶ πῖο πολὺ τοὺς νέους. Κ' αὐτὸ ὄχι ἀπὸ ἀναγνώριση, μὰ γιατί ἤθελε νάχει γύρω του, ἔστω καὶ λίγους θεατές, λίγους ἀκροατῆς ποῦ θὰ τὸν ἄκουγαν ν' ἀπαγγέλλει τοὺς στίχους του ἢ τὰ πεζὰ του, ἢ νὰ διαβάξει μεταφράζοντας πρόχειρα ἀπὸ τίς σελίδες κάποιου καινούργιου βιβλίου ποῦ μόλις εἶχε προσθέσει στὴ βιβλιοθήκη του.

Στὰ 1907—8 κάνει ταξίδι στὴν Εὐρώπη μὰ γυρίζει κατόπι ἀπὸ λιγὸ μῆνην διαμονῆς (Cyprus Law Reports vol. VII, 1908, σ. 81: ἐδῶ μπλέχτηκε σὲ ἄσκοπους καὶ πολυδάπανους δικαστικούς ἀγῶνες). Κάποτε καὶ

* 'Bis 1901 zählte er zu den eifrigsten vom Volke gewählten Abgeordneten. Seither hat er sich literarischen Studien gewidmet, auch in den letzten Jahren 'den Musensitz', den 'Hellenikon', eine Monatsschrift für Politik, Literatur und Dichtkunst herausgegeben, die aus Mangel an Subskribenten wieder eingegangen ist und in welcher er die ersten Kinder seiner Muse veröffentlichte. Zuletzt hat er ein Melodrama gedichtet, das demnächst in Athen veröffentlicht wird. Ein langes Gedicht 'Palaepaphos' wurde mit der Biographie des Dichters in der Smyrna erscheinenden griechischen 'Kosmos' veröffentlicht und viel gerümt. Weiter hat Jassonides Werke englischer Klassiker und Dichter ins Griechische übersetzt.' (M. A. Ohnfelsch Richter, *ibid*, p. 322). Δὲν ἔχω δεῖ τὸ περιοδικὸν 'Κόσμος'

κάπου, όμως, δημοσιεύει στίχους του στις πρωτοχρονιάτικες εκδόσεις των Λεμεσιανών εφημερίδων και παίρνει μέρος σε συζητήσεις ή γράφει σχετικά με κάποιο θέμα που θίγει προβλήματα κοινωνικής αγωγής ή δημοσίου δικαίου. Αποφεύγει δὲ νὰ πλησιάσει τὸ σύνορο τῆς πολιτικῆς ἢ κοινωνικῆς δράσης τόσο πού, μονάχα, ὅταν ὁ ἰδιοκτήτης κάποιου νεοκτισμένου τότε θεάτρου ἔβαλε ὑποψηφιότητα δημοτικοῦ συμβούλου, πειθεται νὰ παραβιάσει τὴν ἀρχὴ τῆς ἀποχῆς, πού εἶχε ἐπιβάλει στὸν ἑαυτὸ του, καὶ νὰ προσέλθει ὡς ψηφοφόρος σὲ κάλπες.

Ἔτσι ζεῖ τὴ ζωὴ του στὸν τρίτο καὶ τελευταῖο ὄροφο τοῦ σπιτιοῦ του, ἀνάμεσα στὰ βιβλία του, τὴ μάσκα καὶ τὸ σπαθὶ τῆς ξιφασκίας, τὸ τηλεσκόπιο του, (τὸν ἐνδιέφεραν οἱ κοσμογραφικὲς παρατηρήσεις), τὴ φωτογραφικὴ του, τὰ χειρόγραφα του, τὸ ἀτελιὲ του καὶ τὰ διαρρέοντα, μέρα μετὴ τῆς μέρας, πατρογονικά ἐπιπλα καὶ κειμήλια.

Στὰ 1910 βγάζει τὸν 'Ελιὼνα' καὶ προμηθεύεται δικό του τυπογραφεῖο καὶ λιθογραφεῖο πού ἐγκατέστησε στὸ κατάγει τοῦ σπιτιοῦ. Ἀπὸ δῶ κ' ἐμπρὸς ἀρχίζει μιὰ ἐντυπωσιακὴ λογοτεχνικὴ δράση πού φαντάζεται ὡς πῶς θὰ ἐξελιχθεῖ σὲ πηγὴ, ἂν ὄχι πλουτισμοῦ, βιοπορισμοῦ τοῦλάχιστο, γιατί κατόπι πού φαγώθηκαν τὰ μετρητὰ κι ἀρχίσαν ν' ἀποξενώνονται, ἕνα κατόπι τοῦ ἄλλου, τ' ἀκίνητα, τὸ σπιτί πού σ' αὐτὸ κατοικεῖ, ὑποθηκεύεται γιὰ νὰ στερεωθεῖ ἢ καινούργια ἐπιχείρηση, καὶ τὰ κινητὰ χωρὶς νὰ ἐξαιρουῦνται τὰ οἰκογενειακὰ κοσμήματα, μικροτεχνήματα, ἐπιπλα μαζί με πιθάρια ἀπὸ παλιὸ κρασί κουμανταρίας, ἀρ-

χίζουν νὰ περνοῦν στὰ χέρια τοῦ δημόσιου δημοπράτη εἴτε γιὰ δικό του λογαριασμὸ εἴτε γιὰ λογαριασμὸ τοῦ ἐνεχυροδανειστή. Πρὶν, ὅμως, ἀρχίσει ἡ κυκλοφορία τοῦ περιοδικοῦ πού, σὲ ἀρχές, γιόμιζε ἀποκλειστικά μὲ τὴ δική του συνεργασία, (πὸ ὕστερα δέχεται ἄρθρα ἀπὸ τρεῖς-τέσσερις ἄλλους), εἶχε δημοσιεύσει, ἐχτός ἀπὸ σκόρπια ἐδώ κ' ἐκεῖ συνεργασία, δυὸ * αὐτοτελεῖς ἐκδόσεις. Ἡ πρώτη σὲ σχῆμα 160 ἀπὸ 10 σελίδες περιέχει τρία ποιήματα κ' ἔχει τὸν ἐπόμενον τίτλο:

Ο. Ι. ΙΑΣΟΝΙΔΟΥ
 Η ΜΟΥΣΑ
 Η ΝΗΡΗΙΣ
 ΚΑΙ
 Η ΜΑΓΙΚΗ ΝΗΣΟΣ
 ΕΝ ΛΑΡΝΑΚΙ ΚΥΠΡΟΥ
 1893

Ἐκ τοῦ τυπογραφείου 'Φιλοκαλίας'

Ἡ ἄλλη πού εἶδε τὸ φῶς στὴν Ἀθήνα, τὸν καιρὸ τῆς αὐτοεξορίας του, ἔχει μέγεθος 0,20Χ0,40 κι ἀποτελεῖται ἀπὸ 16 σελίδες:

* Ὀδεργίλιου Αἰνειάδος—Βιβλίον Δεύτερον—Μετὰ σχολίων ἐκ τῶν δοκιμωτέρων σχολιαστῶν.—Ὑπὸ Ο. Ι. Ἰασονίδου—Μέλους τοῦ Ὄξωνείου Πανεπιστημίου καὶ τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Λονδίνου.—Ἐν Ἀθήναις—Ἐκ τοῦ Τυπογραφείου «Ἀνδρέου Κορομηλά» καὶ «Κοραῆ».—Ἀνέστη Κωνσταντινίδου—1885', 8ο, σ' 74. Δὲν ξαίρω ἂν βγῆκαν κι ἄλλα βιβλία τῆς Αἰνειάδος. Ὁ ἴδιος γράφει στὸν πρόλογο 'ἐπιχειρῶ τὴν ἐκδοσὶν τῆς Αἰνειάδος Οὐεργίλιου ἀνά βιβλία καὶ κατ' ἐκλογὴν'. Ὁ κ. Προυσῆς μοῦ σημείωσε αὐτὴ τὴν ἐκδοσὶν κατόπι πού στοιχειοθετήθηκε τὸ ἄρθρο μου.

ΛΟΡΔΟΥ ΒΥΡΩΝΟΣ
 Η ΑΡΑ ΤΗΣ ΑΘΗΝΑΣ
 ΚΑΙ
 ΣΤΡΟΦΑΙ ΠΡΟΣ ΜΟΥΣΟΥΡΓΙΑΝ
 ΜΕΤΕΦΡΑΣΕΝ ΕΚ ΤΗΣ
 ΑΓΓΛΙΚΗΣ ΕΜΜΕΤΡΩΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗΝ
 ΕΠΙ ΤΗ ΕΚΑΤΟΝΤΑΕΤΗΡΙΔΙ ΑΥΤΟΥ
 Ο. Ι. ΙΑΣΟΝΙΔΗΣ

(Ἀναδημοσιεύεται πλήρως μετ' ἐπιδιορθώσεων καὶ σημειώσεων)
 ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
 ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡ. ΝΕΑΙ ΙΔΕΑΙ ΠΛΑΤΕΙΑ ΑΓΙΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ
 1888.

Ἀπὸ μέσα στὸ ξωφύλλο ὑπάρχει ἡ ἐπὶ-
 μενὴν σημείωση: 'Τὴν μετάφρασιν ταύτην
 ἐκδόσιν ὡς συμπληρώσωμεν τὸ μὴ δη-
 μοσιευθὲν μέρος αὐτῆς. Οἱ στίχοι θὰ ἦσαν
 πάντως γλαφυρότεροι ἂν ἐπετρέπομεν ἡμῖν

πλείονα ἐλευθερίαν'. Καὶ οἱ δυὸ αὐτὲς ἐκ-
 δόσεις εἶναι σήμερα πολὺ σπάνιες κ' ἴσως
 τόσο τὸ ἀντίτυπο τῆς πρώτης πού κατέχω,
 ὅσο καὶ τὸ ἀντίτυπο τῆς δεύτερης πού κα-
 τέχει ὁ κ. Σ. Χρίστis, (σ' αὐτὸν ὀφείλω τὴ

γωνιμία μου μαζί της), να είναι μοναδικά αντίτυπα. Ανεξάρτητα από το φτωχό περιεχόμενο τους ενδιαφέρουν οιήμεροινίες των, γιατί φαίνεται πώς από το 1884-1888 ο ποιητής βρισκόταν ακόμη στην Ά-

θήνα και πώς στα 1893 ήταν γυρισμένος πιά στον τόπο του.

Ο πρώτος αριθμός του 'Ελικώνα βγήκε σε 8ο σχήμα τον Ιανουάριον του 1910 με 40 σελίδες και με το επόμενο ξώφυλλο :

ΕΛΙΚΩΝ
ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ
ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΑΠΑΣ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ
ΕΤΟΣ Α' ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ [1910] ΤΕΥΧΟΣ Α'
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ Ο. Ι. ΙΑΣΟΝΙΔΗΣ
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ :

ΕΛΛΑΣ, Δράμα λυρικών. (Μετάφρασις ἐκ τοῦ Ἀγγλικοῦ)
ΠΡΟΑΝΑΚΡΟΥΣΕΙΣ: Μελαγχολία, Ἐπίκλησις, Ἡ φωνή τοῦ Θεοῦ.
ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΔΡΑΜΑΤΑ, συνοπτικὴ ἀνάλυσις.
ΤΙ ΕΣΤΙ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ. Ἡ Πολιτεία τοῦ Πλάτωνος.
Ἡ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΠΑΡΑ ΠΑΑΤΩΝΙ
ΔΟΚΙΜΙΑ ΓΛΩΣΣΙΚΑ
ΟΙΚΟΔΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΞΥΛΟΥΡΓΙΚΗ
ΑΙ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑΙ ΗΜΕΡΑΙ ΤΗΣ ΠΟΜΠΗΙΑΣ μυθιστορία ἀνα-
φερομένη εἰς τὸν Α' πρὸ Χριστοῦ Αἰῶνα.

Τὰ περιεχόμενα καὶ μόνο τους χαρακτηρίζουν τὸν ἄνθρωπο. Εἶναι, ὅμως, ἀνάγκη νὰ δοθεῖ καὶ μέρος ἀπὸ τὴ δῆλωση τοῦ στή σ. 39 γιὰ νὰ φανοῦν γενικώτερα οἱ φιλοδοξούμενοι σκοποὶ τοῦ :

Τὸ περιοδικὸν τοῦτο ἀποβλέπει εἰς τὴν διάδοσιν ἠθικοπλαστικῶν γνώσεων καὶ τεχνικῶν περιγραφῶν διὰ τοὺς ἐπαγγελματικούς τεχνίτας ὡς καὶ τὴν μετάδοσιν τῶν ἀριστοουργημάτων τῆς Ἑλληνικῆς, Λατινικῆς καὶ Εὐρωπαϊκῆς Φιλολογίας. Ἐπιδιώκει σκοπὸν ἠθικόν, διδακτικόν καὶ ψυχαγωγικόν. Ἡθικόν μὲν διὰ τῆς ἀναπτύξεως τῆς ἠθικῆς φιλοσοφίας, τῶν ἠθικῶν καὶ πολιτικῶν ἐπιστημῶν καὶ τῆς χριστιανικῆς ἠθικῆς. Καὶ ψυχαγωγικόν διὰ τῆς δημοσιεύσεως ἐκλεκτῶν ποιησῶν, δραμάτων, διηγημάτων καὶ μυθιστοριῶν... "Ἐτοίμας σερβίρει μεταφράσεις τοῦ ποιήματός (μερικὰ γραμμένα στὰ 1864) καὶ μελέτες ἀπὸ σημειώσεις ποῦ ἔπαιρνε στὶς διαλέξεις ποῦ εἶχε παρακολουθήσει ὡς φοιτητῆς στὴν Ὁξφόρδη καὶ στὸ Λοντίνον. Ἐδῶ ἐκφράζει, ἐπίσης, τίς ἰδέες τοῦ γιὰ τὸ γλωσσικὸ ζήτημα καὶ μᾶς δίνει μεταφράσεις ποιημάτων καὶ στὶς δυὸ γλῶσσες. Φρονοῦσε (τ. ΙΓ', σ. 4): 'Τὸ ζήτημα εἶναι κατ' ἐμὲ ἡ καθαρὸς τοῦ χυδαίου διὰ τῆς δημῶδους, καὶ φειδῶλως διὰ τῆς ἀρχαίας ὥστε νὰ ἔχη τελείαν γραμματικὴν μετ' ἀναλελυμένων τύπων.» Τὸ περιοδικό, μὲ τὸν καιρὸ, ἀποκτὰ καὶ δημόσιο βῆμα, τὴν Πνύκα,

ὅπως τ' ὀνομάζει, γιὰ πολιτικὲς συζητήσεις. Ἀπὸ τὸ Ζ' τεῦχος γίνεται 'περιοδικὸν πολιτικόν, φιλολογικόν, τῶν ἠθικῶν καὶ πολιτικῶν ἐπιστημῶν καὶ τῶν τεχνῶν ἐκδιδόμενον τρίς τοῦ μηνός'. Ὁ τελευταῖος ἀριθμὸς βγήκε τὸν Ιανουάριον τοῦ 1911, γιὰτὶ δὲν μπόρεσε νὰ κρατηθεῖ οικονομικά.

Τώρα ἀποτραβιέται πρὸ πολλοῦ κ' ἐξακολουθεῖ νὰ μελετᾷ, νὰ γράφει καὶ νὰ ζωγραφίζει. Ἀρχίζει νὰ δοκιμάζει τὰ πρῶτα σύγκρατα τῆς στέρησης. Καθημερινὸν, σχεδὸν θέαμα: διασχίζει κατὰ τὸ μεσημέρι τὸν κεντρικώτερον δρόμον, ἀμίλητος, γιὰ νὰ ψωνίσει, τὴν τελευταία στιγμὴ, λίγο ψωμί καὶ τυρῆ καὶ ἄλλο τῆς ὥρας γιὰ νὰ κάνει τὸ γεῦμα τοῦ. Δὲν μπορεῖ νὰ κρατήσῃ ὕπρεια καὶ γι' αὐτὸ πρέπει νὰ περιποιεῖται μόναχος τοῦ τὸν ἑαυτοῦ. Δέχεται, ὅμως, ἀκόμη, μερικὸς ποῦ ἐνδιαφέρονται γιὰ τὰ γράμματα ἔστω κι ἂν αὐτοὶ τὸν πλησιάζουν γιὰ ν' ἀπολαύσουν τίς ἐκπληκτικὰς ἰδιορρυθμίες του, νὰ τὸν περιεργαστοῦν καὶ νὰ γελᾶσουν.

Τὸ μισραμπὸ τῶρα ξέβαψε τόσο ποῦ νὲ μὴν εἶναι δυνατό νὰ πάει πρὸ πέρα, τὰ πανταλόνι γιάλισε ἀπὸ τὸ λίγδωμα, τὸ σκληρὸ κολάρο τσαλακώθηκε, τὰ παπούτσια στράβωσαν καὶ τὰ κορδόνια τῶν κρέμονταν ἀπὸ σκασμένες ἢ χαλαρωμένες τρύπες. Μονάχα βιβλία δὲν πολεῖ κι οὔτε καταδέχεται νὰ μιλήσῃ κἄν στοῦ

άλλο για τις στερήσεις του. Συζητά, διαβάξει μεγαλόφωνα, άπαγγέλλει. Έλπίζει πως θα μπορέσει να πουλήσει κάποιο ζωγραφικό πίνακα του, μιά δική του σύνθεση, έμπνευσμένη από τουτό το τραγούδι—τραγουδι με αντίλαλο—του Καρασούτσα 'Η Νύμφη 'Ηχώ και ο Νάρκισσος':

'Η 'Ηχώ ητο Νύμφη έρασμία, μιά
Τών 'Ορεάδων με την συστολήν, στολήν κλπ.

Και ζει με μιάν ιδέε fixe μέσα στ' όνειρο και στην προσδοκία, μόνος, χωρίς δικό ή πραγματικό φίλο, έγκαταλελειμένος. Κατ'ανά, για τους πολλούς, ένα περιεργο, διασκεδαστικό θέαμα!

Στις 19 του Αύγουστου, 1916 ή έφημερίς 'Αλήθεια' έγραφε: 'Τό μεσονύκτιον της Παρασκευής ευρέθη έντός της κλίνης του νεκρός ό 'Ονούφριος 'Ιασονίδης της γνωστής άρχοντικής οικογενείας. Τυχών έπιμελημένης άνατροφής έσπουδάσε πρό πολλών έτών εις 'Οξφόρδην, όποθεν άπέκομισεν πλείστας όσας γνώσεις και κατήλθε θε νεώτατος εις την πατρίδα του με την ευγενή φιλοδοξίαν να φανή χρήσιμος εις την πατρίδα του. Δυστυχώς δι' άμφοτέρους έλα τή έπίκτητα και φυσικά άτά προσόντα έξουδετερούντο από τον άνισόρροπον αύτου χαρακτήρα, όστις και τόν έκράτησε γέως μακράν του Κυπριακού περιβάλλοντος. Έκλειγει άπαξ βουλευτής διέψευσε τάς έλπίδας άς έπ' αύτου έστήριξαν οι έκλογείς του, διότι έν τώ νομοθετικώ όπως παντού δέν κατώρθωσε να προσανατολισθή πρός τά γύρω του πράγματα. 'Ο θάνατός του φαίνεται ότι προήλθε έξ έγκεφαλικής συμφορήσεως, ένώ έκοιμήτο φαίνεται δε ότι άρκετάι παρήλθον ώραι πριν γίνει αντίληπτός διότι τό σώμα του άτυχός γέροντος ευρέθη εις κατάστασιν άποσυνθέσεως. Κατόπι από τό θάνατό του τά βιβλία του, οι ζωγραφικοί του πίνακες και τά θλιβερά άπομεινάρια των επίπλων και σκευών του πουλήθηκαν, θυμάμαι, στά καλδερίων των κεντρικών δρόμων της πόλης. Μεταξύ των ζωγραφικών πινάκων του ήταν και δυό ξένα αντίγραφα: Ένας 'Αρχιμήδης του Γ. Κούιτο Ρέννη (τόβγαλαν έξω οι κληρονόμοι κι άσυνγνωείται ή τύχη του) κ' ένα μικρό από κάποιο γαλλικό πίνακα που είχαν άγοράσει στή δημόσια ό. κ. κ. Παπανικολάου και τό 'Κόστας στή Λεμεσό. Δυό άγγελάκια, μιά προσπάθεια του ποιητή ν' αντίγραψει τόν Ραφαήλ στήν Capella Sixtina και 'Η Νύμφη 'Ηχώ και ο Νάρκισσος' (σχέδιο σε χαρτόνι) βρίσκονται πιθανότατα σήμερα στή κατοχή του κ. Πάνου Φασουλιώτη Ένας Έστωαυρωμένος πούς τόν ζωγράφιζε και τόν ζωγράφιζε (που όπως είχε κάποτε παρατηρή-

σει ό άνεψιός του κ. Κλ. Θ. Περισιτιάνης είχε πάθει περισσότερα κακά στά χέρια του παρά στά χέρια των Έβραίων με άποτέλεσμα μιά μακρόχρονη δυσάρεσκια) βρίσκεται στήν 'Αγία Νάπα της Λεμεσού. Πρέπει, όμως, να σημειωθεί πως αύτή την εικόνα την ξανάφιαξε ό τότε καθηγητής της ζωγραφικής στό Γυμνάσιο της Λεμεσού Κουφός που τούδινε και ιδιαίτερα μαθήματα. Άγνωείται, όπωςόδηποτε, ή τύχη μιάς εικόνας 'Ιταλίσ Χωρική' που την είχε άρχισει ή μητέρα και συνέχισε αύτός για χρόνια πασαλείβοντας την σέ βαθμό που τά μάτια είχαν, στό τέλος, γίνει άνάγλυφα. *

Τι νάχουν γίνει όμως, τά χειρόγραφα του και τά παλαιά οικγενειακά έγγραφα; Δυό χειρόγραφοι τόμοι από τά πρώτα, θυμάμαι, βρισκόντουσαν δανεισμένοι από τόν ίδιο, λίγος καιρός πριν πεθάνει, στά χέρια κάποιου φιλικού προσώπου του που ήταν από τους τελευταίους συγχούς έπισκόπτες στό σπίτι του (δέν δίνω τόνομα έπειδή άπουσιάζει από τό νησί, δέν ξαίρω που, καιρός και καιρός τώρα, και δέν μπορώ έτσι να ένισχύσω 'έπαν πάσης λογικής άμφιβολίας' τό θυμητικό μου). Τά δεύτερα, που ήταν πολύτιμα, γιατί έβγαίνουν από τό άρχειο της οικογενείας του, που είχε παίξει σπουδαιότατο ρόλο στόν καιρό της τουρκοκρατίας, πολύ φοβόμαι πως μάς έχουν χαθεί για πάντα. Δυό τέτοια έγγραφα μάς είναι γνωστά: τό ένα είναι ή περίφημη έκκληση που είχαν κάνει 'οι κατά θείαν βοήθειαν έν Ευρώπη διασωθέντες Κύπριοι' στους ήγεμόνες και τους λαούς της Ευρώπης τό 1821 για τήν άπελευθέρωση της Κύπρου από τόν Τούρκικο ζυγό. Πρωτοδημοσιεύτηκε στήν έφημ. 'Εφημερίς του Λαού' Λάρναξ, 'Αρ. 71 (161), ήμερ. 2)15)1)1910, σ. β' (δές ναμοιότυπη άναδημοσίευση Ι. Περισιτιάνη 'Γενική 'Ιστορία της Νήσου Κύπρου' έν Λευκωσία 1911 σ. 780). 'Τό άλλο είναι ένα αύτόγραφο γράμμα του έθνομάρτυρα Κυπριανού που δημοσίευσε ό ίδιος ό ποιητής στό περιοδικό του (δές άναδημοσίευση 'Κ. Γρ.', 1939, 'Αρ 6, σ. 338).

'Η κηδεία του άποσυνθημένου, παραμορφωμένου σώματός του έγινε στό έκκλησάκι του κοινοτικού νεκροταφείου του 'Αγίου Νικολάου όπου και θάφηκε.

Τό άρθρο μου αύτό δε δίνει παρά στοιχεία για τή βιογράφηση και τό έργο του 'Ιασονίδη και πολλές έντυπώσεις και κρίσεις μου πηνάζουν από μιά προσωπική γνωριμία με τό θέμα μου στά τελευταία του

* Ευχαριστώ τόν κ. Γ. Φασουλιώτη που συμπλήρωσε πέρα-πέρα τή θύμησή μου για τις προσπάθειες του ποιητή στή ζωγραφική. Σαίρει τόσα ανέκδοτά του που μπορεί να γράψει ένα πολυσέλιδο βιβλίο.

τους, είναι έκδηλώσεις πολύ συγκινητικές για την πεζήν εποχή μας.

Δυστυχώς όμως πολύ σπάνιες είναι οι περιπτώσεις όπου η συμπάθειά μας, έχτος από τα έξωτερικά αυτά ελατήρια, δικαιολογείται κάπως κι από την έσωτερική αξία του έργου τους. Οι περισσότεροι από τους νεαρούς αυτούς συγγραφείς παρασύρονται από τόν έγωισμό και τις προσωπικές φιλοδοξίες τους και έκλαμβάνουν τις πρώτες νεανικές άνησυχίες τους ως τό σοβαρότερο ύλικό για τήν πνευματική τους δημιουργία. Μέ τόν τρόπο αυτό τό επίπεδο τής Τέχνης υποβιβάζεται στα χέρια τους, τό θέματα αποβάλλουν τόν καθολικό τους χαρακτήρα, τά έκφραστικά μέσα γίνονται άντικείμενο κακής μεταχειρίσεως, και προσφέρονται τέλος στή δημοσιότητα τά πλέον άνόητα πρωτόλεια μέ τις πλέον σοβαρές άπαιτήσεις.

Αύτες τις σκέψεις μου έγέννησε ή μελέτη τών τριών τελευταίων τουμων του κ. Μελά. μέσα στους όποιους, παρά τήν καλή μου θέληση και τή μεγάλη μου συμπάθεια για τό πρόσωπο του συγγραφέα, δέν μόρεσα δυστυχώς νά άνακαλύψω ούτε ένα πραγματικό στίχο, ούτε μια σκέψη θετική και σύστηρή, ούτε μία σελίδα ύποφερτή που νά δικαιολογεί τήν έκδόσή τους. Τά τραγούδια του μάς αφήνουν ψυχρούς και άσυγκινητους. Ή πρόχειρη φιλοσοφία του δέν κατορθώνει νά δονήσει τά κοινότητα ως επί τό πλείστον θέματα του, από τά όποία άπουσιάζει έντελώς τό δραματικό αίσθημα τής μεγάλης ζωής. Ύπάρχουν βέβαια στήν ποίηση άληθινά άριστουργήματα τών όποιων τά θέματα είναι άσημάντα και ένιοτε πεζά. Μάς συγκινεί όμως ό τρόπος μέ τόν όποιον ό ποιητής προβάλλει τά κοινά αυτά πράγματα στήν ψυχή μας και διεγείρει όλόκληρο τόν πνευματικό μας κόσμο. Δυστυχώς δέν μπορούμε νά ισχυριστούμε τό ίδιο και για τόν κ. Μελά, από τά ποιήματα του όποιου λείπει σχεδόν όλότελα τό αίσθημα τής μορφής.

Ή Λυρική ποίηση είναι ή ιστορία τής ψυχής μας και για νά διηγησούμε μία ιστορία πρέπει πρώτα νά τή ζήσουμε πραγματικά στόν κόσμο τών αισθήσεων μας, είτε νά τήν αισθηματοποιήσουμε δραματικά στόν κόσμο τής φαντασίας μας. Ό κ. Μελάς δέ φαίνεται νά δοκίμασε ποτέ τή συγκίνηση τών πραγμάτων που περιγράφει. Τά ποιήματά του δέν δέχονται ούτε αίσθημα ζωηρό, ούτε πείρα μεγάλη, ούτε πόνο βαθύ. Ή εύγένεια, ή άπλότης και ή διαύγεια θυσιάστηκαν στήν εξαντλητική προσπάθεια τής αναζήτησης τών φράσεων και τών στίχων, σέ τρόπο που οι τρεις αυτοί τόμοι νά συγκινούν περισσότερο μέ τήν ά-

γωνία τής ποιητικής του προθέσεως μάλλον, παρά μέ τό ίδιο τους τό περιεχόμενο.

Οι τόμοι «Πλάνες κι όνειροπόληματα» και «Έγνιες και ξεγελάσματα» είναι δύο συλλογές από 20 πεζοτραγούδια ή πρώτη και 26 ή δεύτερη. Οι τόμοι αυτοί θα ήσαν καλύτερα νά χαρακτηρισθούν ως συλλογές συντόμων χρονογραφημάτων (:), άνθρωπίνων χαρακτηρισμών ή ήθογραφικών σκίτσων μάλλον, παρά ως βιβλία ποιητικά. Ό συγγραφέας δέν μόρεσε νά μάς αποδώσει πουθενά τήν έσωτερική συγκίνηση τών θεμάτων του. Τά αίσθήματα του είναι φτωχά. οι παρομοιώσεις του κοινότυπες, τά σύμβολα του δέν έχουν σχεδόν καμμία ήθική ή αισθητική δικαίωση, τά χρώματα τών εικών του είναι θαλά και συγκεχυμένα, και οι τόνοι του παράφωνα και σκληροί. Και οι δύο συλλογές δημιουργούν τήν έντύπωση κακών μαθητικών τετραδίων θεματογραφίας, όπου οι φράσεις τοποθετούνται στή σειρά χωρίς βαρύτερο νόημα, κ' οι άφηρημένες έννοιες διαδέχονται ή μία τήν άλλη μέ ένα ρωμαντιστικό επίπλαστο, και μ' ένα ύφος σχεδόν δημοσιογραφικό. Μερικές φράσεις είναι δεκαπεντασύλλαβοι γραμμένοι σέ πεζό, πράγμα που έπιτείνει τή φραστική μονοτονία και μεγαλώνει τή σύγχυση του άναγνώστη. Ό έσωτερικός ειρμός τών ποιημάτων (:), λείπει σχεδόν όλότελα, ή λογική ένότητα διασπάται πολύ συχνά, και οι φράσεις μένουں κυριολεκτικά μετέωρες χωρίς κανένα βαθύτερο νόημα. Τήν κακοδομίστωση αυτή αύξάνει ακόμη περισσότερο ή γλωσσική και συντακτική άναρχία, που έλάχιστα μόνο δείγματα είναι τά έξης: «Τό γαλήνεμα στήν τρικυμία τών ψυχόρμητων του σκελειτών». — «Ότι μάς τραγούδισε ανάλαφρα ή ζωή, αντίλαλου τό χάχανο δέχτηκε ή Νιότη!». — «Πίκρισα γοργόνα». — «Ύδρατικό σεντόνι». — «Ήτανε νύχτα έρεβώδικη του πιό έπαναστατικού και φουοάτου μου βραχνά». — «Γουοτόζικο όνειρο». — «Ήτανε κάτι σά νάρκωση κι άποκοιμίμα, μία λυτρωτική φυγή στό σκελετισμένο είναι τών δύο έρωτεμένων». — «Νύχτα σιωπερή» κλπ.

Ό κ. Μελάς παραγνωρίζει όλότελα τή μουσική και ποιητική αξία τών λέξεων, και δέ διακρίνεται καθόλου για τόν λεχτικό του πλοΐτο. Και όμως, ή αξία τής πρόζας ύπάρχει άκριβως στό κοσμηματικό έπιθετο, τή μεταφορά, τήν άλληγορία, τήν ποιητικήν εικόνα, τή λεπτή φιλοσοφική σκέψη, και κυρίως στόν έσωτερικό μουσικό ρυθμό, που πολύ σπάνια τόν συναντά κανείς στις σελίδες τών βιβλίων του αυτών. Γενικά τά πεζοτραγούδια του κ. Μελά τά διακρίνει ένας φλύαρος και κούφιος τις πιό πολλές φορές βερμαλισμός, κ' ένας δημοσιογραφικός στόμφος άκατάσχετος, πράγματα που μάς

ἀφήνουν ἐντελῶς ἀδιόφορο ς καὶ ξένους ὄχι μονάχα μπροστά στις προθέσεις, ἀλλὰ καὶ μπροστά σ'α καλλιτεχνικά—ἄς τὰ ποῦμε—«ἐπιτεύγ_ατα» τῆς συγγραφῆς των.

Τὰ ἴδια σχεδὸν θὰ εἶχαμε νὰ ἐπαναλαβούμε καὶ γιὰ τὴν ποιητικὴ συλλογὴ (28 τραγούδια) τοῦ κ. Μελά «Γύρω ἀπὸ τὴ ζωή».

Καὶ ἐδῶ ἀπαντᾷ ἡ ἴδια πρόχειρη φιλοσοφία, καὶ ἐδῶ παρατηρεῖται ἡ αὐτὴ ἀπουσία εἰλικρινείας καὶ ἀληθινῶν συγκινήσεων, καὶ ἐνοχλεῖ ὁ φραστικός βερμπαλισμὸς ποὺ ὀδηγεῖ σὲ πλατυασμοὺς τὸ ποίημα, καὶ κάνει πλαδαρὸ καὶ ρηχὸ τὸ στίχο.

Τὰ περισσότερα θέματα τῆς συλλογῆς, ὅπως ἄλλωστε καὶ τῶν δυὸ προηγούμενων βιβλίων του, εἶναι ἅπλαστα καὶ ἀκαθορίστα, καὶ περιστρέφονται γύρω ἀπεφαντασίες κοινότητες καὶ ἀντιποιητικές. Παραθέτουμε στὴν τυχὴ μερικές στροφές :

«Καὶ πλάθω τὰ μηνύματα μὲ τί νὰ σοῦ τὰ
[στεῖλω,
ταξίμι ἀπολύτρωσης τ' ἀρχοντικά μου
[λύτρα
Σὺ τριουπόστατη σκλαβιά ποῦ στὴ ψυχὴ
[σὲ κλείνω :
τῶν μικροψύχων σίχασα, τοῦ Χάρου
[ἀπαρνήτρα !...»
(Ἰγάπη Τριουπόστατη),
«Ἄλλα γοργὰ τοῦ βαρειοῦ βραχνὰ μου
[ψὲς περάσαν :
ὀδύνης μάλαμα πλαστό !
Καὶ μὲ ψυχὴ βαρύθυμη, καὶ συχαμὸ, σὰ
[νάσαν
στο λογισμό μου μακελιό»,
(Ἄνειρα κι' ὀδύνη),
«Ξεγελασμάτων ζουγραφιὰ πλαστή, φε-
[βγάτη
πασίχαρη καὶ δολερή, νοήματα μεστή...
—Μιάς νύχτας μάρβρης σκεψη μου καφτή,
(λουσάτη
ἄς σὲ κάνει τὸ μυαλό, νὰ γλυκοκεραστεῖ!»
(Νοσταλγία).

Ὁ δεκάπεντασύλλαβός του τις περισσότερες φορές χωλαίνει, («μὲ συνεπαίρνουν φῖνα : τῆς καρδιάς μου τὰ στολίδια»—«μὲ τέρμα τὸ βουνοῦ π' ἀγκαθεροὶ τὸ δειχνουν δρόμοι—κλπ.) κι ὅσες φορές—πολὺ λίγες—εἶναι στιχουργικὰ ὀρθοί, οἱ ρυθμικοὶ του τόνοι εἶναι ἀδύνατοι κ' ἡ μουσικὴ του ἰδιοσυστασία ὀλοκληρωτικά, ἀνεπαίσθητη.

Τὴν ἀπουσία τοῦ μουσικοῦ στοιχείου ἀπὸ τὸ ἔργο τοῦ κ. Μελά ἐπιτείνει καὶ ἡ χρησιμοποίησις πολλῶν ἀντιποιητικῶν καὶ κοκήχων λέξεων, (σεκλέτι, πεντάσταγμα, μοιρόγραφο, πικρῖσσα, ταξίμι, κλπ), ποὺ ζημιώνουν ἰδιαίτερα τὸ ρυθμικὸ λόγο, ὅπου οἱ λέξεις δὲν πρέπει νὰ χρησιμοποιοῦνται

μονάχα σὰν ἐκφραστικὰ σύμβολα ἀλλὰ καὶ σὰν μελωδικοὶ καὶ μουσικοὶ φθόγγοι.

Λυποῦμαι γι'αὐτὴ ἴσως ἀποκαρδιῶν ἔνα νεαρὸ λογοτέχνη στὴν ἀρχὴ τοῦ σταδίου του. Προκειμένου ὅμως γιὰ τὴν Τέχνη, ἡ συναίσθησις τῆς ἀδυναμίας εἶναι πολὺ προτιμότερη ἀπὸ τὴν ἐγωϊστικὴ ψευδαίσθησις μιᾶς ἀμφιβολῆς ἐπιτυχίας, ποὺ ὀδηγεῖ συνήθως στὴν ὑπερβολή, καὶ ὄχι πολὺ σπάνια στὸ θράσος. Εἶμαι βέβαιος ὅτι ἂν ὁ κ. Μελάς ἀφοσιωθεῖ στὴ μελέτη καὶ σταματήσει γιὰ λίγο καιρὸ τῆς ἐκδόσεως του κάτι θὰ μπορέσει μιά μέρα νὰ μᾶς δώσει. Ἐχεῖ ἄλλωστε μιά λεπτὴ παρατήρησις καὶ ἀρκετὸ ἅπλαστο ὕλικό, ποὺ θὰ μπορούσε ἴσως κάποτε νὰ μεταπλάσει καὶ νὰ μετουσιώσει αἰσθητικά. Γιὰ νὰ ἐπιτύχει ὅμως αὐτὸ χρειάζεται ἐργασία· ἐργασία πολλή καὶ μελέτη.

ΝΙΚΟΣ ΚΡΑΝΙΔΙΩΤΗΣ

Σόλωνος Μιχαηλίδης : Ἡ σύγχρονη ἀγγλικὴ μουσικὴ σχολή. Ἄνατύπ. ἀπὸ τὰ «Κυπριακὰ Γράμματα», Δ. 2—3. Λευκωσία, Κύπρος. 1939, 80, σ. 25.

Ἀπὸ τὸ περιοδικὸ «Κυπριακὰ Γράμματα» τυπώθηκε σὲ ἰδιαίτερο τεῦχος μιά ἀξιοπρόσεκτη μελέτη τοῦ Κυπρίου Ἑλληνοῦ συνθέτου κ. Σόλωνος Μιχαηλίδη, διευθυντοῦ τοῦ Ὡδείου Λεμεσοῦ, γιὰ τὴ σύγχρονη ἀγγλικὴ μουσικὴ σχολή. Τὸ ὄνομα τοῦ κ. Μιχαηλίδη δὲν εἶναι ἀγνωστοτὸν μουσικὸς μας κόσμος. Δὲν εἶναι πολὺς καιρὸς ποὺ ἀπὸ τὸ ραδιοφωνικὸ σταθμὸ μετεδόθησαν συνθέσεις του, οἱ ὁποῖες ἐφανέρωναν τὸν μουσικὸ μὲ τάλαντο καὶ γνώση τῆς τέχνης του. Ἡ μελέτη του αὐτὴ εἶναι ἀξιοπρόσεκτη γιὰ δυὸ λόγους : διότι εἶναι γραμμὴν μὲ κάποιο παλμό καὶ μὲ ἀληθινὴ εὐσυνειδησία καὶ διότι ἀφορᾷ θέμα ἀπολύτως ἐνδιαφέρον, θέμα θὰ μπορούσε νὰ πῆ κανεὶς... πρωτότυπο, ἀφοῦ ἡ ἀγγλικὴ μουσικὴ ἀποτελεῖ γιὰ τὸν πολὺ κόσμον (ἀκόμα καὶ στοὺς περὶ μορφωμένους μουσικῶς λαοὺς) γρίφο, καὶ ἀφοῦ κανεὶς στὸν τόπον μας δὲν ἀσχολήθηκε εἰδικώτερα γιὰ τὴν ἀγγλικὴ μουσικὴ δημιουργία.

Ἡ στήλη αὐτὴ μὲ θέρη πάντοτε ὑπεστήριξε ὅτι ἡ μουσικὴ κίνησις στὴν Ἄγγλιαν σὲ ὅλα τὰ πεδία (σύνθεσις, ἐκτέλεσις, μουσικὴ ἐκπαίδευσις), βρισκεται σὲ ὕψηλό σιμεῖο δράσεως καὶ προόδου, σὲ σημεῖο ποθὰ τὸ ζήλευαν ἀκόμα καὶ κατ' ἐξοχήν μουσικοὶ λαοί. Ὑπάρχει καὶ ὑπάρχει ἡ ἀντίψις, ὅπως παρατηρεῖ στὴ μελέτη του ὁ Μιχαηλίδης, ὅτι ἡ Ἄγγλιαν εἶναι ἡ χώρα

χωρίς μουσική. Στην αντίληψη αυτή ὀρθότατα ἀντιτασσει ὁ Κύπριος συνθέτης ἕνα ἀκαταμάχητο ἐπιχείρημα : τῆ λαϊκῆ μουσικῆ. «Ὡστόσο, γράφει, μιά ἀντικειμενικὴ κρίσι σὲ τέτοια περιπτώσι—καταδίκης δηλαοῦ ἕνος λαοῦ σὲ ἀνικανότητα δημιουργικῆ—πρέπει νάχη ὀδηγητὴ τῆς τῆ δρᾶση του ὄχι μόνάχα σὲ μιά ἱστορικὴ περίου, ἀλλά σὲ σὺνολο τῆς ἱστορικῆς του πορείας» κί ἀκόμη, προκειμένου γιά τῆ μουσικῆ, μιά μελέτη τῶν λαϊκῶν τραγουδιῶν του θα δώρη τὸ μέτρο νά σφίγμετρήρη δικαία τίς μουσικῆς ἱκανότητες καί ἀρετές τοῦ λαοῦ».

Εἶναι περιττὸ νά προσθέσωμε τί πλοῦτος—πλούτος σὲ ἀριθμὸ καί σὲ περιεχομένο—λαϊκῶν τραγουδιῶν ὑπάρχει στήν Ἀγγλία.

Εἶναι ἀνάγκη τώρα νά ποῦμε ὅτι τὰ τραγοῦδια αὐτὰ φανερῶνουν τὴν ὑπαρξὶ μουσικῆς ψυχῆς στὸν ἀγγλικὸ λαό;

Μέσα στὲς λίγες ἀλλὰ μετῆς σὲ οὐσία σελίδες τῆς μελέτης, ὁ κ Μιχαηλίδης κάνει μιά σύντομη ἀνασκόπηση τῆς μουσικῆς κινήσεως κυρίως ἀπὸ ἀπόψεως δημιουργικῆς ἀποδόσεως στήν Ἀγγλία. Ἀπὸ τὸν μεσαιῶνα ὡς τὴν ἐποχὴ τῆς μουσικῆς ἀναγεννήσεως, ὡς τὸν μεγάλο Πῶροελ καί ἀπὸ αὐτὸν ἕως σήμερα, ἕως τοὺς Πάρρου, τοὺς Ἐλγκον, Βῶγκαν Οὐίλλιαμ, Γκούσταβ Χόλστ, Σύριλ Σκῶτ, Γκούσσενς καί τόσους ἄλλους, ἔρευνᾶ, συγκρίνει καί ἀναφέρει μὲ σαφήνεια καί ἀπλότητα ὅτι ἀφορᾶ κάθε ἕναν χωριστὰ ἀπὸ τοὺς συνθέτας, καθὼς καί ὅτι ἀφορᾶ κάθε ὠρισμένο 'εἶδος' καί κάθε ὠρισμένη 'ἐκδήλωσι' μέσα σὲ πλαισίον τῶν διαφόρων ἐποχῶν καί τάσεων πρὸς μιά συγκεκριμένη κατεύθυνση, πρὸς ἕνα ἀντικειμενικὸ σκοπὸ.

Ἡ ἐργασία τοῦ κ. Μιχαηλίδη κατατοπίζει τὸν ἀναγνώστη, παρέχοντάς του τὴν εὐχέρεια ν' ἀσχοληθῆ μὲ ὅ,τιδήποτε θελήσῃ σὲ τὸ ζήτημα τῆς μουσικῆς κινήσεως καί δημιουργίας στήν Ἀγγλία, δεδομένου ὅτι γιά μιά ἐκτενέστερη καί εἰδικώτερη γιά κάθε ὠρισμένον ζήτημα ἔρευνα, παραπέμπει σὲ συγγράμματα καί πηγές, πού ἐξυπηρετοῦν ἀπόλυτα τὸν μελετητῆ. Εἶναι δὲ παρήγορο ὅτι σὲ σημείον τῆς ἐργασίας αὐτῆς, πού ἀναφέρεται στὴ νεωτέρα καί σύγχρονη μουσικὴ δημιουργία, διαβάζομε τίς γραμμές αὐτῆς :

«Ἀντιθετᾶ, πιστεύομε πὼς ἡ σύγχρονη παραγωγὴ ἀποτελεῖ ἀξιοσημεῖον σταθμὸ στὴν ἐξέλιξι τῆς μουσικῆς. Ἐννοοῦμε ὅμως τὴ μοντέρνα μουσικῆ, πού πάνω ἀπ' ὅλα εἶναι μουσικῆ, ὅπου τὰ μέσα παραμένουν τέτοια στὴν ἔκφραση ἕνος συναισθηματικῶ κόσμου, συγχρόνου βεβαίως παντὰ κί ἀπὸ τῆ σκοπιᾶν αὐτῆ κυτᾶζομε καί θαυμάζομε τὸ ἔργο τοῦ Φωρέ, τοῦ Ντεμ-

πυσσὸ, τοῦ Ντυκάς, τοῦ Ραβέλ, τοῦ Ρ. Στράους, τοῦ Στραβίνσκυ (τοῦ «Πετροῦσκα» καί τῆς «Περσεφόνης» ὅμως), τοῦ Βῶγκαν Οὐίλλιαμ, τοῦ «Ὀνεγгер καί ὄλων τῶν ἄλλων, πού γνώρισαν νά μείνουν πᾶ ὡ ἀπ' ὅλα εἰλικρινεῖς δημιουργοί-καλλιτέχνες».

Τὰ λόγια αὐτὰ, πού ἀποτελοῦν ἕνα εἶδος καλλιτεχνικοῦ «Πιστεύω» τοῦ νέου Κυπρίου συνθέτου, φανερῶνουν τὴν ὑπαρξὶ πραγματικῶ καλλιτεχνικῆς ψυχῆς καί ὑγειᾶς στῆς καλλιτεχνικῆς καί αἰσθητικῆς ἀντιλήψεως.

Δ. Α. ΧΑΜΟΥΔΟΠΟΥΛΟΣ

ΤΥΠΟΣ

Ὁ κ. Westholm σὲ ἀφιερωτικὸ τεῦχος γιά τὸ Martino P. Nilsson γράφει «The Colossus from Amathus» p. p. 514—528. Σ' αὐτῆ του τῆ μελέτη, πού ἐτάζει τὴν τεχντροπία τοῦ κολοσσιαίου ἀγάλματος πού βρέθηκε στὴν Ἀμαθοῦντα στὰ 1873 καί πού ἐξηγήθηκε ὅτι ἀντιπροσώπευε τὸν Μαλίκια, ἡ τὸν Ἡρακλῆ ἢ τὸν Βῆς ἢ τὸ Σιληνὸ ἢ τὸν Πᾶνα (σήμερα βρίσκεται σὲ Μουσείον τῆς Κωνσταντινουπόλης), τελειώνει ὡς ἐξῆς :

«The aim of this article has not been to ascertain by which name the Amathusians called the colossus... but merely that of drawing attention to its Cypro-Roman date and its connexion with the Roman, and not the Archaic, Syncretism».

—Στὸ Armenian Journal of Archaeology vol. PLIII No. 3, σ. 526—8, ὁ κ. J. F. Daniel κρίνει τὸ βιβλίον τοῦ κ. Schaeffer 'Missions en Chypre' 1932—1935 καί καταγγέλλει :

«A few inaccuracies have escaped the list of errata on the last page... Not all the objects in the figures are numbered : the omissions include some objects referred to in the text. The plans are occasionally reproduced on too small a scale for clarity. Fortunately these are details which do not seriously mar an instructive and readable book.»

—Ἐπίσης σὲ ἴδιον ἀρχαιολογικὸν περιοδικὸ ὁ κ. S. Mek. Crosby σ. 549—550 κρίνει τὸ βιβλίον τοῦ κ. Rice 'The Icons of Cyprus' καί καταγγέλλει :

«Mr. Rice, however, is apparently more interested in establishing the provenance of an object than its broader stylistic connotations. The reader is confronted with a mass of detailed description that often obscures rather than clarifies the issue. There is no summary or conclusion to relate all of this material, or to create a definite conception of this Cypriot art. It is possible that the writing of chapters by different people—Mrs Talbot Rice contributing

thos on costume and social life and Mr Gunnis the one on legends of the saints—leads to discontinuity. And it would have been more effective to begin rather than end the book with a history of the island.

It is difficult to visualize the exact character of the Cypriot style, it is even harder to discover the possible relation between its creation and the presence of western craftsmen. No direct statement is made about the extent or lack of fusion of Eastern or Western ideas of art forms. This problem of such vital importance to all students of medieval and early renaissance art, is left untouched, or at least hidden in detailed analyses. It is possible that Mr. Rice conceived of this book as a laboratory report, the results of which, with those full implication, will be treated in a later volume. If this is true, it is unfortunate that the photographic reproductions are not more satisfactory. Although they are extremely handsome and composed with care, the details are often too blurred for close analysis.

These criticisms however should not detract from the real value of this book. The large amount of factual material alone makes it a valuable addition to the literature on Byzantine painting.

—Στὴν *Ἐλευθερία* ὁ κ. Τ. Ἀνθίας γράφει κατὰ τὸν Ὀχτώβριον «Ἡ ἐπαρχία χωρὶς μεταφυσική» 10, «Αἰχμαλώτοι» 12, «Τὰ μυστικά τῆς τέχνης» 17, «Ὀκτακόσια πώματα» 19, «Συγγραφεῖς τοῦ μέτρω» 21, «Ἡ νέα γενεὰ καὶ ἡ ἐποχὴ μας» 24.—Ἐδῶ ἐπίσης δημοσιεύονται χρονογραφήματα τοῦ κ. Γ. Π. Μπίστη, Θ. Λαμπράκη καὶ Wideson, μεταφράσεις τοῦ κ. Κ. Χατζηψάλτη καὶ ἀστρονομικά ἄρθρα τοῦ κ. Μ. Ἰωάννου.

—Στὸν *Ἀνεξάρτητο* ὁ κ. Μ. Ραϊσῆς γράφει «Δικτατορία καὶ ἠθικὸς ἐκφυλισμός» 25, «Πόλεμος, χρῆμα καὶ πολιτισμός» 28 Ὀχτ.

—Στὴν *Ἐσπερινή* κατὰ τὸν Ὀχτώβριον ὁ κ. Π. Λιμπέρης «Τὸ λάβαρο τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ» 2, «Ἡ δοκιμασία τοῦ πνεύματος» 4, «Συμβαίνουν καὶ στὴν πραγματικότητα» 9, «Ἐλευθερὴ δημιουργία» 16, «Ἀποχαιρετώντας τὸν Ν. Νικολαΐδην» 23 πῶς εἶναι ἕνα ἀπὸ τὰ σοβαρότερα, κριτικότερα καὶ θερμότερα ἄρθρα ποῦ γράφτηκαν γιὰ τὸ μεγάλο μας λογοτέχνη, «Ἡ μοῖρα τῆς νεότητος» 27.

—Στὴν *Πάφο* ὁ κ. Χ. Πατσιδῆς γράφει «Ρωμανὸς ὁ Μιλῶδης» 5 Ὀκτ.

—Στὴν *Βραδυνή* τῶν Ἀθηνῶν 8 Αὐγούστου ἡ κ. Ἀλεξάνδρα Λαλασούνη κρίνει πολὺ εὐνοϊκὰ τὴ μελέτη τοῦ ἐκλεχτοῦ συνεργάτη μας κ. Σὸλ. Μιχαηλίδη «Ἡ σύγχρονη ἀγγλικὴ μουσικὴ σχολή» ποῦ ἀνατυπώθηκε ἀπὸ τὰ «Κυπριακὰ Γράμματα». Εὐνοϊκὰ ἐπίσης γράφει γιὰ τὴν ἴδια μελέτη ὁ

κ. Θ. Καρυωτάκης στὰ «Παρασκήνια» 19 Αὐγ., καὶ ὁ κ. Δ. Α. Χαμουδούπολος στὴν *Πρωΐα* 1 Σεπτ. Τὴν κριτικὴν τοῦ κ. Χαμουδούπουλου τὴν ἀναδημοσιεύουμε στὸ τεῦχος αὐτό.

—Στὴν *Νέα Ἔστια* 1 Ὀχτ. δημοσιεύεται τὸ ποίημα «Προσμένω» τοῦ κ. Π. Δρουσιώτη.

—Στὶς *Μακεδονικὲς Ἡμέρες* ἀρ. 4 (Ἰουλ.—Αὐγ. Σεπτ. 1939) ὁ κ. Π. Σπανδωνίδης κρίνει τὰ ἐπόμενα βιβλία Κυπρίων: Χρ. Γαλατοπούλου «Στύγιες κραυγές», Γ. Μαρκίδη «Στοχασμοὶ καὶ σημειώματα», Παντ. Μπίστη «Ταξίδι στὴν Ἑλλάδα».

—Πήραμε τὶς ἐφημερίδες *Χρόνος, Παρατηρητής, Φωνὴ τῆς Κύπρου* καὶ τὰ περιοδικὰ *Δρῆρος*, Portugal.

ΕΙΔΗΣΕΙΣ

Στὶς 20 Ὀχτώβριον ἀναχώρησε γιὰ τὴν Λίγυπτι ὁ μεγάλος Κύπριος λογοτέχνης Νίκος Νικολαΐδης, ἀφοῦ ἔμεινε σχεδὸ τέσσερις μῆνες στὴν Κύπρο.

—Στὶς 19 τοῦ Ὀχτώβριου ἔχει μεταδοθῆ ἀπὸ τὸ Ραδιοφωνικὸ Στάθμὸ Ἀθηνῶν τὸ ἔργο τοῦ κ. Σόλωνος Μιχαηλίδη «Κυπριώτικος Γάμος», συμφωνικὸ σκίτσο γιὰ φλάουτο solo καὶ ἔγχορδα. Ἡ ἐκτέλεσις ἔγινε ἀπὸ τὴν ὄρχηστρα τοῦ Σταθμοῦ ὑπὸ τὴ διεύθυνση τοῦ κ. Εὐαγγελάτου.

ΒΙΒΛΙΑ

Report of the Department of Antiquities, Cyprus, 1936—Part II. Contents: **A. H. Megaw** Repairs to Ancient Monuments—The Protection of Ancient Monuments—Clearance and Investigation at Kyrenia Castle Excavations in Cyprus, 1936—Administration and Finance.—**T. Mogabgab** An unidentified church in Famagusta—Excavations and Improvements in Famagusta.—**P. Dikaios and J. du Plat Taylor** Acquisitions of the Cyprus Museum.—**P. Dikaios** The Cyprus Museums in 1936.—**A. C. Indianos**, Library—Bibliography Pp. 89—111. Price: Four shillings Nicosia, 1939.

Alfred Westholm: The Colossus from Amathus in ΔΡΑΓΜΑ Martino P. Nilson A. P. ID. IVI. Anno MCMXXXIX Dedicatum, Pp. 514—528. Separatim expressum p. 15.

Κύριλλος ὁ Λούκαρις 1572—1638. Τόμος ἐκδιδόμενος ἐπὶ τῇ 300ετηρίδι τοῦ θανάτου αὐτοῦ. 8ο, σ. 216, δρ. 150.

Sir George Hill: Two Toponymic Puzzles. 1. Nemesos—Limassol. 2. Leucosia—Nicosia (Reprinted from the journal of the Warburg Institute. vol. 2. No 4. pp. 375—381.)

K. Mönch: Γκαμῆλες καὶ ἄλλα διηγήματα Λευκωσία, Κύπρου, 1939. 8ο σ. 45, 1-.

Ἐπεύθυνος ἰδιοκτήτης Ν. Ι. Κρανιδιώτης—Κερύνεια.

ΓΥΤΣ/ΣΤΡΕΪΣ «ΝΕΟΣ Κόσμος», Θ. Κυριακίδη—Λευκωσία.

ADAMOS J. ANTONIADES

PAINTER & DECORATOR

By Appointment to His Excellency the Governor of Cyprus
always uses and recommends

Famous Paint.

Full Particulars on request.

.....

Ο ἀρχιτέκτων, ὁ ἐργολάβος καὶ ὁ κάθε ἰδιοκτῆτης
οἰκτιοῦ πρέπει νὰ γνωρίζῃ ὅτι διὰ νὰ ἐπιτύχῃ ἓνα κα-
λὸ βάψιμο χρειάζονται δύο πράγματα : **καλὰ ὑλικά** καὶ
καλὴ ἐργασία.

Καλὰ ὑλικά εἶναι μόνον τὰ προϊόντα τῶν δαιμονίων
κατασκευαστῶν μπογιᾶδων **Blundell, Spence & Co. Ltd,**
Hull, England, ποὺ ἀπὸ τὸ 1811 κατασκευάζουν πρώτης
τάξεως μπογιᾶδες.

Καλὴ ἐργασία εἶναι μόνον ἡ ἀσυναγώνιστη τέχνη μας.

Ἀποταθῆτε :

ΑΔΑΜΟΝ Ι. ΑΝΤΩΝΙΑΔΗΝ

Ὁδὸς Ἐλευθερίας καὶ Ἀριάδνης

Ταχ. Κιβ. ἀρ. 51, Τηλεφ. 72.

ΛΕΥΚΟΣΙΑ—ΚΥΠΡΟΣ

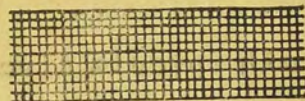

Ἄνακουφίζει τοὺς πόνους καὶ κοιμίζει
ΣΑΚΑΤΕΜΑ
ΟΣΦΥΑΛΓΙΑ

Τὸ πόνον ἀποτελεσματικῶν φάρμακον κατὰ τῶν πόνων τῆς μέσης καὶ ράχης εἶνε τὸ ΣΛΟΑΝΣ. Ἐπαλειφόμενον ἄνευ ἐντριβῆς συντελεῖ εἰς τὴν κυκλοφορίαν νέου αἵματος μέσθ τῶν πονεμένων μελῶν τοῦ σώματος, ἅτινα θερμαίνει, διαλύει καὶ χρονολόγημι ἀφιερῶει τοὺς πόνους καὶ ἀναίωτογονεῖ τοὺς μύς. - Ὁ ὕπνος σας ἀποκαθίσταται βαδύς, καὶ ἡσυχός. Δικαίως δὲ ἑκατομμύρια ἀνθρώπων ἐπικαλοῦσι τὸ Σλόανς Λίμεντ ὡς δῶρον τοῦ Θεοῦ.

Ἐνθυμεῖσθε τὸ SLOAN'S

Τὸ παγκοσμιον φήμης ὑγρόν προς ἐπάληθριν μεταχειριζόμενον ἀπὸ 1833 ἕθνη

SLOANS

LINIMENT

